

Nr 1 • 2003 • årgång 27 • 55 kr

www.sydasten.m.se

sydastien

Tidskrift om Indien, Sri Lanka, Pakistan, Bangladesh, Afghanistan, Nepal, Bhutan och Maldiverna

Vita och vackra

**Kosmetikan som ger
"resultat direkt"**

SYDASIEN är kul!

□ Tidskriften SYDASIEN är nu inne på sin 27:e årgång, och glädjande nog har intresset för "vår" region ökat betydligt de senaste åren. Upplagan stiger åter efter ett antal dåliga år, och det finns helt klart ett sug efter kvalificerad information om världen utanför Europa. Vi surfar på samma våg som också yttrar sig i att akademiska Sydasienkurser i höst startar på universiteten både i Lund och i Uppsala (se annonser på sidorna 38–39).

□ Som redaktör är det också roligt att konstatera att våra trogna medarbetare fortsätter att år efter år leverera unikt material till SYDASIEN. Och det trots att det ekonomiska utbytet av att publicera sig i vår ideellt drivna tidskrift är nästintill obefintligt.

□ Med kunniga och välskrivande journalister som **Kalle Kjellman**, **Pär Jansson** och **Ajit Roy**; forskare som **Camilla Orjuela** och **Kristina Myrvold**; och initierade land-kännare som **Thomas Bibin** (Sri Lanka), **Anders Davidson** (Afghanistan) och **Leif Bjellin** (Nepal) – alla representerade i detta nummer – är det dessutom ett rent nöje att producera SYDASIEN. God läsning av SYDASIEN 1/03.

INNEHÅLL I NR 1/03:

Fixering vid ljus hy i Indien.....	2
Stort socialt forum i Hyderabad	5
SRI LANKA:	
Svårt att bygga det civila samhället.....	6
Freden tar ett steg i taget.....	10
Journalist – ett lågstatusyrke	12
AFGHANISTAN:	
Långt till varaktig fred	13
Seminarium om kvinnor och bomber	14
Betydelsen av islam i afghanska skolor ..	16
Innocent Paul – ett sorgligt porträtt signerat Kalle Kjellman	19
Ajit Roy om sekularism vs hindutva.....	24
Leif Bjellin om fackföreningsrörelsens utveckling i Nepal	26
Indisk silkesindustri i blåsväder	27
Livet som svensk statist i Bollywood	28
Olavi Hemmilä om Rabindranath Tagores Sverigebesök 1921 och 1926	30
Bengalisk teater om tigerräkor	34
Anders Sjöbohm recenserar Neloufer de Mel	36
Fredsavtal i Nagaland skapar nya konflikter i regionen.....	38
Skrämmande rapport av Human Rights Watch om massakrerna i Gujarat	40

Omslaget: Äktenskapsförmedlerskan **Manjali Parakh** och hennes dotter **Mathuri**.

FOTO: PÄR JANSSON

Vacker = vit

Ljus hy ger bättre odds på giftasmarknaden

Indiska män är fixerade vid kvinnors hudfärg. Ingen vet egentligen varifrån denna besatthet vid pigmenten kommer ifrån. Vissa misstänker att det är en kvarleva från den brittiska kolonialtiden. Andra anser att myten om att skönhet är synonymt med blek hy är mycket äldre än så.

Troligtvis har fixeringen med kastsystemet att göra. Vanligtvis är det så att de högkastiga oftare har ljusare hy.

Unga kvinnor med mörk hudfärg får från unga år höra från anhöriga och vänner att deras utseende inte gör dem eftertraktade. Även deras mödrar påpekar att deras utseende inte är till deras fördel. **Manjali Parakh**, som driver äktenskapsförmedlingen **Graduates Marriage Bureau**, visade mig en bild på den populäraste av de 200 flickor som fanns i hennes katalog; en mycket vacker 21-årig kvinna som alla män vill gifta sig med. Jag påpekade att hon hade blå ögon, mycket ovanligt i Indien.

– Ja, det stämmer, sade **Manjali Parakh**, och titta vilken ljus hy hon har.

Alla män har i **Manjali Parakh**s katalog svarat att deras tilltänkta hustru skall vara vacker, huslig och ha ljus hy. Författaren **Nirad Chaudhuri** berättar i sin bok *The Autobiography of an Unkown Indian* hur han följde med en vän som skulle inspektera – han skriver att det verkligen var fråga om det – en eventuell brud. Flickan sade ingenting. Det var fadern som höll i konversationen. När det var dags att bryta upp lutade fadern sig fram och viskade: "Mina herrar, om ni har några tveksamheter om hennes hy, kan jag garantera er att min dotter kommer att vara 50 procent ljusare tre månader före äktenskapet." De förklarade att de inte hade något att klaga på och lämnade hastigt huset. Det blev inget äktenskap för vännen.

Kosmetika som gör huden vitare är stor-säljare i Indien. Det finns 20 olika märken som lovar resultat direkt. Krämera heter saker som **Fair&Lovely**, **Fair Glow**, **Fair&Lovely Lotion** och **Fairever Fairness Cream**. Dessa hudvårdsprodukter utgör nästan hälften av försäljningen av kosmetika i Indien. Även det svenska kosmetikaföretaget **Oriflame** har en hudkräm på den indiska marknaden: **Love A'Fair**. Företaget har sålt mer av **Love A'Fair** i Indien än någon annan produkt någon annan stans i världen. I dag svarar **Love A'Fair** för 20

procent av **Oriflame**s totala försäljning i Indien.

Reklam för dessa skönhetsmedel finns överallt, i tidskrifter, tidningar och mellan TV-såpor. År 2002 visade **Fair&Lovely** en reklamfilm där en far sade sig önska att han hade en son i stället för sin mörkhyade dotter som jobbade i en butik med dålig lön. Dottern använder då **Fair&Lovely** och förvandlas till en vacker kvinna med stort självförtroende som får jobb som flygvärldinna. I sista scenen ser vi henne ta med sig sina storögda föräldrar till ett femstjärnigt hotell. I en annan reklamfilm sitter två indiska män på ett flyg och för en diskussion på hindi om den vackra kvinnan i sätet mitt emot är fransyska eller italienska. De blir generade då hon på hindi svarar att hon är från Indien. Underförstått: Hon var vacker därför att hon inte såg indisk ut.

Jag vet inte vad dessa krämer innehåller, men de som tillverkar dem försäkrar köparna att det inte rör sig om blekmedel. Men att använda vithetskrämer är som att färga håret, sade några kvinnor jag frågade. De kan inte sluta använda krämerna eftersom det direkt skulle synas på huden. I reklamen för **Fair&Lovely** står det att hudkrämen innehåller speciella vitaminer som gör huden ljusare och en solskyddsfaktor för att behålla ljusheten.

Miss-tävlingar banade väg

Det var när indiska kvinnor började vinna internationella skönhets-tävlingar på 1990-talet som intresset för skönhetsprodukter ökade i Indien. De som är konspiratoriskt lagda misstänker att internationella kosmetikaföretag vill komma in på den indiska marknaden och att det är därför många indiskor vunnit skönhets-titlar på senare tid. Dessa skönhetsdrottningar har ljus hy, mycket ljusare än vanliga indiska kvinnor. Titta på **Aishwarya Rai**, miss World 1993. Blå ögon med perfekt ljus hy. Men vad är det som gör henne indisk förutom passet? Hon ser inte ut som en indiska, utan snarare som en italienska eller spanjorska. Den före detta fotomodellen **Aishwarya Rai** var den första indiska att vinna en internationell skönhets-tävling. Hon har blivit ett ideal för många unga flickor. När sedan en rad andra indiskor vann Miss-titlar blev fotomodeller som ser europeiska ut en vogue. Konsekvenserna ser vi i dag. En hel generation unga kvinnor letar efter ett skönhetsideal som är orealistiskt att uppnå och de blir därför alltmer missnöjda med sitt utseende.

Modelfotografen **Prabuddha Dasgupta**

berättade för den indiska tidskriften Outlook att en vacker kvinna han kände, en konstnär, brukade vakna ett par timmar tidigare än maken så att han inte skulle se henne utan makeup. Då han frågade henne varför, förklarade konstnären att hon var rädd för att han skulle tycka att hon var ful utan smink och lämna henne. Konstigt, konstaterade Prabuddha Dasgupta, men ju mer emanciperade kvinnorna bli desto mer tänker de på sitt utseende.

Han får dagligen bilder från unga flickor som vill bli modeller. De flesta ser likadana ut. Varje distinkt uttryck och personliga drag har försvunnit bakom makeup och konstnärlig belysning som gör att de verkar klonade. En kropp och ett ansikte, utan liv och erfarenhet inombords.

Strikt vegetarian

De kvinnor som anmäler sig till Manjali Parakhs äktenskapsförmedlingar har inte denna fixering vid utseende och hudfärg utan skriver i sina krav att mannen skall ha en utbildning och en trygg inkomst. Den vackra 21-åringen ställde som extra krav att maken skall vara strikt vegetarian, underförstått brahmin. Kravet på att de tilltänktas horoskop skall passa ihop har blivit allt viktigare de senaste åren, påpekade Manjali Parakh, trots att medelklassen blivit allt modernare. Kanske beror det på osäkra ekonomiska tider och att det i en storstad som Mumbai är svårt att ta reda på en pojkes eller flickas bakgrund och familjeförhållanden. På mindre orter, där alla känner alla, är det enklare.

I Mumbai vet många inte ens vilka grannarna är. Föräldrarna vill ha en försäkran på att deras barn blir lyckligt gifta och vänder sig därför till stjärnorna för att se om de passar ihop. Enligt indisk astrologi, som skiljer sig från västerländsk, har varje människa 32 olika karaktärer. För att ett äktenskap skall bli lyckligt skall minst hälften av dessa egenskaper passa ihop. Det finns en karaktär som alla fruktar: *mangalee*. En person som har denna egenskap för otur med sig till den person han eller hon gifter sig med. Enda möjligheten för en sådan person att bli gift är att hitta en motpart som även den har *mangalee*, för då tar de ut varandras dåliga stjärnbild. Alla föräldrar vill att deras barn är en *laxmi*, för en sådan person för lycka med sig i äktenskapet.

Fortfarande är det så att föräldrarna har mycket att säga till om när deras barn gifter sig. Men inom medelklassen förekommer det sällan tvång. Är det så att det inte uppstår något tycke mellan exempelvis de två som Manjali Parakhs äktenskapsbyrå fört samman är det sällan som föräldrarna går emot barnens önskningar. Skulle de gilla varandra kan de även gå ut på tu man hand, lära känna varandra bättre och om vänskapen växer till kärlek blir det äktenskap.

Kvinnorna i Mumbai är numera välutbildade och få moderna kvinnor är beredda

**FROM HERE TO HERE
IN 30 SECONDS A DAY**

NEW

Introducing the first ever pH balanced Fairness Face Wash from Fair & Lovely with a unique 'deep acting formula' that works in 2 simple ways: 1. DEEP CLEANSING that purifies and refreshes your skin from within. To give you skin that's always fresh and glowing. 2. DEEP PENETRATING FAIRNESS SYSTEM that contains a special fairness vitamin, Vitamin B3 to give your skin inner radiance. And special UVA/UVB sunscreens to protect your new found fairness. Put it to the test. Use twice a day for a fresh, fair radiance.

Fair & Lovely
FAIRNESS FACE WASH

Kosmetika som gör huden vitare är storsäljare i Indien.

att ställa upp på samma sado-masochistiska relation som deras mödrar genomlevt. Den vanligaste orsaken till skilsmässa är att hustrun vill ha mera jämlikhet i äktenskapet. De accepterar inte längre att ensamma ta ansvaret för hemmet. Yrkeskarriären har gjort kvinnorna ekonomiskt oberoende och hjälpt till att stärka deras självförtroende. Men deras makar är inte förbärrade på denna förändring vilket leder till spänningar. När första barnet kommer ställs konflikten på sin spets. Modern vill fortsätta att jobba. Tidigare kunde svärmödrarna ta hand om barnet, men även hon har numera ett arbete som hon vill behålla. I alla städer är det brist på daghem, även om det börjat växa upp privata dagis. Ofta blir resultatet av denna schism att paret inte skaffar några fler barn eller att paret skiljer sig. Skilsmässor bland medelklassen

håller på att bli lika vanliga som i väst.

Förr fanns det en viss stigmatisering som hindrade människor från att skilja sig. Nu anser kvinnor att det inte finns någon anledning att lida i ett äktenskap som inte fungerar utan bryter upp. I storstäder finns det dessutom jobb så att de kan försörja sig. Efter skilsmässan brukar kvinnan flytta hem till föräldrarna och finns det ett barn med i bilden betalar mannen underhåll. Familjeterapeuter i Mumbai gissar att ungefär 10-15 procent av äktenskapen i staden slutar med skilsmässa. Om några år kommer siffran att vara närmare 30 procent. Familjeterapeuter menar att många äkta par redan har separerat psykologiskt och endast håller ihop för barnens skull. Det förekommer ofta att män gifter om sig

VÄNDI

FORTS.

utan att ta ut skilsmässa. Denna form av social skilsmässa ökar.

Men fortfarande är det så att de flesta äktenskap håller livet ut. Men det beror mer på att hustrun inte har några ekonomiska eller sociala möjligheter att lämna hemmet. Hon kan inte återvända till föräldrarna för de skulle kanske inte ens ta emot henne och framför allt skulle många familjer anse det vara skam om äktenskapet upplöstes. Bara för att indiska äktenskap håller livet ut är ingen garanti för att de är lyckliga.

En utfrågning av 109 domare som gjordes vid ett universitet i Bangalore 1996, visade att 74 procent av domarna ansåg att det är kvinnans uppgift att behålla familjen intakt även om maken misshandlade henne. 49 procent svarade att den make som slog sin fru vid ett tillfälle inte hade begått något brott. 48 procent svarade att maken vid vissa tillfällen hade rätt att slå sin fru. 55 procent av domarna ansåg att den moraliska karaktären hos en kvinna är relevant när åtal om sexuella trakasserier tas upp i domstol. 68 procent ansåg att sexuella trakasserier har sin orsak i att kvinnan klär sig för utmanande.

Äktenskapsförmedlerskan Manjali Parakh bjöd in mig på en släktings bröllop. Det var en magnifik fest med över 2000 gäster. Enligt min guide på bröllopet gick hela tillställningen på 2,5 miljoner rupier (550 000 kronor), då inte inräknat alla presenter som brudparet fick. Bröllopsfesten var som en modevisning med undersköna

kvinnor i sidensarier med broderade guldtrådar med varje extremitet prydd med smycken i renaste guld och ädelstenar. Männerna var lite diskretare klädda, men stilrent och sobert. Min guide gifte sig tre år tidigare. Han tyckte att det hade varit en tråkig tillställning med långa ritualer som han och hans fru var tvungna att genomlida. Hans fru blev sjuk av överansträngningen och smekmånaden fick ställas in.

Helt i förbigående och med låg röst sade han plötsligt – frun stod nämligen endast några meter ifrån oss – att han några månader efter bröllopet fick ett bättre erbjudande och nickade mot hustrun. Men skilja sig hade han inga planer på. Efter att föräldrar och släktingar satsat emotionellt på ett stort bröllop vill det mycket till innan indier tänker på skilsmässa. Ingen vill göra släkten besviken. Jag frågade dottern till Manjali Parakh när hon tänkte gifta sig. Hon berättade att hon har tittat i moderns katalog över lediga män, men tyckte att alla hade givit så konstiga svar på vad de ville ha ut av äktenskapet att hon tänkte förbli ogift ett bra tag till.

Makeupen förstördes av gråt

Vanligtvis gråter bruden på indiska bröllop eftersom hon lämnar sina föräldrars hem och flyttar till makens. Så var fallet även här, och inte bara hon utan även hennes mor grät floder av tårar och förstörde makeupen. Frun till min guide kom fram till mig och berättade att det är ett emotionellt ögonblick för bruden då bröllopet är över. Hon lämnar nu hemmet och flyttar in hos några som hon egentligen inte känner.

– Männerna har det mycket lättare. De bor kvar hos föräldrarna och deras mödrar fortsätter att behandla dem som sina söner, sade hon och tittade bort mot maken.

Men det bröllop jag var på är ingenting emot de extravaganta tillställningar med över 5 000 gäster som förekommer i Mumbai. Här finns det pengar och föräldrar är beredda att lägga ner stora summor för att det skall bli en högtid att minnas och skryta med. Tidskriften India Today berättade om ett bröllop som en rik affärsman ordnade för sin dotter. De hyrde en hel strand i Goa, över 600 gäster flögs ner med ett hyrt jetplan från Mumbai och en helikopter släppte ner kronblad från rosor över brudgummen när han anlände till bröllopsfesten på en elefant.

Under de fyra dagar som bröllopet pågick hyrdes de största stjärnorna från Bollywood in för att underhålla gästerna. Vid ett annat bröllop flögs 3 000 orkidéer in från Bangkok och hundratals flaskor av Dom Perignon serverades till gästerna. Brudklänningen kostade närmare en halv miljon, dekorerad med guld och diamanter. Det verkar som de nyrika har tagit över maharajornas livsstil att visa upp överflöd, prakt och rikedom. Enligt en undersökning som tidskriften The Economist gjorde är den asiatiska bröllopsmarknaden värd elva miljarder dollar med en tillväxt på 25 procent per år. Större delen av denna ökning gäller Indien. Ekonomisk konsult vid bröllop är nu ett ämne man kan studera på universitet.

Pär Jansson

Drygt en halv miljon kronor kostade det här bröllopet som skribenten bjöds in till.

FOTO: PÄR JANSSON

”En annan värld är nödvändig”

Stor mångfald under Asian Social Forum i indiska Hyderabad

Världen över har olika sociala stormöten skapat en plattform för att uttrycka åsikter om globaliseringen och dess effekter. Under sex dagar i januari möttes runt 15 000 delegater i Hyderabad i Indien för att delta i ett asiatiskt Socialt forum.

En del talar om en global folkrörelse. Andra om ostrukturerade protestsammankomster. Prägeln av fria plattformar för social diskussion och aktivism är emellertid en återkommande del. Jag deltog i Hyderabad för en svensk enskild organisation. I det indiska samhället existerar alternativen till ett paradigm om ekonomisk liberalisering och utveckling. Forumet gav uttryck åt dessa alternativ genom en mångfald som i sig på flera håll hyllades som den gemensamma nämnaren. I dagsläget är det nödändigt både för Indien och internationellt att just mångfalden får ta plats.

– Hinner vi? frågar jag mitt indiska sällskap där vi halvspringer för att komma ifatt marschen.

Frågan förblir för stunden obesvarad som den så ofta blir i Indien där tidsbegrepp har en annan karaktär än de jag är van vid. Vi kommer från ett möte mellan bönder från Narmadadalen och aktivister från Tamil Nadu. Samtalen var så livfulla och givande att vi glömde lunchen. Inte ens trummor och rop från marchupptakten på Nizam College Grounds, forumets centrum, kunde avbryta utbytet.

Bönderna i norra Indien mobiliserar mot enorma dambyggen som hotar deras levebröd och lokala samhälle. Framstegen genom den egna sociala rörelsen *Narmada Bachao Andolan*, Rädda Narmada Rörelsen har gett dem en tro på förändring. När nu skadeinsekterna blivit resistent mot kemiska bekämpningsmedel är de beredda att agera. De skakar bistert på sina huvuden när vi nämner den nyligen legaliserade genmodifierade bomullen. Översättningarna mellan hindi och engelska flyger fram genom luften. Jag uppfattar att en del har börjat använda manipulerade utsäden, men att det är dyrt och att kunskap saknas. Det liknar förklaringen jag fått i byar på slätten i Tamil Nadu. Mitt sällskap vill berätta att det går att odla bomull organiskt, att det inte är en ekonomisk modell som är vinstmaximerande men att utgifterna för kemikalier försvinner och att jorden förblir fruktbar. Den alternativa modellen av förlustminimering och hållbart jordbruk målas upp. En gammal tidning får illustrera ett fält när gruppen kommer in på ny-

En brokig samling människor och aktivister kom till Asian Social Forum i Hyderabad.

gamla knep om integrerad odling och goda och onda insekter. En av bomullsbönderna deklarerar slutligen att han tänker besöka Tamil Nadu.

Konferenser och seminarier samlar inte sällan stora skaror i Indien. Hierarkier och maktstrukturer gör emellertid att det är svårt för fattiga och representanter för lokalt mobiliserade grupper att delta. Men i Hyderabad samlades stora grupper från olika delar av samhället. Fackföreningar, akademiker, protesterörelser, alternativa tänkare och aktörer... Listan kan göras mycket lång.

Geografiskt var aktiviteterna utspridda över hela staden. Även detta gav mötet en prägel av gränslöshet. På en skolgård skildrade ytterligare bönder sin vardag. En organisation välkomnade åhörare att lyssna till personliga så kallade vittnesmål där in-

te minst bittra erfarenheter av effekterna av fluktationer i marknadspriser på grödor tydliggjordes. Ett filmteam från Europa hukade sig över talarna. På marken mitt emot satt bland andra vetenskapsmän och respektiverade akademiker och lyssnade.

När mötet var över mötte jag en välklädd herre på mitt hotell. Han frågade nyfiket vad jag gjort i Hyderabad och jag berättade om mötet och att ”vi samlades under banderollen ’En annan värld är möjlig’, försökte jag och inväntade hans reaktion. Han gav sig till minnes något han hört om evenemanget och hävdade sedan bestämt;

”En annan värld är inte bara möjlig. En annan värld är nödvändig.”

Petra Zäther, text och foto

Kontaktskreterare för Svalorna i Indien

Allt måste byggas upp igen

Viktigt – men svårt – att utveckla det civila samhället i Sri Lanka

Hus ska repareras. Skadade förtroenden ska läkas. Krigsskadorna på Sri Lanka är många. Hur engagerade är – och får – vanliga människor vara i fredsbygget?

Camilla Orjuela spanar efter det civila samhället under en resa i landets norra delar.

Kanagapuram sportklubb. Den gula skylten, målad direkt på väggen är förvånansvärt intakt, på den annars förstörda byggnaden. Kulhål, en rasad vägg, taket som saknas – en ruin bland många andra i norra Sri Lanka. Under nästan 20 år av inbördeskrig är inte bara samlingslokaler, bostäder, sjukhus och skolor sönderbombade. Också organisationslivet och samarbetet mellan människor har brutits sönder. Allt måste byggas upp igen. Kanagapuram sportklubb ska få ett nytt tak. Ett par män lägger fast träbjälkar i den heta solen. Att återskapa en byggnad ur det som nästan bara är en ruin ser inte lätt ut. Men att laga människors förtroende för varandra och förmåga att organisera sig torde vara en än större utmaning.

En resa till Vanni, LTTE-gerillans område i norra Sri Lanka, är en studie i krig och fred. Krigets konsekvenser syns överallt, tydligast i de sönderbombade byggnaderna, men också i fattigdom och isolering, eller i monumenten som hedrar krigets döda hjältar. Sedan början av 2002 råder vapenvila och fredsförhandlingar pågår med norsk assistans mellan den tamilska tigergerillan LTTE och Sri Lankas regering. Återuppbyggnad och flyktingars återvändande diskuteras, liksom en politisk lösning i form av självstyre för de tamilska delarna i norra och östra Sri Lanka.

Vanligt folk här i gerillakontrollerat område är försiktiga i sitt fredshopp. ”Vi hoppas på fred” är det ständigt återkommande trevande svaret när jag frågar om fredsprocessen. Erfarenheterna av fredshopp som vänts till ökat våld är flera – till exempel Indiens intervention i slutet av 80-talet och de senaste fredsförhandlingarna i mitten av 90-talet. ”Det enda vi kan göra är att be för fred”, säger **Anthony Das**, i en fiskeby på Vannis västkust. För fiskare som han har fredsprocessen inneburit tillåtelse att fiska längre ut från land och möjligheten att sälja till Colombo. Hans inkomster har tiodubblats.

Kriget har på många sätt förslamat samhället här i Vanni, lamslagit människors möjlighet att organisera sig, att protestera

Kanagapuram sportklubb ska få nytt tak.

och samarbeta för att förbättra sin situation. Att skapa ett civilt samhälle, som det heter på forskar- eller biståndsspråk.

Det är just det jag letar efter på min resa i norra Sri Lanka. Det civila samhället. Hur folkliga organisationer, rörelser och aktiviteter kan stödja fredsprocessen, underifrån. Och vad det finns för möjligheter för människor att göra sina röster hörda och protestera icke-våldsligt, i stället för med vapen. Något som inte är helt självklart och lätt i ett område som styrs av militära makter (LTTE i Vanni och regeringsarmén på Jaffnahalvön).

Vanni, som betyder djungel och till stora delar består av oländig skogsmark, skär av regeringskontrollerade Jaffnahalvön i norr från resten av Sri Lanka. Här bor kanske en halv miljon människor, många flyktingar som kom från Jaffna när regeringstrupperna erövrade halvön i slutet av 1995 och början av 1996. Ett mångårigt ekonomiskt embargo mot området, fiskeförbud, minor i jordbruksmarken, våld, flyktingskap och inskränkt rörelsefrihet har gjort Vannis invånare fattiga. Här kretsar allt kring kriget. LTTE har varit oerhört effektiva när det gäller att informera gräsrotter-

na om kampen. Var och en känner till historien av förtryck från den singalesdominerade regeringen i södra Sri Lanka, den diskriminerande språkpolitiken, buddhismens dominerande roll och det grymma våldet mot tamiler. När kampens döda ska firas deltar folk mangrant.

Men det civila samhället inne i Vanni är svagt. Många resursstarka och välutbildade personer, som skulle kunna utgöra grunden för föreningslivet har flytt till Colombo eller utomlands. Att inta en ledande position kan vara riskabelt och nästan en omöjlighet utan gerillans välsignelse. Trots detta finns ett antal olika gräsrotsorganisationer i Vanni. Traditionella tempelföreningar, organisationer för begravningshjälp, bondeorganisationer, fackföreningar och sportklubbar. Men de har försvagats under krigsåren, och är ofta mer eller mindre kontrollerade av LTTE. Att jobba politiskt, oberoende av LTTE, är i stort sett omöjligt. I Vanni bor endast tamiler och på grund av isolering och reserestriktioner saknas länkarna till civila organisationer i andra delar av landet.

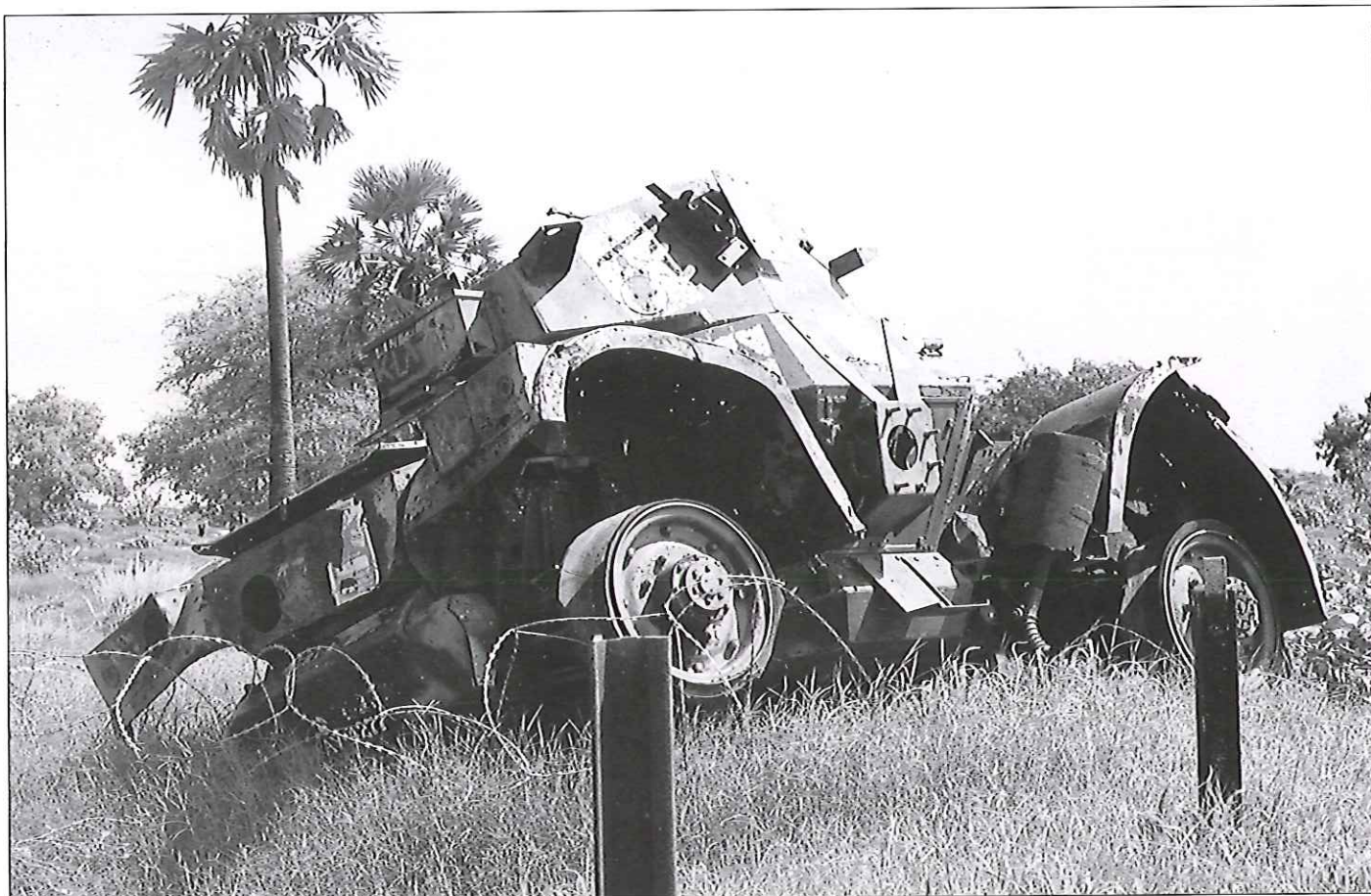
Internationella biståndsorganisationer finns dock på plats. Norsk-svenska Forut är till exempel en av de största med längst historia i Vanni. Men de utländska organisationerna har inte tillåtelse att verka i alla delar av Vanni och de får inte bistå folket direkt. All hjälp måste gå genom lokala frivilligorganisationer, som kontrolleras av LTTE via deras rehabiliteringsorganisation TRO. Att ge nödhjälp har betytt en ständig kamp mellan TRO, som velat få ut så mycket internationella pengar som möjligt, och biståndsorganisationerna, som försökt kontrollera hur pengarna används.

Biståndsproblematiken formuleras av en av de många katolska präster jag träffar under min resa:

– De fattiga och utsatta känner ofta inte till vilka pengar som kommer i deras namn. Samtidigt vet inte biståndsgivarna hur deras pengar används.

Fredsprocessen har inneburit ett markant ökat intresse för utländska biståndsgivare att hjälpa Sri Lanka. Pengar till återuppbyggnad rullar in och beslutas om av en kommitté bestående av både regerings- och LTTE-representanter.

Att jobba politiskt, oberoende av LTTE, är i stort sett omöjligt

En uttjänad stridsvagn i Elefantpasset symboliserar striderna som förhoppningsvis är ett minne blott.

– Just nu gör vi vårt bästa för att upplysa folket om fredsprocessen, hur de kan dra nytta av den vad gäller rörelsefrihet, demokratiska rättigheter, återflyttning, återuppbyggnad och utveckling, säger **Puleedevan**, andreman på LTTE:s politiska huvudkontor i Kilinochchi.

”Demokratiska värden” är något han återkommer till i min intervju med honom, även om dessa inte konkretiseras. Mer konkreta är de praktiska problemen, kampen för en normalisering av människors situation. Fokus i LTTE-uttalanden och media är på det negativa i fredsprocessen, på de överenskommelser som den andra sidan – regeringen och dess armé – inte uppfyller. På att skolor och tempel fortfarande ockuperas av regeringstrupper och att ungefär en tredjedel av Jaffnahalvön är militär säkerhetszon, dit civila inte får flytta tillbaka.

De skandinaviska övervakarna av vapenvileavtalet har dock fått in allra flest anmälningar om överträdelser begångna av LTTE – 502 fram till och med december, jämfört med 54 av regeringen. De flesta av kränkningarna av avtalet handlar om LTTE:s fortsatta rekrytering av barn, men också om kidnappning av vuxna och trakkasserier. Detta LTTE-förtryck är inte något som det svaga civilsamhället i norr – eller ens de skandinaviska övervakarna – vågat eller kunnat ryta till om.

Men det finns en civilsamhällesaktör i Vanni med viss egen integritet: den katolska kyrkan. Med sin starka organisation,

sin religiösa auktoritet och sitt långvariga humanitära arbete för tamilerna i krigsområdet får kyrkan en viss frihet också i LTTE-kontrollerat område och har kunnat driva både freds- och människorättsfrågor. Ett par biskopar var innan fredsprocessen kom igång drivande i att upprätthålla en dialog mellan LTTE-ledarskapet och de politiska ledarna i Colombo, och samma personer har också kunnat ta upp frågan om barnsoldater.

Prästen i en liten vacker kyrka på Vannis västkust berättar om sitt fredsarbete. Han upplyser församlingen om fredsprocessen, om behovet av att förstå den andra sidan och om hur fred och rättigheter måste höras ihop. Ett fredsmöte annonserat under gudstjänsten drog två hundra deltagare. Eftersom det hölls i kyrkans regi krävdes inget tillstånd från LTTE.

Farligt att upplysa gräsrotter

Men i andra delar av Vanni har kyrkan fått nej till att genomföra sina fredsprogram. Att upplysa gräsrotter om deras rättigheter kan vara farligt – det kan komma att vändas mot LTTE.

I Alampil på östkusten har ett tjugotal ungdomar samlats i kyrkans lokaler, som också är prästbostad. De är alla medlemmar i organisationen Centre for Performing Arts, där dans-, drama- och musikaktiviteter lockar.

– Jag tycker om att lära om andra kulturer. Här är alla välkomna, inte bara kristna,

säger **Nixsalla**, som är 24 år och en av föreningens ledarna. Här sysslar man inte bara med tamilsk dans och musik, utan också singalesisk och västerländsk, ofta med ett fredsbudskap i botten. Ungdomarna från Alampil var nyligen i Jaffna med en föreställning. I Vanni har de ännu inte kunnat uppträda. Verksamheten haltar också lite, på grund av svårigheten att träffas under den pågående regnsäsongen, bristande resurser och problemen för ledare att komma utifrån och hålla kurser.

Fredsprocessen har gett öppningar för att bryta Vannis isolering. A9-vägen som skär rakt genom Vanni symboliserar den nya rörelsefriheten och det ökade resandet. Ändå har vägens öppnande gjort ganska lite skillnad för dem som bor långt ifrån den, som ungdomarna i Alampil. Resorna går oftast just rakt genom Vanni och upp till Jaffna, Sri Lankas näst största stad och tamilernas kulturella huvudstad, som tidigare bara gått att nå via båt eller flyg. Varorna, utvecklingen och mötena mellan människorna hamnar alla där, och når ofta inte in på de hopplöst gropiga vägarna i det inre av Vanni.

A9 är också hopplöst gropig på sina ställen och skyltar som varnar för minor kantar vägen. Via denna väg har de sedan länge brutna länkarna mellan civilsamhället i nord och syd i Sri Lanka kunnat börja lagas. Ett stort antal frivilligorganisationer jobbar med fredsarbete i södra Sri Lanka –

VÄND!

med att upplysa folk om krigets orsaker och behovet av fred. Nu har det plötsligt blivit möjligt för dessa grupper att resa upp till norr, själva se situationen och prata med krigets offer. Kulturutbyten, studieresor och sportevenemang där syd möter nord blomstrar i fredsprocessens spår. Och fredsaktivister från Colombo får möjlighet att möta LTTE:s representanter.

– Under alla år av krig har fredsorganisationerna inte varit här. De har tappat kontakten med gräsrotterna. Det är först nu som de inser vikten av att ha en god relation med LTTE, och med det tamilska folket. Först därefter kan de börja göra något bra, anser **Puleedevan** på LTTE:s politiska kontor, som har mött några av representanterna från civilsamhället i söder.

Jaffna stad domineras av regeringsmilitärens ockupation. Överallt soldater – cyklandes, eller åkandes på traktorer och lastbilsflak i sina uniformer, med sina vapen. Skyltar som signalerar militära områden och förbjuden ingång.

I Jaffna finns traditionellt ett starkt civilsamhälle. Här finns en tradition av god utbildning och ledarskap. Efter regeringsockupationen (eller ”befrielsen” som regeringen föredrar att kalla den) 1996 bildade ett antal prominenta personer – universitetets rektor, Jaffnas biskop och andra religiösa ledare – ett fredsråd. Man tog upp frågan om människorättsbrott och försvinnanden med regeringsarmén och bidrog till kommunikationen mellan armén och folket.

Civilsamhällesorganisationerna i Jaffna samarbetar i olika paraplyorganisationer och man har gemensamt organiserat stora freds demonstrationer. Närmare 100 000 människor deltog i en fredsmarsch i mars 2000, medan hälften så många slöt upp i en tvådagarsmarsch i februari 2002. Fackföreningar, utvecklingsorganisationer, re-

ligiösa församlingar, kooperativ – alla bidrog till att mobilisera människor till dessa enorma freds demonstrationer.

På senare år har utrymmet för folkliga protester ökat i Jaffna. De stora Pongu Tamil-festivalerna är ett uttryck för detta. Pongu Tamil, eller ”tamilskt uppsving”, är kulturella och politiska manifestationer, där tamilerna kan uttrycka – i stället för att undertrycka – sin kultur och sina politiska krav. Det hela började på Jaffna-universitetet, där studenter och lärare länge känt frustration över att behöva hålla tyst om försvinnanden, massgravar och regeringsarméns förtryck. Efter diskussioner, både på universitetet och med folk ute i byar, skulle den första stora manifestationen hållas i januari 2001.

– Armén försökte förbjuda massmötet. Dagen innan sade polisen att om massorna kommer in på universitetsområdet skjutur vi, berättar **K Sithamparanathan**, professor i konst vid Jaffnauniversitetet.

– Det var en seger för oss. Vi använde icke-våld, medan soldaterna sa att de skulle använda våld.

Hoppade över murarna

Trots att organisationerna i sista stund avrådde folk från att komma, deltog mellan fyra och fem tusen studenter, lärare och religiösa ledare i det första Pongu Tamil-mötet. Kravallpolis stängde av universitetsområdet, men folk hoppade över murarna för att kunna vara med. Det var ett kort och fredligt möte som har följts av flera, större manifestationer på andra håll i norra och östra Sri Lanka, liksom bland tamiler utomlands.

– Bakom Pongu Tamil ligger tamilernas krav att bli erkända som en nation, med ett eget hemland och rätt till självbestämmande, förklarar Sithamparanathan. Genom Pongu Tamil har budskapet om att detta är

tamilernas vilja förts till såväl södra Sri Lanka som till resten av världen.

Sithamparanathan beskriver Pongu Tamil som en icke-våldslig folklig protest där tiotusentals deltagare kunnat uttrycka sin sanna vilja. Men riktigt så enkelt är det kanske inte. Pongu Tamil ligger helt i linje med LTTE:s krav och det finns de som känt sig tvingade att delta i manifestationerna för att inte väcka gerillans eller organisationernas ogillande. LTTE:s symboler – kartan över tamilernas hemland, bilder på ledaren **Prabhakaran** och LTTE-flaggor – har funnits med på många av manifestationerna.

Människorättsorganisationen University Teachers for Human Rights beskriver Pongu Tamil som en LTTE-strategi, där folket får demonstrera sitt stöd för gerillan – men där skolor får LTTE-order att delta och familjer som inte ställer upp bötfällts.

– LTTE ligger inte bakom Pongu Tamil, säger Sithamparanathan. I Jaffna organiseras det enbart av universitetet. Men i Batticaloa och Trincomalee deltog LTTE. Där finns inte ett lika starkt civilt ledarskap.

Sedan vapenvileavtalet skrevs under har människor i norra och östra Sri Lanka mobiliserats i en lång rad protester mot regeringsarmén. Skolor och civila har i demonstrationer och sittstrejker visat sitt missnöje med att armén fortfarande ockuperar skolor, stängt av vägar och att folk inte får flytta in i sina hem som ligger i så kallade militära säkerhetszoner. Också dessa aktioner beskrivs av vissa som spontana folkliga protester och av andra som demonstrationer organiserade av LTTE.

Alla dessa protestaktiviteter, tillsammans med fredsprocessen, har gett ökat utrymme att diskutera och opponera sig mot regeringsmilitärens förtryck. Folk kan ut-

Den öppnade A9 genom Vanni ger möjlighet till kontakter mellan norra och södra Sri Lanka. Men minor – bland annat – gör kontakten komplicerad.

Katolska kyrkan är en viktig civilsamhällesaktör med egen integritet. Pojken på bilden är på ett barnhem i Mulankavil som drivs av katolska kyrkan.

En sönderbombad kyrka på Jaffnahalvön.

trycka sin ilska och pressa fram förändringar. Men om LTTE:s förtryck talas det fortfarande mycket tyst. Kyrkans företrädare kan med sin tystnadsplikt få höra en hel del som annars ingen vågar prata om – barnsoldatrekrytering, kidnappningar, utpressning och trakasserier. Men att öppet debattera eller protestera mot detta är fortfarande uteslutet.

Civilsamhällesorganisationerna i Jaffna kritiserar inte LTTE i sina kampanjer. Katolska kyrkan har viss möjlighet att ta upp känsliga frågor, men de flesta civila ledare föredrar att hålla tyst – kanske för att man anser att det är viktigare att kritisera regeringssidan, men också för sin egen och familjens säkerhet.

Men att LTTE tillåter de folkliga protesterna mot regeringsarmén – protester de inte har full kontroll över – kan vara ett steg mot en ökad öppenhet. Om folk får utrymme att diskutera och kräva sina rättigheter, om regeringsmilitärens förtryck minskar, kanske folkets protester en dag kan vändas också mot LTTE.

Med fredsprocessen öppnas LTTE-området långsamt upp, människorättsituationen blir synlig för världen och LTTE:s grepp vecknar. Samtidigt pågår en process där LTTE expanderar sitt inflytande i områden utanför deras territorium. Ett politiskt LTTE-kontor har just öppnats i Jaffna och LTTE:s juridiska system och polisväsende börjar tas i bruk också i dessa områ-

den, i takt med att folk vänder sig till LTTE i stället för till det statliga rättssystemet.

Hur LTTE ska kunna demokratiseras är en knäckfråga i fredsprocessen. Som tamilernas enda representant i fredsförhandlingarna har gerillarörelsens legitimitet stärkts och svaret på demokratiseringsfrågan och människorättsproblemen verkar vara: ”ta det varligt”. För att få LTTE med i processen måste man se mellan fingrarna på vissa människorättsbrott, ha tålmod och förstå att man inte reformerar en skoningslös gerillarörelse i en handvändning. Samtidigt har LTTE:s dominans i fredsförhandlingarna försvagat gerillans kritiker; den som kritiserar för högljutt blir betraktad som fredsprocessens fiende.

Mötet med LTTE-kadror i Vanni förmedlar bilden av unga idealister som är beredda att göra vad som helst – till och med gå i döden – för sitt folk och sin ledare. Men som också är beredda att acceptera den fred som deras ledare accepterar.

Ealil Vani är 19 år, en kortklippt medlem i havstigrarna (LTTE:s flotta), som varit med i gerillan sedan hon var 11. På det politiska kontoret i Mulankavil har hon nu fullt upp med att hjälpa befolkningen med vardagsproblem – konflikter i grannskapet,

försörjningsproblem och återvändande flyktingar. Frågor som under krigets dagar inte hanns med. Vad ska du göra om det blir fred?, frågar jag.

– Det kommer att finnas massor att göra för att utveckla landet. En del av oss kommer att lämna rörelsen, andra kommer att stanna och fortsätta att tjäna, blir svaret.

Civilsamhällets roll kommer att bli viktig i återuppbyggnaden av ett fredligt norra Sri Lanka. Folkliga organisationer behövs både för att bygga upp vägar, skolor och bostadshus och för att återskapa förtroende mellan människor, politiskt medvetna och aktiva medborgare och ett utrymme för fri diskussion. Ett aktivt civilsamhälle i norr och söder kan bidra till att lappa ihop det söndrade landet, och medvetna och engagerade gräsrotter kan ge ett viktigt underifrånstöd till fredsprocessen. När husen muras ihop och krigsskadorna långsamt läks är byggandet av ett starkt civilsamhället en minst lika viktig – om än ack så komplicerad – uppgift.

Camilla Orjuela, text
Andrés Orjuela, foto

Sri Lanka i spänd väntan

Freden tar ett steg i taget

Den här vintern har inte varit lik någon annan i Sri Lanka. Det är som om hela landet hållit andan och förundrat läst om de stora, ja nästan sensationella steg som tagits i förhandlingsarbetet mellan regeringen och Tigergerrillan i fjärran land.

Eld upphör, kampen för en egen stat i nordöst avblåses, Tigrarna blir lagliga, bygget av en ny, federal stat har påbörjats. Men alla hinder på vägen mot en varaktig fred är ingalunda undanröjda.

Janadipathi Mawatha, den stora gatan i Colombo som leder ner från presidentpalatset via Clock Tower till Galle Face Green vid havet – en gång en av de mest trafikerade stråken i landet – ligger öde. Staketerna, check-points och förskansningarna som ska skydda Makten från Terrorism finns kvar, fast skralt bemannade av vänliga soldater som inte längre hårdhänt genomsöker passerande som förr.

Men kommersen i Fort, den gamla stadskärnan i huvudstaden, blir nog aldrig vad den varit. Och det beror inte bara på den kraftiga bomben utanför Centralbanken 1996 som tog 76 liv med sig och åstadkom stor skada.

För trots den tärande krigsekonomin har stan i stället vuxit söderut längs den mäktiga milslånga affärsgatan Galle Road, runt Beira Lake och i den vackra trädgårdsstaden innanför Galle Road. Över Fort och Beira reser sig World Trade Centers och nya Centralbankens tre jättelika kontorstorn som vore de byggda på trots för att visa världen att inbördeskriget inte hindrar en blomstrande ekonomi. Fast det är inte sant; kriget har kostat miljarder och den livsavgörande turistnäringen har legat i spillror.

Stor varubrist

Ändå vet knappast den vanlige Colombo-bon vad kriget egentligen kostat. Tamilernas huvudstad Jaffna längst i norr är till stora delar demolerad. Ingenting har förskönats krigets fasor. Sjukhus, kyrkor och tempel har bombats, fronten har flera gånger passerat genom stan och nöden och varubristen är i dag stor, trots drygt ett års eld-upphör. Landsbygden i norr är fylld av landminor och det, liksom flyktingfrågan, är några av de avgörande i de pågående och kommande förhandlingarna.

Det finns saker som talar för att fredsutsikterna är bättre i dag än vid tidigare försök att lösa konflikten. Den aktiva och av båda parter godtagna norska medlingen är

viktig. Dessutom finns sedan ett år en ny regering som tycks ha förstått att kriget inte går att vinna trots överlägsenhet i manskap och utrustning. Och den tycks ha förstått att ett oerhört dyrt krig är ett allvarligt hinder för landets utveckling. Ett annat viktigt skäl är att Tigrarna och regeringen tycks vara överens om att föra förutsättningslösa förhandlingar där man steg för steg går från åtgärder för att normalisera förhållandena i krigszonerna till mer övergripande politiska lösningar.

Åtskilliga stötestenar

Men det finns åtskilliga stötestenar på vägen mot fred. En är att president **Kumara-tunga** och hennes FolkAllians är i opposition mot regeringschefen **Wickremasinghes** UNP-frontregering. Kumara-tunga ville ge Tigrarna färdiga fredsfrslag att ta ställning till, och hon har länge varit emot utländsk "inblandning" och hon har kritiserat den norska medlingen. Hon hotar ta till konstitutionella medel för att styra, påverka eller stoppa fredsprocessen, t ex genom att upplösa parlamentet eller att avskeda premiärministern. "Ni äventyrar landets säkerhet", är hennes invändning och hon klagar över att hon inte blir tillräckligt konsulterad i arbetet med fredsförhandlingarna. Och i november lät hon sin före detta utrikesminister **Kadirgamar** från FolkAlliansen gå ut i medierna med en bredsida mot fredsprocessen. Han anklagade också de medlande norrmännen för "partiskhet" och för att "Oslo belönar terrorismen".

Det finns också andra svårigheter. Två krigsmakter som krigat i många år vill inte alltid ha fred eftersom krig ger inkomster och makt. Inom regeringssidans krigsmakt har t ex rapporterats om utbredd korrup-tion. Och Tigrarna har för sin del hittills inte i praktiken visat att de vill dela med sig makt med andra tamilska organisationer. Strider mellan olika tamilska grupper och de många morderna på tamilledare talar också det sitt eget språk.

Tigrarna drar också på sig flest klagomål till de nordiska fredsövervakarna (Sri Lanka Monitoring Mission, SLMM) som nu efter årsskiftet kom med sin statistik. Klagomålen minskade avsevärt de sista två månaderna 2002. Tigrarna kritiseras för 19 brott mot Eldupphöravtalet, varav sex fall där man bortfört personer och sex fall av rekrytering av barnsoldater. Regeringssidan kritiseras för ett fastställt fall av trakkasari.

Rekryteringen av barnsoldater är en långvarig och allvarlig kritik mot tigrarna, och det är först under förra årets två senas-

Tigrarnas rekrytering av barnsoldater är ett känsligt kapitel i fredsprocessen.

FOTO: ANDRÉS ORJUELA

te månader som rekryteringen tycks ha avtagit. En förklaring kan vara att befälsföringen inom LTTE av naturliga skäl är trögare än den inom regeringssidans stridande enheter. Ser man till hela förra året så har SLMM noterat tigrarna för 502 av totalt 556 brott mot Eldupphöravtalet medan regeringssidan fick de övriga 54 brotten på sig. Enligt uppgift går dock många tamiler hellre till närmsta LTTE-kontor än till SLMM med sina klagomål.

Fredsförhandlingarna inleddes i mitten av september och fortsatte sen i slutet av oktober, båda gångerna i Thailand. Då hade Eldupphöravtalet varit kraft sedan i februari och stillestånd i praktiken gällt sedan julen 2001. Tredje rundan hölls i början av december i Oslo och den fjärde åter i Thailand i början av januari i år. Den senaste rundan hölls i Berlin i början av februari.

Den 4 september, inför den första runda legaliserades LTTE som varit förbjuden i ett antal år. Och i den första rundan övergav Tigergerillan (LTTE) sitt krav på en separat stat. Den andra rundan kom att handla om säkerhetsfrågor och hjälparbetet i de förödda krigszonerna. I den tredje rundan i Oslo enades man om självstyre i de tamilska områdena, ett nytt, federalt statskick. Jämförelser gjordes med Australien, Indien, Kanada, Schweiz och Tyskland. "En fantastisk och historisk överenskommelse", sa Tigrarnas chefsförhandlare **Anton Balasingham**. "Vi är inne i en process som inte längre kan vända tillbaka", sa regeringens chefsförhandlare **G L Pieris**.

Galle Face Green, den stora gräsmattan och promenadstråket längs Indiska Oceanen som leder från Colombo Fort till anrika Galle Face Hotel. I dag är stråket kantat av flera nya lyxhotell.

FOTO: THOMAS BIBIN

Den fjärde rundan kom att handla om arbetet för att hjälpa hundratusentals flyktingar att återvända till sina hemtrakter. Inte minst handlar det om den kvarts miljon flyktingar som ska återvända till Jaffnahalvön. Förhandlingarna avslutades med beskedet att FN-chefen **Kofi Annan** ska besöka Sri Lanka inom kort.

Denna runda kom dock att skuggas av att det muslimska partiets ledare **Rauf Hakeem** har utmanats av andra muslimska parlamentariker, och det kan försvaga fredsförhandlingarna där Hakeem är med och representerar sin grupp. En annan skugga har fallit på norrmännen sedan de anklagats för partiskhet efter att de hjälpte Tigrarna att importera viktig radioutrustning för deras tidigare förbjudna FM-station "Voice of Tigers" som nu ska utöka sina sändningar också i södra Sri Lanka. Enligt regeringen är yttrandefriheten viktig, men Presidenten och oppositionen försöker göra affär av detta så gott det går.

Högljudda diskussioner

I en av fredsförhandlingarnas arbetsgrupper har det också dykt upp ett förslag om avvärning av Tigrarna, vilket kan bli ett problem. Det är armén som föreslår att man i takt med att flyktingar återvänder till de tidigare omstridda områdena i nordöst ska gerillan lämna in sina vapen – ett förslag som närmast kan ses som en provokation som också ledde till högljudda diskussioner i och utanför media samtidigt som fredsförhandlingarna i Thailand skulle försöka ta ännu något eller några konstruktiva steg mot att permanenta freden.

Den 7 och 8 februari hölls en femte runda på den norska ambassaden i Berlin.

Skälet till att den hölls där är att Tigrarnas chefsförhandlare Balasingham, 64 år gammal, som bor i London, är sjuk och har svårt för längre resor. Han har diabetes och har fått en ny njure transplanterad. Ett annat skäl är sannolikt att förhandlingar i Europa ger bättre publicitet och stöd från det internationella samfundet.

Balasingham som för övrigt nyligen besökte Sri Lanka är Tigerledarens förtrogne rådgivare med stor erfarenhet av att arbeta för Tigerrörelsen i Väst, vilket ledarna i Sri Lanka saknar. Skulle Balasingham tvingas lämna fredsförhandlingarna kan det bli ett stort bakslag för Tigrarna och hela fredsprocessen. Balasingham, som en gång i tiden var anställd på brittiska ambassaden i Colombo, har under hela förberedelsearbetet inför fredsprocessen varit norrmännens kontaktyta gentemot Tigrarna.

Berlin-rundan kom att handla om mänskliga rättigheter, och den slutade med att Tigrarna, enligt den norske medlaren och biträdande utrikesministern **Vidar Helgesen**, helt och fullt gått med på att sluta med att rekrytera barn och ungdom under 18 år. Parterna kom också överens om att låta FN:s barnfond Unicef övervaka ett gemensamt program för rehabilitering av barnsoldater. Och Tigrarna förklarade att förre generalsekreteraren i Amnesty, **Ian Martin**, ska utarbeta en plan för mänskliga rättigheter åt civilbefolkningen.

Rundan skuggades av en incident i havet utanför Jaffna där några fredsövervakare räddade sig i sista stund genom att hoppa i havet sedan tre Tigrar satt en fiskebåt i brand och tagit sina egna liv. Detta efter upptäckten av en 23 millimeters luftvärnskanon och ammunition i ett lönnfack

i lastrummet. Händelsen skedde på fredagen, samma dag som mötet i Berlin inleddes. Parterna försäkrade dock att fredsprocessen måste gå vidare och de tagna besluten blev viktiga framsteg.

Norrmännens försök att skapa fred i Sri Lanka har pågått uppemot fem år, och det såg mörkt ut under 2001 sedan den förra regeringen blivit alltmer ovillig att låta sig fredsmäklas. Men i dag kan till exempel det norska Fredsforskningsinstitutets chef **Stig Tønnesen** konstatera att Norge alltmär tagit en roll som internationell fredsmäklare och att den rollen gett landet ett stort anseende. Fler hör av sig än vad Norge har resurser att ta itu med, men man har hunnit med att medla i Sudan, Guatemala, Filippinerna, Indonesien osv. Det var efter Osloavtalet 1993 om fred i Mellanöstern som Norge skapade sin nya internationella roll.

Sverige som länge hade en roll i dessa sammanhang är nu helt borta från liknande processer. I fallet Sri Lanka har Sverige närmast dåligt rykte sedan man under åren valt att vid upprepade tillfällen utvisa eller avvisa tamiler till Sri Lanka där de sedan gripits av säkerhetsstyrkorna. Dock ingår Sverige som en del i den nordiska övervakargrupp (SLMM) som Norge beställt för att arbeta med att övervaka och ta emot klagomål mot parterna i den lankesiska fredsprocessen.

Thomas Bibin

**NÄSTA SIDA:
Ingen journalist vill hamna
i Sibirien.**

Kampanj mot "oislamska" vanor

Biograffrazzior efter islamisternas valseger i Pakistan

**Ett ovanligt stillsamt nyårsfirande, förbud mot musik på allmänna kommunikationsmedel och razzior mot biografier är någ-
ra tecken på de religiösa partiernas nyvunna inflytande i den nordpakistaniska staden Peshawar. Islamisterna hade stora framgångar i valen som hölls i oktober förra året.**

Muttahida Majlis-e-Amal, MMA – en allians som består av sex religiösa partier – vann en majoritet av platserna i delstatsparlamentet i Nordvästgränsprovinsen, vars huvudstad är Peshawar. Alliansens valframgång gjorde också att den blev en stark kraft i det federala parlamentet i Islamabad.

Och nu har de religiösa partierna börjat vidta en rad åtgärder mot vad de menar är "oislamska" företeelser.

Den nionde januari förklarade delstatens nya chefsminister, **Akram Khan Durrani**, sina prioriteringar.

– Att införa islamska lagar i Nordvästgränsprovinsen är vår första prioritet. Vi

skall gradvis arbeta för införande av sharia-lagstiftning inte bara i Nordvästgränsprovinsen utan i hela landet, sa Durrani.

Men många invånare menar att vad de behöver är ett bättre styre av delstaten, inte strängare religiösa påbud.

– MMA lurar allmänheten. De försöker avleda folkets uppmärksamhet från de viktiga frågorna genom att ta upp triviala saker, säger **Hussain Shah**, som studerar vid Peshawars universitet.

– Sådana åtgärder kommer knappast att lösa de allvarliga problemen som lag och ordning eller arbetslösheten, och de kommer inte att minska lidandet för vanliga människor.

Redan i sitt invigningstal sa Durrani att man skulle förbjuda alkohol och att man inte skulle tillåta att man spelar musik på buskar och andra allmänna färdmedel.

Spridning av vulgärt material

Efter det kom råderna mot biografier och videobutiker. Myndigheterna plockade bort reklamskyltar och affischer från biograferna och beslagtogs kassetter och cd-skivor som enligt dem innehöll pornografiskt material. Flera personer greps, anklagade för att sprida vulgärt material.

En annan dag slog myndigheterna till mot marknaden Karkhano, där insmugglade utländska varor säljs. Man konfiskerade cd-skivor och mediciner som anses stimulera sexlivet. Varorna brändes sedan.

En del kritiker menar att MMA nu gör allt för att tillfredsställa sina anhängare. Men samtidigt, menar en del oppositionspolitiker är inte ens kampanjen mot det "oislamska" helhjärtad.

– De är inte ens seriösa med det. Ett exempel är förbudet mot alkohol. Alkohol är redan förbjudet i landet, och om delstatsregeringen menade allvar skulle de dra in licenserna i stället, säger **Haji Mohammad Adeel**, som leder Awami-partiet.

Adeel säger också att MMA-politikerna lovade att spara pengar genom att vara mer sparsamma om de kom till makten.

– Men det är tvärtom. De drev sin kampanj på cyklar, nu sitter de i lyxbilar.

Samtidigt samlar sig MMA för nästa uppgift – att organisera motståndet mot USA:s förväntade Irak-krig. De religiösa partiernas ledare har sagt att de kommer att inleda en proteströrelse och använda sig av civil olydnad för att protestera mot kriget.

Christopher Nadeem/IPS

"Journalistik är inget yrke i Sri Lanka"

Min nu 20-åriga journalistkarriär inleddes med att jag fick pengar nerstoppade i mina fickor; först från en affärsman, senare från en advokat och en polischef. Vad skulle jag göra? Jag rapporterade till min chef och överlämnade pengarna till honom för vidare befordran till redaktionens sociala fond. Och vi var flera som erbjöds att skicka post via parlamentsledamöternas tjänstepoststämpelade kuvert och att ringa fritt från den lokale polischefens kontor.

Berättelsen kommer från **Sunanda Deshapriya**, journalist som numera jobbar för Free Media Movement i Sri Lanka och som jobbar med en av de lägst ansedda verksamheterna i landet: journalistiken. För många journalister i ett av landets verkliga låglönejobb är frestelserna stora, och vägran att gå politikernas, polisens och affärsmännens ärenden i media kan stå dem dyrt.

– Då hamnar vi i Sibirien, säger ett tjugotal kursdeltagare unisont på en journalistkurs som nyligen anordnades i Sri Lanka av fortbildningsinstitutet Fojo på uppdrag av Sida. Och Sibirien, det är den avdelning på medierna där man placerar de

som inte gjort som de blivit tillsagda. De blir sittande i överksamhet.

– Journalistik är inget yrke i Sri Lanka, säger en erfaren lankes som jobbar för en av världens stora nyhetsbyråers Colombokontor. Vi har ingen yrkesutbildning och det finns inte en tidning här som lägger en enda rupie på internutbildning. Därför blir journalistiken bara ett första steg på väg till ett annat jobb – mer är det inte värt. Och därför ligger inte lönerna heller mer än strax över daglönarnas nivå. Och de interna karriärvägarna är helt stängda eftersom chefer inom medierna i landet är politiskt tillsatta. De kommer in från sidan för att de tillhör rätt parti eller rätt familj.

Etniskt färgad journalistik

Politiseringen och den etniskt färgade journalistiken i landet bekräftas av en studie som nyligen gjorts på uppdrag av Sida (se Nohrstedt, S A, Bastian, S & Hök, J.: *Journalism Training and research in Sri Lanka*, Sida april 2002).

Där pekas inte minst på den roll som mediernas bristande professionalism spelat som underblåsare av de etniska och politiska konflikterna i landet, bland annat ge-

nom långtgående spekulationer i våldsskildringar under det 18 år långa inbördeskriget.

Journalisterna själva har fått betala ett högt pris för detta. Enligt Reprtrar Utan Gränser har minst 31 journalister dödats sedan 1988, och i de allra flesta fall har mördarna gått fria.

Den nya regeringen i landet som tillsattes efter valet i december 2001 har dock gett landets journalistkår en strimma av hopp sedan den deklarerat att man vill ha en journalistik "av västerländskt snitt" och man har också tagit bort "förtal" som ett brott enligt Brottsbalken.

Dessutom har man beslutat att lägga ner det ökända statliga Pressrådet och deklarerat att man vill ersätta det med ett fristående organ lett av en pressombudsman. Och man har också sagt sig vilja upprätta ett journalistinstitut på högskolenivå, gärna med hjälp av svenska Sida som för sin del sagt sig vara intresserat.

Nu återstår bara att se hur detta faller ut i själva verkligheten

Thomas Bibin

Utanför Kabul tar makten slut

Hamid Karzai har svårt att hålla sina soldater på gott humör

Svåra regn och vindar har drabbat afghanska flyktingar och bybor i Pakistan. De senaste månaderna har vädrets makter orsakat stor förödelse i flyktingläger och byar i Nordvästra gränsprovinsen. Men allt är inte elände. Regnet föder hopp om att de 750 000 afghaner som de senaste årens svåra torka drivit på flykt ska kunna återvända.

De svåra vinterstormarna till trots innebär nederbörden att torkan förmodligen är över i norra Afghanistan. Också i söder, som länge varit värst drabbat, syns tecken på återhämtning: regnvatten fyller åter reservoarer i de av torkan plågade provinserna Kandahar och Helmand.

Men allt i Afghanistan är inte "gröna skogar".

FN:s särskilde sändebud i landet, **Lakhdar Brahimi**, sa i slutet av januari att trots stora framsteg så är situationen i landet fortfarande långt ifrån säker.

I Afghanistan råder ett slags fred. Om man så vill. Samtidigt pågår ett lågintensivt krig.

USA-trupperna rensar upp i vad som påstås vara kvarvarande fickor med al-Qaida, de jagar vad som ska vara gömda grupper av beväpnade talibaner och spårar upp vad som förmodas vara enheter lojala med **Gulbuddin Hekmatyar**.

Innan USA kan vinna freden måste landet vinna kriget.

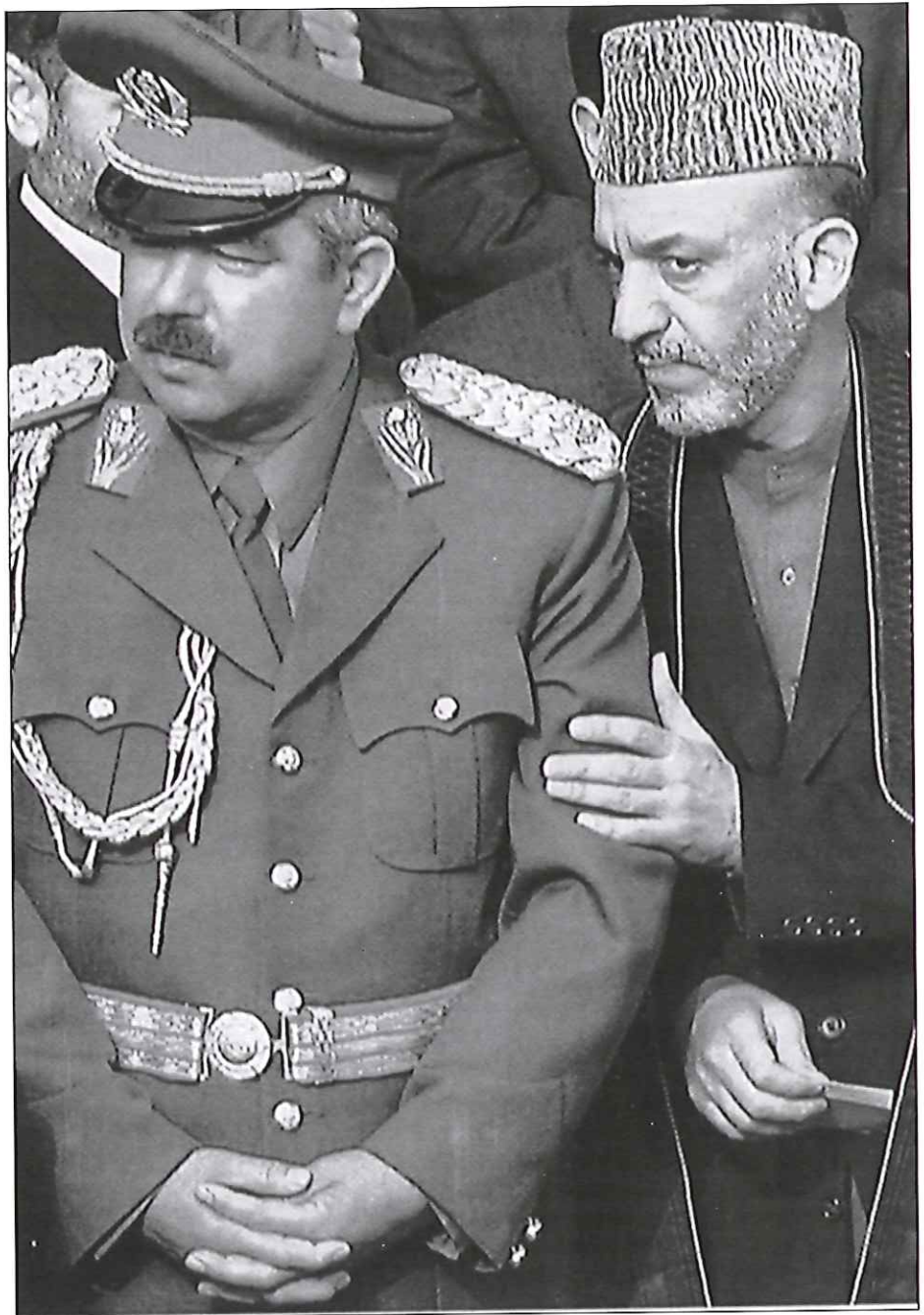
Motsättningarna hålls i schack av USA:s närvaro. Ändå förekommer skärmytslingar och strider inom Norra alliansen. Från norra och centrala Afghanistan rapporteras sammandrabbningar mellan uzbekiska, tadjikiska och hazariska krigsherrar, som alla ingår i alliansen, som också utgör de dominerande fraktionerna inom regeringen.

Helomvändning från Islamabad

Det ligger i Pakistans strategiska intresse att ha en vänligt sinnad regim i grannlandet. Tidigare stödde Pakistan talibanerna, men efter den elfte september 2001 gjorde Islamabad en helomvändning. Nu har Pakistan skänkt stora mängder vapen och ammunition till den afghanska armén.

– Stödet till regeringen i Kabul ska hindra att länder fiendliga mot Pakistan får fotfäste i Afghanistan, förklarar den tidigare utrikesministern **Tanvir Ahmed Khan**.

Utöver vapensändningarna har Islamabad också utlovat utbildning till armén,

Afghanistans president Hamid Karzai (till höger) är för sin politiska överlevnad beroende av bland annat krigsherran Rashid Dostums lojalitet. FOTO: HOANG DINH NAM/AFP

men den stora frågan är fortfarande hur de många miliserna, som fortfarande utgör ett hot mot centralmakten och USA:s närvaro, ska avväpnas.

Afghanistans internationellt erkända regering under president **Hamid Karzai** är huvudstaden Kabuls regering. Utanför stadsgränsen tar dess makt slut. I Kabul är det den internationella säkerhetsstyrkan ISAF med 5 000 soldater som upprätthåller ordningen. Den har bara mandat att agera i huvudstaden.

Karzai ser gärna att ISAF förstärks till 18 500 soldater med ett utvidgat mandat att svara för ordningen i ytterligare sju städer. Utan en armé som representerar alla etniska grupper är det enda sättet att utöka centralmaktens inflytande.

Men precis som Karzais vädjanden om återhållsamhet med bombningar klingar ohörda i Washington har USA sagt nej. I stället vill Karzais uppbackare skapa en

VÄND!

FORTS.

stark, nationell och icke-politisk armé.

Hamid Karzai hyser förhoppningar om att de uppskattningsvis 200 000 medlemmarna lojala mot olika krigsherrar – i och utanför hans regering – ska avväpnas före nästa års val. Ännu är det långt till att planerna att ställa en armé med 70 000 soldater på fötter förverkligas.

Karzai har fullt upp med att hålla de knappt 2 000 soldater som i dag ingår i armén på gott humör. Fyra av tio som påbörjat den militära utbildning som letts av amerikanska, franska och turkiska rådgivare har hoppat av; på grund av dålig ersättning, usel mat och eländiga levnadsförhållanden.

Utöver ISAF i Kabul och USA:s krigsmakt som i huvudsak söker igenom bergsområdena i östra Afghanistan litar Karzai på olika krigsherrars "lojalitet". Men allt fler lokala krigsherrar som hamnar i meningskiljaktigheter med Karzai stödjer det militanta motståndet, som därigenom får större utrymme för sina operationer.

Afghanistans östra provinser beskjuts regelbundet med raketer från de amerikanska baserna och i Spin Boldak, en gränstad söder om Kandahar, har hårda strider rasat mellan USA-styrkor och talibaner.

I dessa pashtunbefolkade delar av Afghanistan menar många att tadjiker och uzbekar med USA:s stöd har roffat åt sig allt för mycket makt i pashtunen Karzais regering. Där växer motståndet mot USA-styrkorna så sakteliga.

Ovan nämnde Gulbuddin Hekmatyar, en av ledarna för jihad mot de sovjetiska styrkorna, har utropat jihad mot de främmande styrkorna i landet. Borta från scenen sedan talibanerna slagit ut hans styrkor och 1996 drivit honom på flykten ur Kabul tillsammans med ärkefienden men den tillfälligt allierade Ahmed Shah Massoud samlar pashtunen Hekmatyar åter stöd.

"Förvandlas till koloni"

De ständiga attackerna mot USA:s styrkor tycks också uppmuntra talibanerna, som på nytt lär rekrytera anhängare. Mulla Omar har uppmanat sina styrkor att slå till mot de främmande styrkor, som fortsätter "aggressionen och förvandlar landet till en koloni". I apellen som tillskrivs mulla Omar hävdas att de främmande styrkorna ännu efter 13 månaders ockupation inte lyckats pacificera motståndet. Talibanerna uppmanas att inte döda afghaner som slåss för regeringen eller krigsherrarna.

Den pakistanske journalisten Rahimul-

lah Yusufzai är känd för sina goda kontakter med talibanrörelsen. Han menar att det knappast finns någon formell överenskommelse mellan sådana omaka herrar som Hekmatyar och Omar. Hans källor har trovärdigt hävdad att "Taliban, Hekmatyar och andra genuina islamiska grupper delar mål men opererar självständigt".

Precis som när Sovjet ockuperade landet sprids om nätterna i byar och städer flygblad med propaganda mot den utländska närvaron. På senare tid cirkulerar de även i Kabul.

Ett flygblad som tillskrivs Hekmatyar visar hur en ung flicka kroppsvisiteras av amerikanska trupper. Flygbladen påminner om att tusentals oskyldiga afghaner har dödat av amerikanska styrkor.

Som motpropaganda använder USA också flygblad. De visar en kvinna som blir slagen av en taliban och ställer den retoriska frågan om afghanerna vill styras av sådana män. Därefter uppmanas de att överlämna dem.

Danska bombningar

I februari meddelade danska flygvapnets presstalesman kapten Karsten Marrup att två danska F-16-plan under ett rutinuppdrag för den amerikanska stridsledningscentralen i Afghanistan beordrats att bomba misstänkta terrormål på marken.

Det ska ha rört sig om grottkomplex i sydöstra Afghanistan där talibaner och medlemmar av al-Qaida misstänks hålla sig gömda.

Afghanska regionala myndigheter i provinsen Helmand uppgav att minst 17 civila, de flesta kvinnor och barn, dödades.

USA:s militära talesman Roger King sade att stridsflyg från USA och Danmark åter bombat i samma område sedan marktrupper siktat 25 misstänkta talibansoldater. Tolv män ska ha gripits i Baghrandalen, men han sade sig inte känna till några civila dödsoffer.

Enligt en provinstantalsman i Helmand hade människor från Baghrandistriktet gråtande berättat att deras anhöriga dödat eller saknades. Talesmannen hade själv sett fem lik. Två av dessa var kvinnor och två var barn, sade han.

Någon vecka senare meddelade Reuters att byar runt Bagram bombats. USA-styrkor ska ha siktat 20-25 tungt beväpnade män. De bombningarna utfördes av B52-or och B1-plan.

Det är långt till verklig fred i Afghanistan.

Anders Davidson

Befriat

Skilda meningar på

Februaridagen då demonstranter jorden runt tågade mot ett Irakkrig lät sig omkring 200 åhörare påminnas om det nya Afghanistankriget. I Stockholm avlöste kunniga föreläsare varandra på seminariet "Afghanistan, kvinnorna, bomberna".

Sveriges före detta kabinettssekreterare, Sverker Åström, betecknade USA:s militära aktiviteter i landet som folkrättsstridiga.

Han fick både medhåll och mothugg från övriga deltagare på seminariet som var ett samarrangemang mellan Svenska Afghanistankommittén, Föreningen Afghanistansolidaritet och Kvinnor för fred.

Den före detta Amnesty-ordföranden, Thomas Hammarberg, nu chef för Olof Palme-centret, framhöll allas ansvar att ta upp brott mot de mänskliga rättigheterna "även om de begås av världens starka". Afghanistankännaren Peter Hjukström hoppades på en växande opinion mot USA:s övergrepp:

– När Sovjet rullade in i Afghanistan var landet för de allra flesta en vit fläck på världskartan. I dag är utgångsläget betydligt bättre.

Den pakistanska journalisten Iqbal Khattak (se info i slutet av artikeln) hävdade att USA lyckats i Afghanistan – om Vita huset avsett att återinföra laglöshet, oordning, plundring och krigsherravälde, om Vita huset önskat förstöra den kvarvarande infrastrukturen och döda oskyldiga, om Vita huset velat fragmentarisera Afghanistan.

– Om syftet var att återupprätta det samhälle som rådde från 1992 till 1996, då har Förenta Staterna vunnit kriget.

Iqbal Khattak underkände *loya jirgan* som han betraktade som manipulerad:

– Resultatet är att befolkningsmajoriteten – pashtunerna – i regeringen reducerats till en liten minoritet, konstaterade Iqbal Khattak.

USA:s närvaro positiv

Anders Fänge, tidigare chef för Svenska Afghanistankommitténs hu-

Ännu är det långt till att planerna på en armé med 70000 man förverkligas

eller ockuperat land?

seminarium om Afghanistan

manitära verksamhet, nu FN-tjänsteman i Kabul med ansvar för genomförandet av loya jirgan, invände att **Hamid Karzai** säkerligen är Afghanistans mest representativa ledare någonsin.

Han hävdade att fred råder i Afghanistan och att USA:s närvaro varit positiv för den "politiska process" som inleddes i och med Bonn-avtalet hösten 2001.

– Afghanistans problem är inte de amerikanska trupperna, Afghanistans problem är avsaknaden av statsmakt. Afghanistan är inte ockuperat, påstod Anders Fänge från talarstolen.

Efteråt sågs Sverker Åström förklara folkrättens elementa för FN-tjänstemannen.

– Ju smartare bomber, desto fler dödade civila, sammanfattade professor **Marc Herold** från USA sin forskning om antalet civila offer i de amerikanska bombkrigen sedan 1991.

Under det första Irakkriget dog 363 civila per 10 000 ton bomber, i Jugoslavien (Serbien och Kosovo) 923 och i Afghanistan 2 214 människor per samma mängd bomber. I Irak var en av tjugo bomber "smart", i Jugoslavien en av tre, i Afghanistan nästan två av tre...

Nio av tio bär burqa

Tidigare kvinnoministern i Afghanistan, i dag chef för kommissionen för de mänskliga rättigheterna, **Sima Samar**, sade att situationen hade blivit bättre men att mycket återstod:

– Kvinnor kan gå ut utan sällskap av manliga släktingar. Ingen lag kräver att vi bär burqa – men nio av tio kvinnor gör det fortfarande. Flickor får gå i skola och en del kvinnor har arbete, sa Sima Samar.

Samtidigt som talibanernas regler är borta lever andan kvar och också andra försöker förhindra kvinnans frihet. Framstegen vill Sima Samar knappast mäta, det återstår en lång svår väg att gå innan mänskliga rättigheter respekteras, menar hon

– Dörren har öppnats på glänt, för att vi kvinnor och flickor ska kunna gå igenom den kommer det att krävas mycket av oss själva liksom det kommer att krävas en stark solidaritet.

Sima Samar önskade att omvärlden accepterar Afghanistan som ett oberoende land och ser afghanerna som människor med rätt till fred, säkerhet och välfärd.

– Som afghaner är vi också mycket oroade över situationen i Palestina och i

Kritiska till USA:s militära aktiviteter i Afghanistan: Förra kabinettssekreteraren Sverker Åström, pakistanske journalisten Iqbal Khattak och filmaren Jamie Doran.

FOTO: STEFAN LINDGREN

Irak, eftersom vi tror att krig har negativa följder överallt i världen.

Journalisten och mediaforskaren **Elisabeth Eide** från Norge lyfte fram ett slags dubbelmoral i den mediala bevakningen av händelserna i Afghanistan. Rawa, en revolutionär afghansk kvinnoorganisation, fick stor uppmärksamhet när kriget inleddes. Deras skakande film om en kvinna som stenas till döds under talibanerna visades internationellt.

– Då sändes den på prime time flera gånger, i dag när samma organisation kritiserar USA:s brott mot de mänskliga rättigheterna råder största möjliga tystnad.

Det handlar bland annat om grova brott mot Genèvekonventionens föreskrifter om behandling av krigsfångar.

Det är en tystnad som dokumentärfilmaren **Jamie Doran** försöker bryta:

– Jag hade sett och själv erfårit talibanernas styre och var för amerikanernas ingripande, men nu ger jag mig inte förrän de ansvariga för dessa massakrer och brott straffas, sade Jamie Doran inför visningen av hans dokumentär *Afghan Massacre – The Convoy of Death*.

Förtvinar i koncentrationsläger

När staden Kunduz gav upp överlämnade sig 8 000 talibaner till Nordalliansens styrkor. Mot löftet att deras liv skulle sparas. Flera tusen förtvinar fortfarande i koncentrationsläger och åtminstone 3 000 har "kommit bort".

När massakrerna ägde rum hade drevet av journalister rest – de följde den amerikanske talibanen **John Walker Lind**.

Nästan bara Jamie Doran fanns kvar i

landet och kunde med sina medarbetare samla ett unikt bevismaterial: Omkring 25 containerlastbilar sattes i skytteltrafik ut i öknen. Några hundra fångar lastades i varje omgång in i de lufttäta behållarna. I den höga värmen dog många, väl framme sköts de överlevande, sedan slängdes alla i massgravar.

– De amerikanska specialstyrkorna bär ansvaret, sade Jamie Doran.

De hade ansvaret för fångarnas säkerhet och var hela tiden närvarande.

– De har gjort sig skyldiga till grym behandling av krigsfångar, massmord och döljande av krigsförbrytelser. Det är brott som är straffbara enligt internationell rätt och också i amerikansk militärdomstol, framhöll Jamie Doran. De ska inte komma undan med detta

Anders Davidson

Iqbal Khattak

är byråchef för tidningarna **Daily Times** och **Friday Times** i Peshawar, Pakistan. I **Monsun**, SYDASIENS webb-bilaga, kan du läsa hela hans föredrag vid Afghanistanseminariet i ABF-huset. www.sydasien.m.se/monsun.html

Lösenord: vindtunnel

Nytt bakslag för afghanska skolan?

Utan islamska ämnen minskar förtroendet

För ett år sedan blev taliban ett skällsord, spritt över hela världen som synonym för extrem kvinnofientlighet och för en synnerligen rigid version av Islam. Kvinnor fick inte arbeta och flickor fick inte gå i skolan. Innebär talibanernas fall att flickor i Afghanistan nu åter börjar skolan? Vilken roll spelar islam i undervisningen – historiskt och i dag?

Under åren 1996–2001, de år då talibanerna hade makten, vistades jag i perioder i Afghanistan och reste i olika delar av landet. Jag arbetade för Svenska Afghanistanstankommittén (SAK), huvudsakligen som rådgivare i utbildningsprogrammet. Den mediabilid som förmedlats av landet har varit förenklad och ensidig. Verkligheten är – som vanligt – mer komplex, den handlar bland annat om en lång historia, om islam, om traditioner och om ett långt krig.

Under talibanernas styre fortsatte livet – på landsbygden – som vanligt, fast med större säkerhet på vägarna och färre strider mellan olika krigsherrar. Folk odlade sina åkrar, sålde och köpte i basarerna, skötte sina djur, fostrade sina barn, försörjde sin familj och försökte överleva så gott det nu gick i detta urfattiga, utarmade land. Och man skickade sina barn till skolan om det fanns någon, också flickorna i ökande utsträckning. 1996 var 13 procent av eleverna flickor i SAK-stödda skolor. Fem år senare var 23 procent flickor. Vad ligger bakom denna ökning? Varför efterlevdes inte talibanernas förbud?

Det viktigaste skälet till att flickor på landsbygden inte gått i skola i Afghanistan – med eller utan talibaner – har samma orsaker som i många andra u-länder. Orsaker som kan sökas i gamla traditioner, till exempel att kvinnor ska arbeta i hemmet och på grund av fattigdom som gör att flickor-

na behövs hemma för hushållsarbete.

Att attityderna förändras beror bland annat på Svenska Afghanistanstankommitténs långvariga engagemang, omvittnat goda rykte för neutralitet och professionalism, där de många kompetenta afghanerna som är anställda i SAK gjort det huvudsakliga jobbet. Här har "skolkonsulenter", inte minst de manliga, spelat en viktig roll. De har i många år tålmodigt och envist propagerat för flickors rätt till skolgång, de har uppmuntrat bybor att starta flickklasser, de har förhandlat och diskuterat och ibland kompromissat med byäldste och mullor. För att påverka föräldrar och övertyga konservativa mullor hänvisas ofta till islam. Enligt islam har man och kvinna samma skyldighet och samma rätt till utbildning. Och i skolan finns också islam på schemat.

Talibanernas fem år vid makten är en parentes i historiens backspegel men samtidigt utgör de ytterligare ett exempel på vad som stått i fokus i många av den moderna historiens uppror i Afghanistan: islam i undervisningen och utbildning för flickor.

Inte bara Koranen

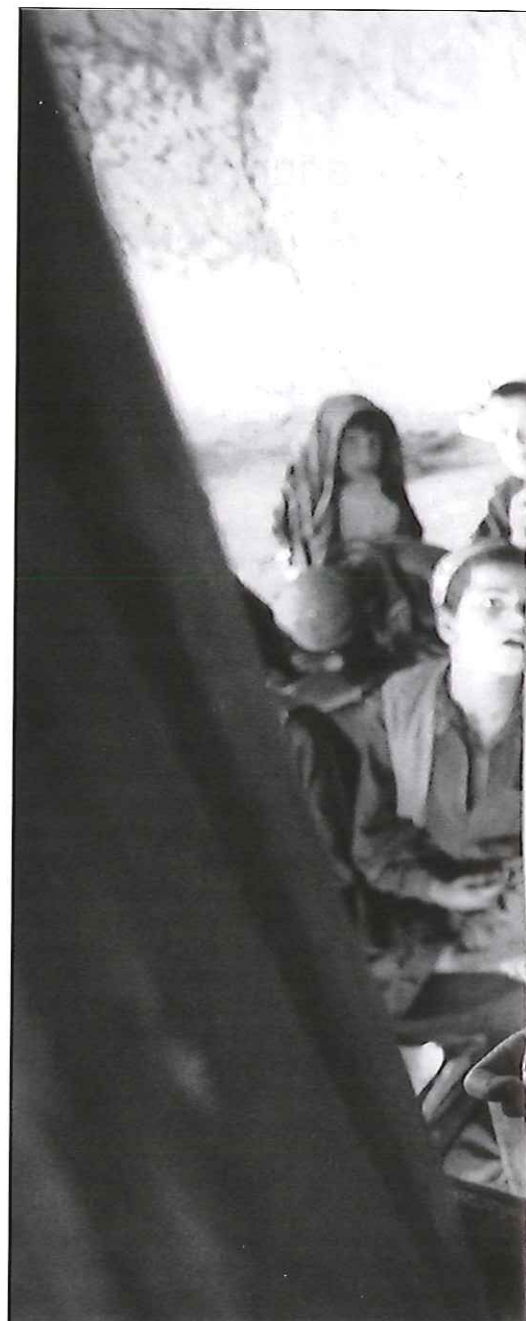
Islam har dominerat landet sedan mer än 1 300 år, vilket innebär att det afghanska folket, för det mesta dock endast män och pojkar, också i avlägsna delar av landet i alla tider har erhållit islamsk utbildning. Sådan undervisning handlar inte enbart om Koranen utan innebar också undervisning i att läsa, skriva, räkna samt om islamsk lagstiftning (sharia). Poesi och sagor har skrivits, lästs och deklamerats i många hundra år. I dag förmedlar historier och legender moraliska värden såsom heder, oberoende, mod och respekt.

Afghanerna är medvetna om sin rika historia med högt utvecklade civilisationer där såväl konst och litteratur som arkitektur och vetenskap blomstrat. Skriftspråket har funnits i tusentals år. Men i dag kan endast 45 procent av männen, och 11 procent av kvinnorna läsa och skriva. 4–5 miljoner barn beräknas vara mellan 7 och 12 år, de

borde alltså gå i skolans första sex årskurser. I verkligheten finns högst 20–25 procent där – flera miljoner barn får ingen som helst skolgång.

Om man är läskunnig finns inte mycket att läsa: nästan inga dagstidningar eller tidskrifter, ytterligt få boklådor och bibliotek, skrivna texter utomhus är sällsynta, sällan ser man affischer, annonser, skyltar, reklam eller information. Situationen i Kabul förändras raskt, men de allra flesta människor lever på landsbygden och där är det skrivna ordet sällsynt.

Dessa något motsägelsefulla förhållanden, det vill säga dagens illitterata samhälle å ena sidan och landets rika litteratur och historia samt existensen av islamsk utbildning i hundratals år gör utbildningssituationen i Afghanistan speciell, kanske unik

Under talibanernas styre fortsatte livet – på landsbygden – som vanligt

Skolkonsulenterna, afghaner som envist propagerat för flickors rätt till skolgång, har betytt mycket inom undervisningen. Bilden från byskolan Ismail Khil i Wardak-provinsen togs för några år sedan. Närmaste stad är Ghazni. FOTO: EVA WERNLID

bland världens utvecklingsländer.

Barn i Afghanistan uppfostras tidigt för sina traditionella roller: kvinnans uppgift är att ta hand om barnen och sköta hushållet medan mannen är familjens försörjare och beskyddare. Att ha en stor familj med många barn, helst pojkar, är livsmålet för de flesta afghaner, män som kvinnor. Barn har en alldeles särskild plats och det är lätt att bli rörd av den ömhet och kärlek som barn möter i sin omgivning, inte minst av sina fäder.

Till moskéskolorna, som finns i varenda by, går praktiskt taget alla barn i 4–6 årsåldern, både flickor och pojkar. De undervisas av den lokala mullan under en timme eller två varje dag. De lär sig några berömda ställen i Koranen utantill (mestadels utan att förstå något av innehållet), de un-

dervisas om islams fem pelare, böneritualet och moral. Moskéskolan är en slags förskola, ofta med stora klasser, upp till hundra barn och disciplinen är det lite si och så med. Respekt för mullan är obligatorisk men barn ska också respekteras, att vara vänlig och snäll mot barn anses som en islamsk plikt. Om ingen fortsättningsskola finns kan pojkarna, men inte flickorna, fortsätta många år i moskéskolan.

Rätt att arbeta som mulla

Pojkarna kan, om de vill, fortsätta i en madrasa och studera en mångfald islamska ämnen samt arabiska, logik och persisk litteratur. Madrasas finns i större byar över hela landet och finansieras av byborna. Eleverna kallas *taliban*. Pojkarna deltar på egna villkor, de kommer och går som de

har tid till. Ett visst kvantum skall studeras före "examen", som ger rätt till ett arbete som mulla. Det finns också högre islamsk utbildning och där utbildas domare och lärare.

"Moderna" madrasas är av nyare datum och expanderade kraftigt under talibantiden. De är internatskolor för 50–100 pojkar i åldern 10–15 år. Dessa skolor var den enda utbildningsform som fick statligt stöd under talibanerna. Förutom islamska ämnen undervisas också till en mindre del i vanliga skolämnen.

Flickor har aldrig tillåtits i madrasas. De kan få islamsk utbildning om de går i den vanliga skolan – om det finns någon – eller av sina fäder och bröder. Ett fåtal kvinnor med universitetsutbildning har studerat is-

VÄND!

FORTS.

lam på högre nivå och undervisar flickor i islam.

Modern utbildning, av västerländsk typ, introducerades för pojkar i Kabul år 1903 och för flickor 1921. Under 1920-talet genomfördes ett allmänt reformprogram där utbildning spelade en viktig roll. Den dåvarande kungen Amanullah tvingades emellertid i exil efter att ha startat flickskolor och efter att ha sökt kontrollera och styra innehållet i madrasas. Flickskolorna stängdes i början av 1930-talet.

Först på 1950-talet startade åter en landsomfattande utbyggnad av skolväsendet. 1964 års konstitution garanterade utbildning för alla, inklusive flickor, men faktiska resurser och långlivade traditioner hindrade ett förverkligande.

Fram till mitten av 1970-talet levde det islamska och det moderna skolsystemet vidare sida vid sida, till synes utan konflikter. Islamsk undervisning fortsatte som tidigare i moskéer och i madrasas. Det moderna skolsystemet, som också innehöll en avsevärd andel islamska ämnen, byggdes ut.

Moderniseringen av skolväsendet och utvecklingen av flickskolor mötte endast ett ringa motstånd, troligen för att endast större städer berördes. 1975 gick en tredjedel av alla barn i skolan, 7 procent av dessa var flickor. I Kabul utgjorde dock flickorna 35 procent av alla elever. På landsbygden fanns sällan någon flickskola alls.

Hårt motstånd mot sovjetskola

Den kommunistiska regimens lansering av en sovjetinspirerad skola i slutet av 1970-talet mötte hård opposition. Föräldrar tog hem sina barn, först flickorna och sedan även pojkarna, från denna "oislamska" skola. Under motståndskriget (1979–1992) mot de sovjetiska ockupanterna och dess marionettregim i Kabul minskade antalet skolelever drastiskt. De flesta skolbyggnader bombades. Dock startade mujaheddin nya skolor i befriade områden på landsbygden, också för flickor.

Många av mujaheddins ledare utgick från den islamistiska rörelsen, som uppstod på sent 60-tal och som samlade studenter och intelligentsia i städerna. Den rörelsen var snarare politisk och ideologisk än strikt religiös och hade politiska, kulturella och ekonomiska krav på programmet. Mujaheddin propagerade för utbildning bland landsbygdsbefolkningen och i de nystartade skolorna intog islamska ämnen återigen en plats, en plats som befästes i den nya läroplan som antogs av regeringen som ersatte kommunisterna 1992.

Ekonomiskt stöd fick skolorna från internationella solidaritets- och biståndsorganisationer. Under hela 1990-talet, under talibantiden och än i dag är huvuddelen av all utbildning organiserad och finansierad av utländska biståndsorganisationer, där Svenska Afghanistankommittén fortfarande

Flickan på bilden går i en av Afghanistans äldsta flickskolor, Bibi Fatimazuhra-skolan. Den ligger i provinsen Baghlan och har sitt namn efter Mohammeds dotter Zuhra som är namnet på en stjärna.

FOTO: EVA WERNLID

de är dominerande. Med den nuvarande övergångsregeringen har flickorna kommit tillbaka också till skolorna i städerna och landsbygdskolorna har sett en viss ökning. Samtidigt har islamska ämnen återigen reducerats på schemat, en åtgärd som kan få negativa effekter för utbildningen, kanske allra mest för flickorna. Afghanska muslimer anser i allmänhet att islamsk utbildning ska ingå också i den moderna skolan. I den nuvarande situationen med påtryckningar från utländska "utbildningsexperten", fara för biståndsberoende och pågående interna maktstrider riskerar skolan återigen ett bakslag. Den tillit till modern utbildning som uppnåtts bland landsbygdsbefolkningen och som resulterat i sådan utbyggnad av skolor, också för flickor, berodde till stor del på att undervisningen

också innehöll islamska ämnen. Nu fruktar många att den moderna utbildningen igen skall negligera afghansk kultur och islamska värderingar.

Pia Karlsson

Artikelförfattaren är doktorand på Institute of International Education (IIE), Stockholms universitet och skriver en avhandling i samarbete med Amir Mansory, som är chef för Svenska Afghanistankommitténs utbildningsprogram. Manuset bygger på en bearbetning av ett kapitel i boken *Education Strategies Among Muslims in the Context of Globalisation* med professor Holger Daun som huvudredaktör. Boken kommer i början av 2003.

Artikeln har i en längre version publicerats i Dagens Forskning 2003/01.

”Min far var min fiende”

Historien om den brutala frälsningsofficeren och hans son

När Innocent Paul, en fattig och olycklig rikshaförare, berättar om sin avlidne far är det med en blandning av respekt och bitterhet.

Fadern var kapten i den indiska Frälsningsarmén och predikade Guds kärlek med stor inlevelse, men hade ingen kärlek över till sin egen familj. Han förkunnade Guds frid, men slogs och bråkade med allt och alla. Han talade flera språk, men smädelser och ovet var liksom hans modersmål.

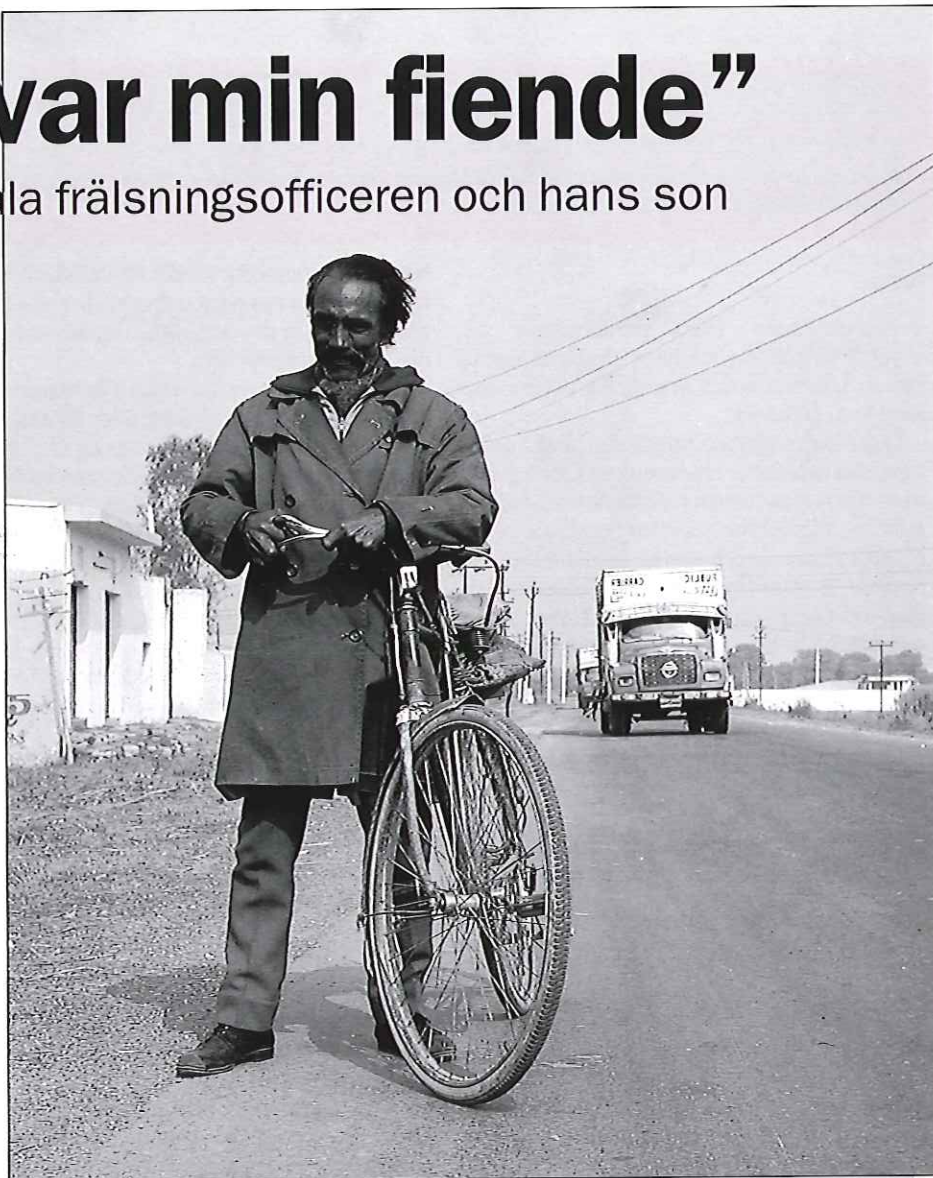
Nu är han död, min far. Han levde helt ensam i sin by och han dog lika ensam. Ingen av oss barn bodde tillsammans med honom och ingen av oss var hos honom när han dog. Begravningen var mycket enkel. Vi tre bröder var där, men av mina fyra systrar kom inte en enda.

Min far förtjänade en sådan död. Gud hade bestämt att han skulle sluta sina dagar på det sättet för han hade en skuld att sona. Inte bara i Guds ögon utan också i sin familjs ögon.

Han förstod det själv. Mot slutet bad han Gud om förlåtelse dag och natt. Den tid kommer då alla inser sådana saker.

Så länge far levde var han min fiende, men nu efter sin död har han blivit till min hjälp. Min enkla hydda har jag kunnat bygga med hjälp av de sju tusen rupier jag ärvde efter honom. Sängen här tillhörde honom och lådorna innehåller hans saker. En är fylld med hans rättegångshandlingar. I andra har jag hans byxor, skjortor och en rock, som är väldigt tung. Hans kläder är alldeles för stora för mig, men när jag får råd ska jag låta en skraddare sy om dem.

Far hade ljus hy, var lång och väldigt tjock. Hans midjemått var 145 centimeter. Jag vet det för en gång skulle jag köpa en livrem åt honom i Delhi. Jag gick från affär till affär, men ingenstans fanns en livrem

– Min fru övergav mig för många år sedan. Det var min egen bror som förrådde mig och lockade henne över till sig utan att min far gjorde någonting åt saken. Mina två äldre barn stannade hos mig, men det yngsta tog hon med sig. Det offret var jag tvungen att göra.

som var tillräckligt lång. Till slut köpte jag en sådan där rem som man spänner runt madrasser. Den var 180 centimeter.

Min far klädde sig bra och åt bra. Ingen i byn åt som han. Byborna sa om far att god mat fanns inskriven i hans öde, men inte i deras. Han åt bröd av grov säd som majs och hirs och till det ägg, stora köttben och fisk, men inte grönsaker. Därför var hans mage så tjock och därför fanns en väldig styrka i hans kropp.

Kraftfullt intellekt

Fars intellekt var också mycket kraftfullt. Om jag hade behållit fattningen när han dog så skulle jag ha sänt hans kropp till Medical College i Lucknow så att läkarna där hade kunnat undersöka vad som fanns i hans skalle. Jag har talat med många utbildade människor, med både lärare och professorer, men aldrig någonsin har jag träffat en person vars intelligens, minne och allmänbildning kunnat mäta sig med min fars.

Vad för sorts smör kan han ha ätit i sin ungdom som gjorde att han mindes allt med sådan skärpa?

Min far och min mor fick båda gedigna utbildningar på Frälsningsarméns skola i Lahore för många år sedan. Så snart eleverna där gick ut skolan parades de ihop av skolledningen och giftes bort med varandra. På det sättet, under Frälsningsarméns fanor och till dess musik, blev far och mor gifta med varandra. Sedan skickades de för tjänstgöring till Bareilly-distriktet i delstaten Uttar Pradesh, samma område som de kom ifrån.

Åren gick. Mina föräldrar bodde i flera olika byar i distriktet. Far predikade och befordrades till kapten. Hans lön var mycket låg. Mor födde sju barn. Alla lever än i dag.

Far var mycket kapabel på många områden och hade ett enormt självförtroende. Han hade talets gåva och uttryckte sig så väl att man kunde tro att han hade en uni-

VÄND!

– Jag har inte kunnat ge mina barn bra kläder eller ens ett hem som de kan kalla för sitt. Men den kärlek som jag har givit dem hade ingen annat kunnat ge dem, och den tröst de har givit mig hade jag inte kunnat få på annat sätt. Utan dem vore mitt liv inte värt att leva. Det är bara omtanken om dem som hindrar mig från att begå självmord. Se hur stora de har blivit! Det är jag som har skött om dem.

FORTS.

versitetsexamen. Hans predikningar var mycket tänkvärda och hans engelska var så bra att han fick tolka åt engelska officerare som kom på besök.

Förutom engelska talade far hindi, urdu, arabiska och farsi. I hans huvud fanns drottning Victorias historia, Hitlers historia och Bibelns alla berättelser. Om jag skulle be en biskop räkna upp namnen på Bibelns alla böcker så skulle han knappast klara saken, men far kunde allt om Bibeln. Han mindes allt han hade lärt sig från det att han var ett barn, trots att hans skalle fick ta emot många hårda slag under åren.

Hans sångröst var också mycket vacker. Inför jul och påsk brukade han öva sin röst tidigt på morgnarna och grannarna lyssnade och sa till varandra att nu har Radio Pakistan utsändning, för hans röst var så kraftig och han sjöng på urdu, som ju talas i det landet.

Hårt sinnelag

Far hade också ett hårt sinnelag och ett häftigt temperament. Visst var han en mästare när det gällde att predika Guds ord, men när det gällde att häva ur sig grova förolämpningar var hans mästerskap ännu större. Smädelser och overtv var liksom hans modersmål. Han hade denna dubbelhet, min far. Han var verkligen unik. Det är omöjligt att hitta någon med samma förmåga som han hade och samma inneboende vrede. Vad detta ursinne berodde på vet jag inte, men jag har hört sägas att han fick tigerkött att äta när han var liten.

I familjen höll far en stenhård disciplin. Han skällde och domderade. Kärlek visade

han aldrig men ofta vrede. Han älskade varken mor eller oss barn och han slog oss ofta. Mor, som var mycket rättfram och troskyldig, fick utstå mycket.

Vi barn var mycket rädda för honom. Vi vågade inte avbryta honom eller gå nära honom och om han satt i en säng vågade vi inte röra den. Far höll oss alltid på avstånd och tog oss aldrig i sitt knä eftersom han var rädd att få en fläck på sin uniform.

Far bråkade inte bara med oss i familjen utan med alla. Han tolererade inte mycket alls och när han blev arg fylldes hans kropp av en väldig spänning. Han var snabb att ta till våld och sedan ungdomsåren var han en fruktansvärd slagskämpe med ett enastående mod.

Hans taktik var att gå till omedelbar attack, att slåss med käpp var hans verkliga specialitet och att hugga ved var hans sätt att hålla sig i form för sina bataljer. Han satte sig upp mot vem som helst och mot hur många som helst. Han gav sig också på myndighetspersoner och hamnade några gånger i häkte. Två gånger såg jag honom anfalla en polis. Många var rädda för honom och hade all anledning att vara det.

En gång för många år sedan gick far tillsammans med fyra vänner på en landsväg. De var alla kadetter i Frälsningsarmén på väg att hämta ut sina magra löner. Det var hett och de blev törstiga. Då fick de se en hydda vid väggkanten där en *baba*, en helig man, bodde. Fars sällskap stannade till och bad om vatten, men baban synade dem uppifrån och ned, tittade misstänksamt på deras röda Frälsningsarméjackor och frågade sedan bryskt vilken kast de tillhörde. Far svarade artigt att de var kristna, men på landet upp-

fattar många att kristna är liktydigt med oberoendbara, och baban svarade därför att de inte fick dricka vatten hos honom.

Fars vänner ville glömma saken och gå vidare, men far blev ursinnig och röt till baban att de var anständiga kristna med bra och rena arbeten. Sedan vräkte han omkull baban på marken och band honom med brunnsrepet vid den stock som låg tvärs över brunnen. På det sättet lämnade de honom. Så kunde det gå för den som råkade ut för fars ursinne. Han var verkligen mycket farlig.

Under en tid var far stationerad i en stad som heter Gorakhpur. Frälsningsarmén arbe-

– Om jag hade en hustru och om det fanns en kärlek mellan oss kunde vi hjälpa varandra. Om den ena var nära att falla kunde den andra ge sitt stöd. Men för att en kvinna ska vara villig att bli min hustru, laga min mat och tvätta mina kläder krävs att jag kan ge henne läppstift, olja, puder, tvål och fina kläder, och det är omöjligt för mig att klara det.

tade där bland en kriminell kast som heter *habura-barthu* och de av kastens medlemmar som fortsatte att begå brott spärrade Frälsningsarmén in i ett eget fångläger. Där tjänstgjorde far.

En dag kom en kvinna till fånglägret för att försöka få sin bror frisläppt. Hon bjöd far hem till sig och serverade honom mat och sprit. Kvinnans syster spelade harmonium och far blev fascinerad av henne. När systern sedan började dansa blev han helt konverterad.

Efter den dansen brydde sig far inte längre om mor och oss barn. I stället intresserade han sig desto mer för sin älskarinna. När det gällde henne var han verkligen mycket avancerad. Han hjälpte henne till en sjuksköterskeutbildning och när hon fick arbete på Child Welfare Center i Baheli flyttade han ihop med henne i en by strax intill. Det var samma by som han hade vuxit upp i.

Mor och vi barn bodde kvar i Gaini. Så hette vår by. Vi var mycket fattiga. Mor arbetade som lantarbetare och vi äldre barn gjorde också det. Avståndet från vår by till fars by var några få mil, men far kom bara på

besök någon gång per månad. Han intresserade sig inte för oss och hjälpte oss inte ekonomiskt. Inte heller senare har han någonsin hjälpt mig med pengar, mat eller kläder. Inte förrän han dog.

Levde med älskarinna

År 1950 gjorde en major i Frälsningsarmén en anmälan mot far för att han inte skötte sitt arbete och för att han levde med en älskarinna. En överste kom resande från Calcutta för att utreda saken och tillsammans med majoren besökte han Gaini, där far var stationerad, men där ju bara mor och vi barn bodde.

Översten och majoren frågade byborna om min far och alla var emot honom. Alla intygade att far inte predikade för dem och inte bad med dem. Översten skickade en skarp rapport till London, där en brigadör **Palmer** avskedade far och stoppade hans lön.

Far blev rasande arg. Han kunde omöjligt inse att han hade gjort något fel och startade i stället process mot Frälsningsarmén, först i domstolen i Bareilly och sedan i Högsta domstolen i Allahabad. Brigadören blev tvungen att komma hela vägen från London

eftersom far krävde hans närvaro i rättsalen. Processen blev långvarig och kostade far tolv tusen rupier. Jag har målets handlingar här under sängen. Jag har börjat koka mitt morgonte med dem eftersom veden har blivit så dyr.

Majoren uppmanade mor att i rätten berättat att hon hade övergivits av far, ensam drog försorg om de sju barnen och därför borde tilldelas de pengar som far hade inestående. Mor gjorde som han sa. Far förlorade målet och mor tilldömdes över tio tusen rupier, men majoren förnillade dem. Här i Indien försingras pengar överallt och Frälsningsarmén är inget undantag.

Efter domslutet kallade far till sig mor och oss barn. Far och mor var inte längre gifta då utan far var omgift. Han slog mor och frågade henne ursinnigt varför hon hade vittnat mot honom under rättegången.

Far levde vidare med sin nya fru och var lycklig med henne. Min styvmor hade dels sin statliga anställning som sjuksköterska, dels var hon expert på aborter och tjänade bra

FORTS.

på det. Jag har hennes register och böcker i en låda. Här finns visserligen möjligheten att utan kostnad få aborter utförda på de statliga sjukhusen, men den som vill göra abort i hemlighet ordnar saken på annat sätt.

Min far och styvmor byggde först en hydda i sin by, sedan ett hus. Ibland var vi barn där på besök. Vi bröder var alltid nyklippta när vi kom för far påpekade ofta att han inte tolererade några luffare eller vagabonder i sitt hem.

Under denna tid började far att alltmer intressera sig för juridik. Han hade redan erfarenhet på området och den erfarenheten växte eftersom det var hans vana att äta mycket rödpeppar, slåss med sin käpp och processa.

Han började också allt oftare företräda andra i deras ärenden med polis, domstolar och myndigheter. I kraft av sin intelligens, sin vältalighet och sin växande erfarenhet började han arbeta som juridisk rådgivare och advokat. Han kunde lägga fram sina klienters sak på bästa sätt och blev en expert på praktisk juridik, som t.ex. att få en anhållen person frisläppt. Visserligen saknade han all formell juridisk utbildning, men han hade ingående studerat lagen på egen hand och förtjänade sitt levebröd genom den kunskapen.

Till fars goda sidor hörde att han kände en sann sympati med de fattiga och trots sin snålhet hjälpte dem så gott han kunde. Om en fattig inte kunde betala tillbaka ett lån till far så brydde han sig inte om saken, och detta var på den tiden då mynten var gjorda av silver. Om någon rik person hotade eller slog en fattig brukade far gå emellan och säga att den rike inte skulle ge sig på den fattige, som ju var svag och hjälplös. På det sättet fick far många vänner och lika många fiender.

Även jag och mina bröder kunde bli indragna i fars många bråk med byborna. En gång blev en av mina systrar skadad och vid ett annat tillfälle blev vi alla så illa åtgångna att vi upptog en hel avdelning på sjukhuset.

Pistol i paket

Till fars vanor hörde att stiga upp väldigt tidigt på morgnarna, svepa sig i ett tyg och gå en promenad. Sedan brukade han bryskt köra upp alla i huset ur sina sängar. En morgon när far skulle ge sig av på sin promenad fick han av en slump syn på ett paket, som någon hade stoppat in i takhalmen på hyddans baksida. Paketet innehöll en pistol. Far förevisade den för oss barn som var där på besök. Han sa att hans fiender hade gillrat en fälla, förutspådde ett besök av polisen och grävde snabbt ner pistolen under hönshuset.

Klockan åtta kom polisen. De sa att de hade fått en anmälan om en illegal pistol och började leta medan far oavbrutet skäll-

de på dem. Efter en timme retirerade de tomhänta och far kunde senare sälja pistolen med god förtjänst.

Far hade också en egen pistol. Han saknade licens för den och höll den alltid väl gömd. Pistolen kunde vara bra att ha om han stod ensam mot många, brukade han säga, för då hade han rätt att i självförsvar skjuta ett par av sina motståndare, varefter de andra snabbt skulle ta till flykten.

I byn rasade ständiga bråk och många av dem handlade om jord. Vid ett tillfälle började några bybor skörda på en åker som far ansåg som sin. Far lyckades inte stoppa dem och sin pistol hade han lånat ut till en vän. Den kunde han inte få tag i.

Far och jag gav oss då av mot grannbyn för att med ett telegram tillkalla polisen, men på vägen blev vi överfallna och miss-handlade av ett stort gäng som låg i bakhåll för oss i en fruktträdgård. När far blodig och med brutna armar låg nedslagen på marken slog en av männen ett kraftigt slag med sin käpp mot fars feta mage. Det hördes ett otäckt ljud – jag kommer alltid minnas det ljudet – men magen sprack inte.

Alla gav sig av utom far och jag som blev liggande på vägen. Till slut lyckades vi resa oss upp. Far blödde ymnigt. Jag ville stödja honom, men han avböjde min hjälp. Sakta stappade vi hemåt medan byborna tittade på från sina hustak. Vi togs till sjukhus och blev kvar där länge.

Far startade process mot tjugotre av dem som hade överfallit oss. Hade det varit möjligt så hade han startat process mot ännu fler, men lagen sätter en gräns. Målet pågick i sex år. De svarande var tvungna att infinna sig på domstolen två gånger per månad och de fick stora kostnader och mycket besvär.

När målet närmade sig sitt slut berättade en person för mig att far brukade ta med sig sin pistol till domstolen. Jag, som ofta följde med honom dit, hade inte sett den, men nästa gång vi skulle ge oss av tittade jag efter i den korg, som far brukade ha med. Där låg mycket riktigt pistolen. Jag frågade varför. Far svarade att om domslutet skulle gå emot honom skulle han dra slutsatsen att det varken fanns en lag, en rättvisa eller en Gud och han skulle av de skälen skjuta domaren i pannan.

Domen blev en framgång för far. De skyldiga dömdes till sex månaders fängelse och fem hundra rupier i böter, men domen överklagades till Högsta domstolen i Allahabad, målet återsändes därifrån till Bareilly och domaren där frikändes alla tjugotre efter att ha fått femton tusen rupier i muta av dem. Att den mutan betalades vet vi eftersom en släkting till oss arbetade som tjänare hos den där domaren och berättade det. Men far lät ändå domaren leva.

Far satte visserligen sin tillit till gud och fruktade honom, men samtidigt var han själv ohederlig. Han var både pastor och advokat, men också en skurk.

Det hus som min far och min styvmor

hade byggt låg på en tomt som tillhörde en släkting till far. Far hade skriftligt intygat att tomten tillhörde släktingen, men lika fullt sålde han senare hälften av huset och även hälften av tomten till en lärare i byn. Handlingarna skrevs under och köpet registrerades, men far släppte ändå inte in läraren i huset.

Läraren, som var livrädd för far, vågade under flera år inte göra någonting åt saken, men anmälde honom till sist och det blev rättgång. Läraren hävdade att han hade köpt halva huset och ett stycke tomt, medan fars släkting anförde att hela tomten tillhörde honom. Bägge visade dokument som hade undertecknats av far och som stödde deras sak, men far mobiliserade nu all sin skicklighet och vältalighet. Han påstod helt fräckt att tomten var hans, att han ingenting sålt och att han var en gammal, kristen pastor, som var utsatt för en komplott och som nu riskerade att förlora sitt hem, i vilket han fridfullt hade tänkt tillbringa sina få återstående dagar. Hans namnteckningar var falska, påstod han, men i själva verket var det han själv som var falsk. Ändå vann han målet och behöll både hus och tomt.

Far blev nästan nittio år gammal, medan mor dog tidigt av de sorger han hade vållat henne. Att överge mor på det sätt som min far gjorde är verkligen en stor synd. Innan mor dog uttryckte hon en önskan att far inte skulle se hennes kropp eller ens under rättas om hennes död förrän hon var begravd, och vi följde hennes vilja.

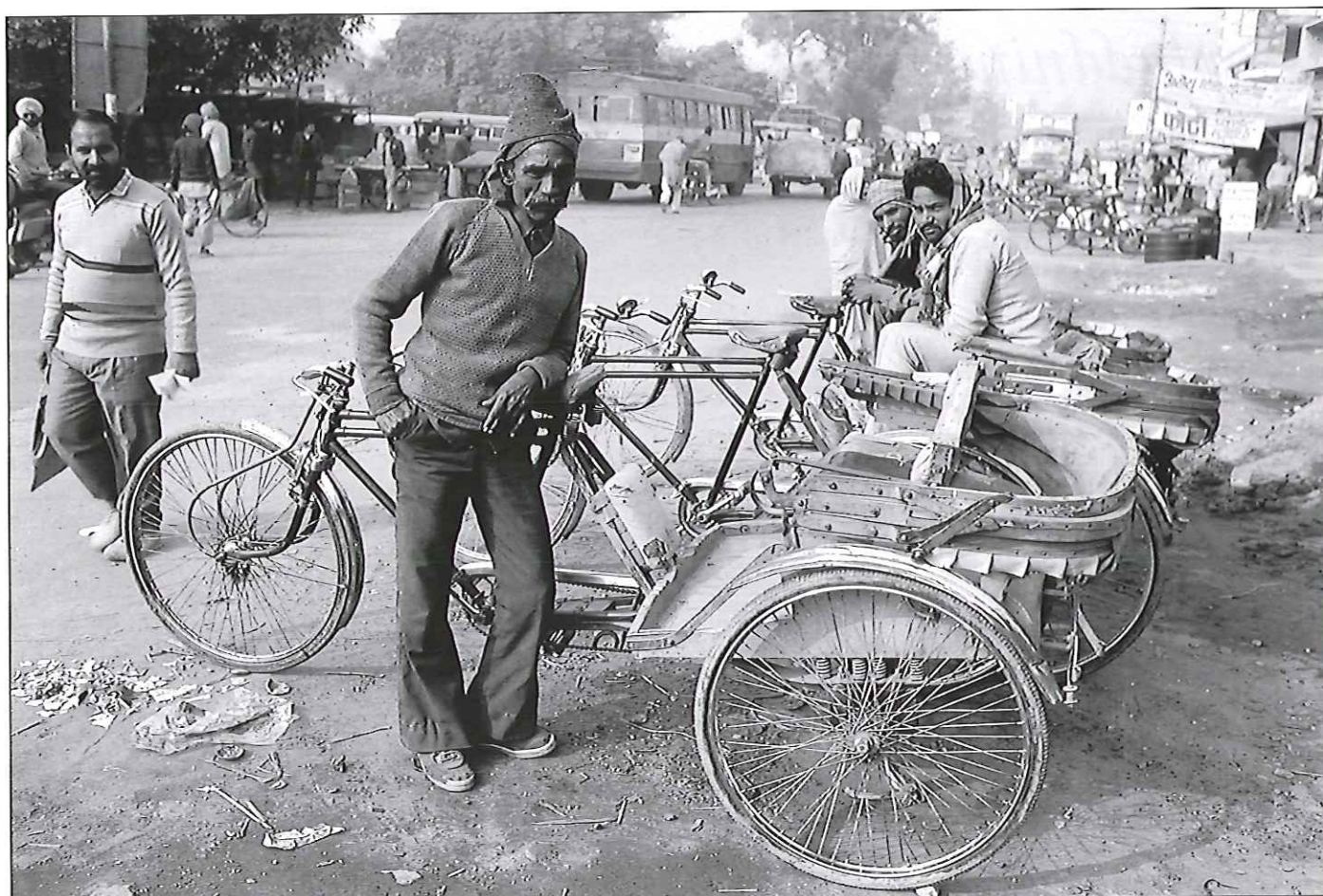
Vreden fanns kvar

Fars sista år blev svåra. Min styvmor var död och far hade inga egna inkomster utan hankade sig fram med hjälp av mina två bröder, som bägge har fasta arbeten. Far hade inga tänder kvar och dessutom problem med matsmältningen. Kraften i hans kropp var borta. Vreden fanns kvar.

Vi bröder höll kontakt med honom, men mina fyra systrar gjorde inte det. De är gifta sedan många år, men far besökte dem aldrig eftersom han menade att de var fattiga och inte kunde laga mat. Mina svågrar brukade säga att de inte hade någon svärfar för under alla dessa år hade han inte druckit så mycket som ett glas vatten hemma hos dem.

De sista två åren kände sig far mycket ensam och bad mig enträget att jag skulle flytta till honom, men jag ville inte göra det eftersom jag var arg på honom ända sedan min barndom. Dessutom är jag en simpel rikshaförare, medan far åtnjöt respekt i samhället. Om jag skulle ha flyttat till honom och trampat riksha där skulle jag ha raserat hans anseende och det ville jag inte göra. För övrigt är befolkningen i den där byn farlig. Om de skulle ha mördat mig, vem skulle då ha tagit ansvar för mina barn?

Jag försökte i stället övertala far att flytta till någon liten stad där han kunde umgås med bildade människor. Där skulle han be-

Innocent Paul vid sin riksha. – I morse fick jag vänta en timme på den första körningen. Det var tre rika affärsmän som skulle till järnvägsstationen. När vi kom fram räckte en av dem fram två rupier, men jag svarade att tre rupier var den normala och helt nödvändiga taxan. Det blev en ordväxling som slutade med att mannen stoppade pengarna i sin ficka och gick därifrån. Efter det var dagen förstörd.

mötas med respekt, sa jag, för han var ju själv en bildad man. Men far ville absolut inte lämna sin by eftersom hans egna föräldrar hade dött i den där byn och ligger begravda där.

Om far bara hade uppfört sig anständigt i sitt liv hade han kunnat avancera till överste eller rent av general. Några av hans underlydande lyckades med den saken och fick resa till London både en och två gånger. Men far valde i stället att förlusta sig med den där kvinnan och förlösa sitt liv i den där byn, och han förstörde på det sättet inte bara sitt eget liv utan också min mors liv och framtiden för oss barn.

En far ska ju älska sina barn, ordna utbildning åt dem och se till att de blir bra gifta, men min far gjorde inte det. Jag kan känna en förlamande sorg när jag på näterna grubblar på den saken.

Innan far dog sa jag flera gånger min uppriktiga mening till honom. Jag sa: Far du har ätit gott i hela ditt liv, men vilken hjälp har du erbjudit mig? Far, du har kämpat mot arméer, men vilken strid har du fört för min skull?

När jag talade på det sättet svarade han inte utan grät bara tyst. Han insåg att han hade förstört mitt liv. Därför dog han också ensam.

Efterord till ett fattigt och olyckligt liv

Även Innocent Paul är död. Hans dotter Shilpi berättade i ett brev för två år sedan att hennes far dog av gallsten i juni 1999.

Innocent Paul var min vän. I SYDASIEN 1/00 berättade jag hur jag lyckades ge honom ett gott skratt. Han var en ärlig och öppen person med stor kunskap om samhället. Han uttryckte sig mycket väl. Kanske lika bra som sin far, som jag tyvärr aldrig träffade.

I SYDASIEN 1/91 berättade Innocent Paul om sitt olyckliga liv. Han var fattig och tillhörde en oberörbar kast. Han var ensam med två barn.

Innocent Paul kämpade på, men hade oddsens emot sig i ett hårt och

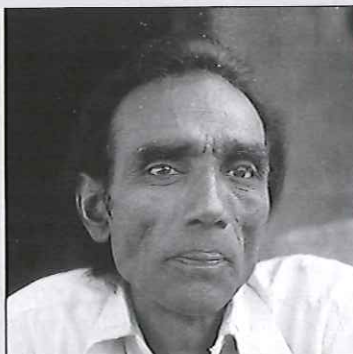
fattigt samhälle. Han strävade efter att skapa ett enkelt hem åt sig och sina två barn, men lyckades inte.

Den hydda som han byggde med arvet efter sin far gick förlorad. Lika illa slutade några andra försök att skapa ett hem.

Innocent Paul hade förhoppningen att någon skulle ge honom rejäl hjälp i hans liv.

Med sin bakgrund som mekaniker uttryckte han saken så att han hoppades att någon skulle ge honom en domkraft. Med den ville han lyfta sin familj ur fattigdomen.

Men Innocent Paul fick ingen domkraft, varken av mig eller av någon annan.

– Jag ber till Gud och läser Bibeln, men får ändå ingen ro här i livet, och kommer inte få någon ro ens efter min död. Min ande kommer irra runt för att ta reda på vad min son har för arbete och vem som tar hand om min

Kalle Kjellman

Uppladdning pågår inför valet 2004

Kolkata 4 mars 2003

Det nuvarande politiska läget i Indien präglas å ena sidan av den massiva seger som BJP rodde hem i delstatsvalet i Gujarat i december, i kölvattnet på de våldsamma pogromerna förra våren, och å andra sidan av förväntningar inför nästa parlamentsval, som ska hållas hösten 2004, samt nio stycken delstatsval dessförinnan varav fyra redan gått av stapeln.

Om man ska döma av de två nyligen presenterade budgetpropositionerna, järnvägsbudgeten och statsbudgeten, kan det dock mycket väl bli så att parlamentsvalet tidigare hålls. Reträtten från Vajpayee-regeringens tidigare förda politiska program i riktning mot en mjukare framtoning tolkas allmänt som en försmak på den styrande NDA-alliansens blivande valmanifest. En regeringsombildning i slutet av februari ses också som ett försök att stärka förvaltningsapparaten inför kommande val. Samtliga partier inriktar sig för närvarande på att försöka vässa sina strategier och sin taktik.

Sekularism mot hindutva

I fokus för den politiska konfrontationen av i dag står motsättningen mellan hindunationalism (*hindutva*) och sekularism, även om företrädare för det senare på sistone ibland valt att snarare skylta med en mjukisvariant av det förra. *Sangh parivars* (familjen av hindufundamentalistiska organisationer) förkrossade seger över kongresspartiet i Gujarat har kastat sin slagskugga över nationen.

Högljutt och triumferande har *Sangh Parivar* förkunnat att dess mål är att gå vidare enligt Gujarat-linjen i hela landet. RSS högste ledare deklarerade nyligen vid ett offentligt möte i Kolkata, med mängder av deltagande *swayamsevak*s (RSS kadrer) i sina karakteristiska khaki-shorts, sin avsikt att Västbengalen ska befrias från sitt nuvarande vänsterstyre.

Samtidigt som premiärminister Vajpayee ställt sig bakom denna aggressiva hindunationalism, fastän som vanligt inlindat i ambivalenta och tvetydiga fraser, har biträdande premiärministern **L K Advani** i konkreta termer förklarat vad denna linje står för, nämligen:

1. Uppförandet av ett Ram-tempel i Ayodhya

2. Införandet av en gemensam civilrättslagstiftning för alla etniska och religiösa grupper i Indien, och

3. Avskaffandet av artikel 370 i den indiska konstitutionen som förlämnar delstaten Jammu & Kashmir en särställning.

Ram-templet har redan dykt upp på nytt som ett dominerande tema, där premiärmi-

Kvinnliga anhängare av BJP.

FOTO: AMIT DAVE/REUTERS

nistern sökt få Högsta domstolen att gå med på kravet att lösa den gordiska knuten kring ett tillstånd för att påbörja byggnadsarbetet. Han har därvid från flera håll kritiserats för att han ägnar sig åt otillbörliga försök att påverka domstolen.

Vajpayees vapenbröder inom den ökända fundamentalistorganisationen *Vishwa Hindu Parishad* (Hinduiska Världsrådet) sammankallade nyligen till ett så kallat *Dharma Sansad* (Trons Rådsförsamling), i vilket cirka 10 000 hinduiska munkar deltog, i centrala New Delhi. Det utmynnade i ett ultimatum till regeringen i vilket man kräver att en deadline sätts för när tempelbygget ska inledas.

Falsk bild av verkligheten

Samtidigt har krafterna bakom BJP/VHP drivit fram spridda oroligheter mellan hinduer och muslimer i en liten stad i kongressparti-styrda delstaten Madhya Pradesh, där val ska hållas i november. Konfliktämnet är snarlikt bråket i Ayodhya om tempel kontra moské, fast här är ursprunget till konflikten ännu äldre, med rötter på 1000-talet e Kr.

Tävlan om att i valrörelser så mycket som möjligt gå in för hindunationalism, och tron att detta lönar sig, bygger dock på en osaklig och falsk bild av verkligheten. Man ska inte glömma att i delstatsvalen i Uttar Pradesh direkt efter ödeläggelsen av Babri Masjid i Ayodhya (6 december 1992) led BJP ett skymfligt nederlag. Och även denna gång i Gujarat vilar det bakom BJP:s valtriumf och dess två tredjedels majoritet i delstatsparlamentet en historia med tvetydig sensmoral.

För BJP erövrade 126 mandat med en röstandel på 49,8 procent. Kongresspartiet

fick 51 mandat med 39,3 procents röstandel. Trots all den "glans" som pogromerna skänkt åt **Narendra Modis** delstatsregering gick kongresspartiet framåt med nästan fyra procentenheter jämfört med valet 1998. Om man därtill adderar övriga kandidater och partier med sekularistisk karaktär som ställde upp så nådde dessa upp till 45 procent av rösterna.

Det innebär att med bara tre procents väljarflykt kunde valresultatet ha blivit ett helt annat, och Narendra Modis minutiest planerade folkslakt skulle inte ha resulterat i den seger för mörkrets krafter som det nu blev.

Brottets anstiftare gynnas ej

Dessutom är det så att bakom BJP:s storseger döljer sig avvikande fenomen.

För det första kom mycket av BJP:s ökade stöd från de nordliga och centrala delar av delstaten som påverkades av oroligheterna. Bara från den centrala regionen vann partiet 27 nya parlamentsplatser – 22 av dessa erövrades från kongresspartiet. Men i vissa andra regioner förlorade å andra sidan BJP röster och mandat, till och med från sittande parlamentsledamöter och ministrar.

Med andra ord är det så att även om oroligheter tenderar att polarisera väljarna efter religiös grupptillhörighet i de direkt drabbade områdena så är deras påverkan på angränsande områden inte nödvändigtvis till fördel för brottets anstiftare.

I de fyra delstatsval som hölls den 26 februari led BJP en svår förlust i Himachal Pradesh, där kongresspartiet tog hem en två tredjedels majoritet och kunde kasta den sittande BJP-regeringen ur sadeln. Trots besvärligt väder i delar av staten i form av regn och snö blev det ett 80-procentigt valdeltagande, och en entydig dom som gavs. Detta trots att Narendra Modi, partiets nya superikon, liksom premiärminister Vajpayee mobiliserats för en starkt hindunationalistiskt präglad valkampanj.

I bergsstaten Meghalaya i nordöstra Indien trädde kongresspartiet fram med flest mandat, även om man inte fick egen majoritet, och BJP förlorade ett av sina tre mandat. I Tripura klarade CPI(M) lätt av att behålla regeringsmakten med absolut majoritet i delstatsparlamentet, medan BJP och dess allianspartner Trinamul Congress, lett av **Mamata Banerjee**, fick så få röster att partierna miste sina depositionsbelopp i samtliga valkretsar man ställde upp.

BJP förlorade också fyllnadsvalet till det nationella parlamentet från Haidarganj, Uttar Pradesh, till **Mulayam Singhs** Samajvadi Party. Den platsen innehades tidigare av den förra BJP-chefsministern **Raj-nath Singh**.

Partiets enda valframgång fick man i Nagaland, där BJP för första gången tog plats i parlamentet med två mandat. Då Nagaland är en kristet dominerad och av stamfolk befolkad delstat kan detta knappast tillskrivas BJP:s hindunationalistiska politik. Snarare motiverades BJP:s företrädare i Nagaland av rent karriäristiska överväganden.

I ett fyllnadsval i Jammu & Kashmir förlorade också BJP:s lokala allianspartner, **Farooq Abdullahs** parti National Conference, till den nuvarande chefsministerns parti People's Democratic Party – som ingår i delstatens koalitionsregering.

Stödet till BJP vacklar

I det bittert utkämpade delstatsvalet i Himachal Pradesh valde kongresspartiet att i stället för BJP:s hjärtefrågor rörande *hindutva*, biff-ätande, Ram-tempel och liknande, ägna sin kampanj åt arbetslösheten, bristen på utveckling och den florerande korruptionen från regeringens sida och i all synnerhet dess chefsminister.

Resultaten från de fyra delstatsval som nu ägt rum bör därför bota kongresspartiet från dess passion för att lansera en mjukisvariant av hindutva i konkurrens med BJP. Det kan till och med anses troligt att det tjugotal mindre politiska partier som nu bär upp Vajpayee-regeringen, och fyra andra partier vars stöd utifrån är livsviktigt för NDA-koalitionens överlevnad, till följd av dessa valresultat kan förmås ompröva sina relationer med BJP inför kommande val.

Trots sina försök att presentera en "snäll" budget inrymmer de faktiska förslagen från regeringens sida åtgärder som går hårt åt bönderna, pensionärer och andra med permanent låga inkomster. Detta har föranlett några av BJP:s allierade att distansera sig från "storebror". Och till och med några av BJP:s egna parlamentsledamöter har krävt att budgetförslagen ska dras tillbaka.

BJP står inför problem även på ett annat område. Den drakoniska antiterroristlagen (POTA – *Prevention of Terrorism Act*) som regeringen i fjol, trots massivt motstånd från oppositionen, drev igenom i en gemensam session med parlamentets båda kamrar, missbrukas nu flagrant i rent partipolitiska intressen av vissa av BJP:s allierade, såsom **Mayawatis** BSP-regering i Uttar Pradesh och **Jayalalithaas** AI-ADMK-regering i Tamil Nadu.

Sammantaget har detta skapat en ny flexibilitet inom den nationella politiken, och har fört kongresspartiet, vänstern och **Mulayam Singhs** Samajvadi Party närmare varandra. Vilken effekt det kan få på den politiska utvecklingen framöver återstår att se.

Ajit Roy

Översättning: Lars Eklund

"Felaktigt om Narmada-dammarna"

Bäste Ansvarige vid SYDASIEN,

Frida Jorups artikel "*Medan Vattnet Stiger...*" i SYDASIEN 4/02 ger läsaren en god översikt om Narmada-dammarnas problematik. Trots det blir jag mycket besviken på hennes tunna informationsunderlag som lämnar många obesvarade frågor. Kanske är detta endast uppenbart för den som också forskar kring Narmada-dalens öde och folkrörelsen NBA:s kamp. Men när en sådan person, nämligen jag själv (knuten till School of Oriental and African Studies i London), precis återvänt från det värst drabbade området – cirka en halv kilometer från den by Frida besökte – för att dokumentera den förödelse som orsakats av monsunregnen hösten 2002, känns hennes tolkning alldeles för gammal.

Jag ifrågasätter varför artikelförfattaren inte försökt identifiera den röda tråden, dvs de större sammanhang som trots allt styr dammbygget och därmed NBA-rörelsens kamp. Sambandet mellan **Narendra Modis** högerextremistiska BJP-regering i Gujarat; varför den beviljar tillstånd för fortsatt dammbygge; och varför den utlovade rehabiliteringen uteblir, är grundläggande faktorer för vad som sker i dalen.

Delstaten Gujarat spenderar i dag 80 procent av sin vattenbudget på bygget av Sardar Sarovar-dammen. Socker- och petrokemi-industrin i Gujarat är beroende av stora mängder vatten, och fyra års torka i Kutch och Saurashtra-regionerna har resulterat i att stödet för dammbygget och dess utlovade vinster stärkts. I Frida Jorups artikel saknas denna analys.

Felaktig information, som att den största dammen Sardar Sarovar skulle vara 90 meter hög rättas visserligen till i slutet av artikeln där det framgår att den i stället är 95 meter hög. Men denna till synes lilla

"Inte min avsikt ge djuplodande analys"

Min avsikt var att lämna en ögonvittnesskildring från Narmada, utan några som helst akademiska anspråk. Jag är student och sitter inte inne med kunskaper på forskarnivå. Däremot är jag mycket intresserad av ämnet, och anser inte att man måste vara expert för att föra upp det till diskussion.

Jag skrev artikeln våren 2002 efter mitt första besök i Narmadadalen, vilket framgår i artikeln. Sedan dess har, som Louise poängterar, mycket hänt. Men eftersom jag inte besökt Narmada igen efter monsunen kunde jag inte ge någon rättvis rapport om det. Det skulle emellertid vara oerhört in-

förhöjning ledde i och med augusti månads monsunregn till den största förödelsten på många år. De drabbade stamfolken (*adivasis*) och byarna (Jalsindhi, Nimgawan och Domkhedi) får ingen som helst kompensations.

Frida skriver också att världsbanken skulle ha "dragit sig ur" projektet 1993. Men i själva verket var det indiska regeringen som bad banken att lämna, inte tvärtom. Detta är en viktig aspekt för NBA. När jag intervjuade dess ledare **Medha Patkar** förklarade hon att detta utgjorde bevis för hur rörelsen med sitt internationella stöd lyckats få Indiens regering att ta ställning till Världsbankens rapport "The Independent Review", och inte för att att Världsbanken agerade!

NBA är en av Indiens äldsta och mest välkända folkrörelser. Man representerar en mycket viktig del av debatten kring utveckling och människors rättigheter till information och en värdig rehabilitering i Indien. Därför är det frustrerande att dess representation och tolkning av Frida Jorup inte överensstämmer med fakta eller ger SYDASIEN:s läsare en mer fördjupad förståelse av problematiken kring floden Narmadas dammar.

Louise Croneborg

tressant om **Louise Croneborg**, som forskar kring Narmada, ville komplettera min artikel i SYDASIEN med en mera djuplodande analys. För någon sådan återfinns inte i min artikel, och det var inte heller min avsikt att göra en sådan vare sig av NBA eller av gujaratisk politik, även om jag håller med om att analyser är viktiga för att få fram en helhetsbild.

Vad gäller fakta om Världsbanken kan jag inte mer än beklaga om något blivit fel.

Jag är glad att det uppstått en diskussion kring ämnet. Mer fakta, mer åsikter, mer samarbete!

Frida Jorup

Splittrad fackföreningsrörelse håller medvetet låg profil i Nepal

Industrialiseringen i Nepal anses starta 1936 med etableringen av Biratnagar Jute Mill, en industri för bearbetning och förädling av jute. Utvecklingen gick emellertid långsamt i början och så sent som 1955 fanns i Nepal endast 55 fabriker.

Leif Bjellin berättar i den första av två artiklar om den fackliga rörelsens utveckling i Nepal.

Trots att det 30 år senare, 1985, fanns hundra gånger så många fabriker, sysselsattes endast omkring 100 000 arbetare i industrin och detta på en befolkning runt tio miljoner. Karaktäristiskt är också att företagen har få anställda.

I slutet av 1990-talet fanns det 2 550 företag med färre än 100 anställda, 295 företag med mellan 100 och 1 000 anställda och endast 17 företag med fler än 1 000 anställda.

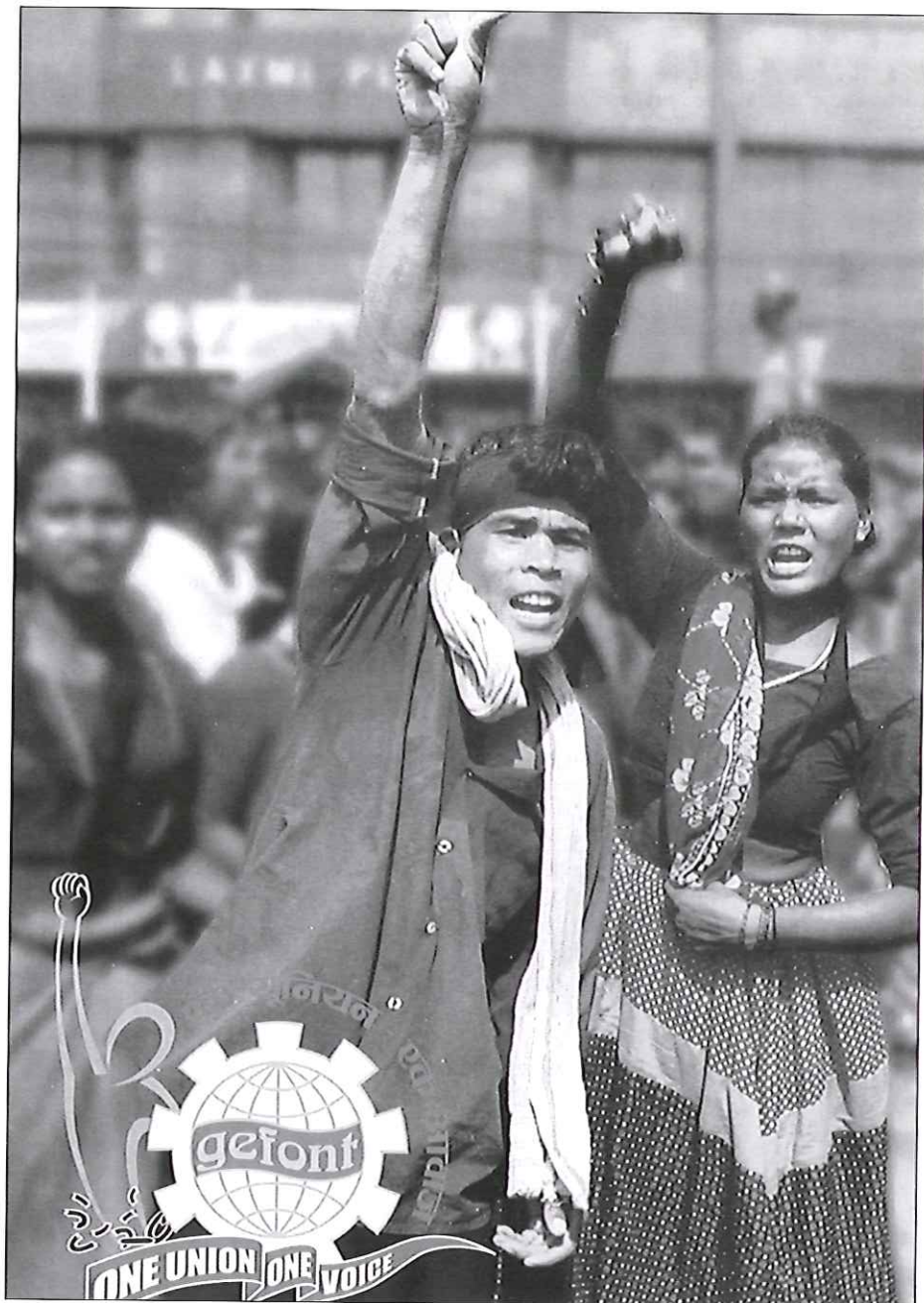
Fram till 1951 styrdes Nepal av ett antal familjer, Ranorna, vilka inte gav mycket utrymme för folkligt inflytande. Vid slutet av Ranornas styre kom till stånd en enkel organisering av arbetare på olika fabriker (exempel Cotton Mill Workers Union, 1944). Möjligheterna till inflytande var emellertid starkt begränsade.

Nära samröre med CPN-UML

Startpunkt för den fackliga arbetarrörelsens verksamhet anses vara 1947 då Biratnagar Labour Movement organiserade Nepals första strejk. Redan året dessförinnan hade dock All Nepal Trade Union Congress (ANTUC) formerats som en underjordisk rörelse efter mönster från Indien.

Man Mohan Adhikary, som fram till sin död 1989 ledde Nepals största vänsterparti, CPN-UML (Communist Party of Nepal – United Marxist Leninist), var från början en av förgrundsgestalterna i fackföreningsrörelsen. Detta faktum utgör en viktig historisk grund för det intima samband som råder mellan CPN-UML (landets i dag största oppositionsparti) och den dominerande fackliga landsorganisationen, GEFONT (General Federation of Nepalese Trade Unions).

I slutet av 1940- och början av 1950-talet formades också en del andra fackliga grupper. Vilka som verkligen var annat än skrivbordsprodukter tvistar historikerna om. Någon facklig maktfaktor tycks de

emellertid inte ha utgjort.

Ranafamiljernas dominans bröts 1951 då kung **Tribhuvan** grep makten och introducerade något som välvilligt kunde kallas för demokrati. Det hölls val till en beslutande församling 1959, men i praktiken styrdes landet fortsatt av en besutten överklass.

Flera nya fackförbund såg emellertid dagens ljus under denna tid och från 1951 började tidigare nämnda All Nepal Trade Union Congress (ANTUC) agera öppet.

En gryende demokratisk utveckling på 1950-talet bröts abrupt när kung **Mahendra** 1960 tog över makten i landet genom en

kupp, och genast förbjöd politiska partier och fackföreningar. Politiska och fackliga ledare arresterades.

Två år senare infördes Nepals speciella partilösa så kallade *panchayat*-system, som i praktiken innebar ett kungligt envælde. Repressionen var skoningslös och först 1978 kom det åter till stånd organiserat politiskt och fackligt motstånd mot kungen och den styrande eliten. Motståndet startade som protester och maskningsaktioner vid Biratnagar Jute Mill, men spreds snart till Kathmandu.

En omfattande folklig resning inleddes 1979, som dock slogs hårt ner. Samma år

Textilfabrik i Kathmandu.

FOTO: LEIF BJELLIN

genomfördes en två månader lång generalstrejk.

Flera nya yrkesförbund bildades på fabriker runt om i landet under slutet av 1970-talet. Samtidigt bildades också organisationen Nepal Independent Workers Union (NIWU), ur resterna av det tidigare ANTUC. Efter omfattande studentprotester tvingades kungen 1980 gå med på kravet att genomföra en folkomröstning om panchayatsystemets fortlevnad.

Genom fusk och manipulation segrade panchayat-förespråkarna, men det folkliga missnöjet kvarstod. Trots fortsatt repression från de politiskt styrande bildades under de påföljande tio åren ett antal yrkesanknutna fackförbund. Sålunda organiserade sig bland andra hotell-, trekking-, press- och textilarbetare i fria fackförbund åren 1981–1983. Någon centralorganisation på nationell nivå kom dock inte till stånd förrän i slutet av 80-talet.

Splittringen mellan förbunden, livligt underblåst av den kungastyrda regeringen, hämmade avsevärt den fackliga kampen. Som en reaktion gentemot detta slöt sig därför federationerna för industri-, transport-, hotell- och trekkingarbetare samman och bildade den 20 juli 1989 General Federation of Nepalese Trade Unions, GEFONT, i avsikt att låta detta bli en samlade kraft.

Demokratiseringen 1990

Fackföreningarna deltog aktivt i demokratiseringsrörelsen, som 1990 efter hård kamp kunde bryta kungens makt. Ett demokratiskt flerpartisystem infördes i landet, och fackföreningar kunde verka helt öppet. Året närmast efter "revolutionen" infördes flera nya arbetsmarknadslagar.

Framför allt GEFONT samlade många nya medlemmar och flera nya förbund anslöt sig. Bildandet av andra nya fackföreningar och konfederationer lät inte vänta på sig.

En av dessa, Nepal Trade Union Congress (ANTUC), är nära knuten till det konservativa partiet Nepali Congress. Och ur en utbrytarfalang från NTUC uppstod All Nepal Trade Union Congress, ANTUC (samma namn som 1950-talets fackliga rörelse), vilken i dag dock

snarast tycks vara en papperskonstruktion. En annan Nepali Congress närstående organisation, uppkommen till följd av en inre konflikt i partiet och med viss facklig aktivitet, är Democratic Confederation of Nepalese Trade Unions (DECONT).

Det är en typisk företeelse i Sydasiens, att varje parti har sin egen fackföreningsrörelse knuten till sig. I Nepal rör sig om flera tiotal partier som säger sig ha detta, och det gäller till och med det revolutionära, maoistiska kommunistpartiet, ett parti lierat med den lilla men mycket aktiva organisationen All Nepal Trade Union.

1992 registrerades GEFONT formellt som den första nationella fackföreningskonfederationen i Nepal. Man hade sin första nationella kongress i mars samma år. Men eftersom splittringen inom vänstern i Nepal är fullständig motsvaras detta av ett liknande förhållande bland fackliga grupper och organisationer, och GEFONT har drabbats av detta.

Tvingas hålla låg profil

Trots stora fackliga framgångar under slutet av 1990-talet, vilka kommer att belysas i kommande artikel i SYDASIEN, är Nepal fortfarande – med våra mått mätt – fackligt outvecklat. Omfattande korruption, obildning och en nästan obefintlig arbetsrättslagstiftning gör att det lilla regelverk som väl finns nästan aldrig efterlevs.

De senaste årens maoistiska aktiviteter med åtföljande statlig repression, har definitivt lagt band på fackföreningarnas möjlighet att verka. Formellt råder, trots undantagstillstånd, inget förbud mot facklig verksamhet. Men man håller en medvetet låg profil och ägnar sig mest åt sociala projekt.

Detta för att inte stöta sig med mäktiga industriella och politiska intressen, vilket lätt kan leda till anklagelser om maoistsympatier. För i grund och botten är det trots allt så att de fackliga intressena i mångt och mycket sammanfaller med vad den så kallade maoistiska oppositionen kämpar för, nämligen bättre förhållanden för den marginaliserade och exploaterade arbetarklassen. Intressen som hårt drivna går emot det besuttna etablissemangen.

Leif Bjellin

FOTNOT: Artikeln är till större del tidigare publicerad i "Facket – Kvinnorna – Kampen", temabilaga utgiven av Syndikalisterna, SAC, som ett led i projektet "Fackliga strategier i u-land".

Indiska silkesindustrin anklagas för barnarbete

Barn ner till fem års ålder utnyttjas inom silkesindustrin i Indien, enligt en ny rapport från människorättsorganisationen Human Rights Watch, HRW. Den indiska regeringen har misslyckats med att tillvarata barnens lagstadgade rättigheter, anser organisationen.

Barnen är ofta bundna till sina arbetsgivare genom att deras föräldrar tagit lån som barnen måste betala av genom arbete. Barnen tjänar så lite per dag att de i praktiken aldrig kommer att bli fria, enligt rapporten.

HRW har undersökt silkesväverier och tillverkare av silkesbroderier i tre indiska delstater: Uttar Pradesh i norra Indien och Karnataka och Tamil Nadu i söder.

– Lågt räknat finns det minst 350 000 barn som arbetar under slavliknande förhållanden inom silkesindustrin i Indien, säger Zama Coursen-Neff, rapportens författare och rådgivare till HRW:s avdelning för barn.

Enligt rapporten är merparten av barnen daliter, långt ner i kasthierarkin.

– Indien måste följa sina egna lagar mot tvångsarbete och barnarbete. Man måste hitta dessa barn, rädda dem och ställa fabriksägarna inför rätta, säger Coursen-Neff.

Indiens arbetsmarknadsdepartement säger att man håller på att lösa problemet men det såg HRW:s utredare inga tecken på. "I varje process inom silkesindustrin arbetar barn ner till fem års ålder 12 timmar om dagen eller mer under sex till sju dagar i veckan. Barn som tillverkar silkestrådar stoppar ner sina händer i kokhet vatten som ger dem brännskador. De andas in rök och ånga från maskiner, de hanterar döda maskar som ger dem infektioner och de skär sig när de tvinnar silkestråd", står det i rapporten.

Barnen går inte i skolan och får ofta stryk. När de når vuxen ålder är de fattiga, kan inte läsa och skriva och har ofta handikapp de fått av jobbet.

Human Rights Watch började utreda barn som utnyttjas som slavarbetare i Indien 1996. Sedan dess har den indiska högsta domstolen beslutat att barn som utnyttjats har rätt till rehabilitering. Desuom har den indiska människorättskommissionen utövat påtryckningar på flera delstatsregeringar för att de ska agera mot barnarbetet. HRW erkänner att vissa framsteg har gjorts men säger att de indiska myndigheterna måste göra mer. De anser att sambandet mellan kast och slavarbete måste utredas.

– Kastsystemet är en av grunderna till systemet med tvångsarbete. Daliter förvägras rätten att äga land och får inga arbeten. De tvingas arbeta under förnedrande förhållanden och de förväntas jobba gratis, säger Coursen-Neff.

Sanjay Suri/IPS

Bollywood på modet...

och själv syns jag klart och tydligt i tre sekunder

Blanda våldsamt överspel, explosioner, sliskromantik, sång och dansnummer. Släng in några moralkakor och lite sexuella övertoner och du har en *masala*-film à la Bollywood. Filmer som länge mötts av förakt i västvärlden, men som på senare tid blivit på modet, vid sidan av den seriösa indiska filmen. **Andrew Lloyd Webbers** musikal *Bombay dreams* och filmen *The Guru* är exempel på detta.

Om publiken i väst ser Bollywood som dråplig och exotisk kitsch, är det annorlunda i Indien. Där är man stolt över sin film och tar den på blodigt allvar. Att gå på bio är en speciell kollektiv nöjesupplevelse. Man skrattar, gråter och kastar skräp på skurken tillsammans i den till bristningsgränsen fyllda salongen. De frekventa bio-besöken är en kollektiv verklighetsflykt från den ofta bistra vardagen.

Det är även en stor upplevelse att följa

Svensk statist i Bollywood, i roll som imperialistisk kricketspoling.

en av inspelningarna. Frälsningsarméns inackorderingshem i Mumbai är känt för sina nedlusade sängar och vattenkranar som inte fungerat sedan **Nehrus** dagar. Men också för de mer eller mindre legitima agenter som huserar och letar västerländska rygg-säcksluffare till någon av de ständigt pågående filminspelningarna.

"*Big budget movie, fighting scenes, nice hotel room, 500 rupies per day*", rabblar den valrossmustaschprydda agenten och trots den nyanländes paranoia över suspekta affärsförslag från allehanda skumma typer nappar jag direkt. Att vara statist i en Bollywoodfilm låter som *The Indian experience* på hög nivå.

Filmen heter *The legend of Bhagat Singh* och är en påkostad kostymfilm om en indisk frihetskämpe under kolonialtiden. När vi anländer är alla roller som soldater och imperialistiska gentlemän med repliker tillsatta och jag får nöja mig med att vara kricketspelare i fånig vit uniform.

Varken jag eller någon annan statist behärskar den indiska nationalsporten och den stora skaran åskådare gapskrattar hjärtligt år våra tafatta försök att efterlikna en kricketmatch.

Jag är utsedd till slagman och det är nog så knepigt. Efter sju omtagningar har jag fortfarande inte lyckats träffa bolljäveln

och blir avbytt av någon med bättre bollsinne.

I nästa scen utbryter bråk mellan **Bhagat Singh** och kricketspelarna. Om vem som äger bollen, planen och Indien. Den ende statisten som får repliker är tysk och han får aldrig det brittiska uttalet rätt:

"*Gif me ze ball, you darkie*".

Det hela slutar med att hjälten och hans kumpaner under åskådarnas jubel jagar bort oss med stora påkar. Åskådarna blir i sin tur bortjagade med påkar av myndiga vakter när de står i bild.

Kaotisk inspelning

Inspe­lingen är kaotisk av patenterat indiskt snitt. Filmarbetare, åskådare, stjärnor, rekvisita och utrustning far omkring i en till synes okoordinerad cirkus. Den enda fasta punkten är regissören **Rajkumar Santosh** som sitter tjock och enväldig på en upphöjd tronliknande stol och dirigerar kaoset genom att ryta order genom en mikrofon på en distad blandning av hindi och engelska. Hur det här infernet ska bli en film har jag ingen aning om.

Den indiska filmens storheter är i många fall minst lika stora som hindugudarna. Eller till och med en av dem. I Kolkata finns en fanatisk grupp knasbollar som byggt ett tempel där de tillber skådespelaren **Ami-**

Sikher stoppar diskriminerande TV-spel

I oktober 2002 lanserade Eidos Interactive, ledande utgivare av programvaror i London, ett TV-spel kallat "*Hitman 2: Silent Assassin*". Spelet handlar om en lönnmördare som utför 20 uppdrag världen över, däribland i nordvästra Indien. Scenerna från Indien hade hämtats från sikhernas gyllene tempel i Amritsar i Punjab, där bland annat män med turban blir mördade i templet.

"Ett storslaget gammalt tempel – med marmorinläggningar, kakel, sidoväggar prydda med filigransarbete, ovärderliga gamla tavlor och en guldкупol – omgärdat av ett gammalt fort som skyddas av höga murar liksom övertygade troende."

För sikher var det uppenbart att scenen i presentationen av *Hitman 2* på Eidos hemsida liknade gyllene templet (*Hari Mandir*) i Amritsar. Texten fortsatte: "Landets lagar styrs av hård natur – en bra plats för att starta en religion, göra skumraskaffärer eller bådadera. Under sekler har våldsamma strider drivit över detta karga land och ställt dess invånare."

När det dessutom blev känt att TV-spelet innehöll scener där en turbanprydd man blir skjuten och en annan knivhuggen inne i templet reagerade sikher starkt. Spelets upphovsmän ansågs ha vanhelgat deras allra heligaste tempel och hade som motiv uppenbarligen haft den blodiga Amritsarmassakern 1984 då indisk militär stormade templet på riktigt. En stormning som sedermera ledde till att premiärminister **Indira Gandhi** mördades av sina sikhiska livvakter samma år, vilket i sin tur efterföljdes av upplopp mellan hinduer och sikher över hela Indien.

Den webb-baserade organisationen Sikh Coalition (www.sikhcoalition.org/) drog därför i höstas i gång en global kampanj mot diskriminering styrd via Internet, och man vände sig till Eidos med kravet på att företaget skulle dra tillbaka kopior, ta bort innehållet och gå ut med en offentlig ursäkt till världens sikher.

Efter de första påtryckningarna gick Eidos ut den 21 oktober med en offentlig ursäkt, men påpekade att *Hitman 2* redan

hade släppts för marknaden. Däremot lovade man ta bort alla bilder och innehåll på hemsidan som visade sikher. Omedelbart sammanställde Sikh Coalition en skrivelse, som publicerades på Internet, där kravet upprepades att Eidos skulle återta alla kopior och ta bort allt innehåll som var diskriminerande.

Hat som tema

Kritiken sammanställdes i fyra punkter: 1. Spelet visar våld mot sikher på en plats som liknar templet. 2. Våldshandlingarna främjar intolerans mot religiösa minoriteter och skadar sikher världen över. 3. Spelet kallar daliter för kastlösa, en grupp som har utsatts för förtryck. 4. Spelet är ansvarslost med hat som tema, vilket befrämjar intolerans och våld mot sikher och daliter världen över.

I samarbete med Sikhnet.com, en hemsida styrd av den amerikanska sikhrorelsen, och genom dess adresslistor sändes skrivelsen ut världen över tillsammans med en uppmaning om att underteckna.

Filmbolagsgenter raggar västerländska ryggsäcksluffare till de ständigt pågående filminspelningarna, som här på Mereweather Road i Mumbai under den färgsprakande Holifestivalen. Den entusiastiske agenten syns till höger i bakgrunden.

tabh Bachchan. När samme Amithabh myndigt blickar ner från enorma reklam-pelare och befaller sina hängivna att dricka Pepsi Cola, börjar man förstå hur det multinationella läskfabrikatet kan vara så löjligt stort i Indien.

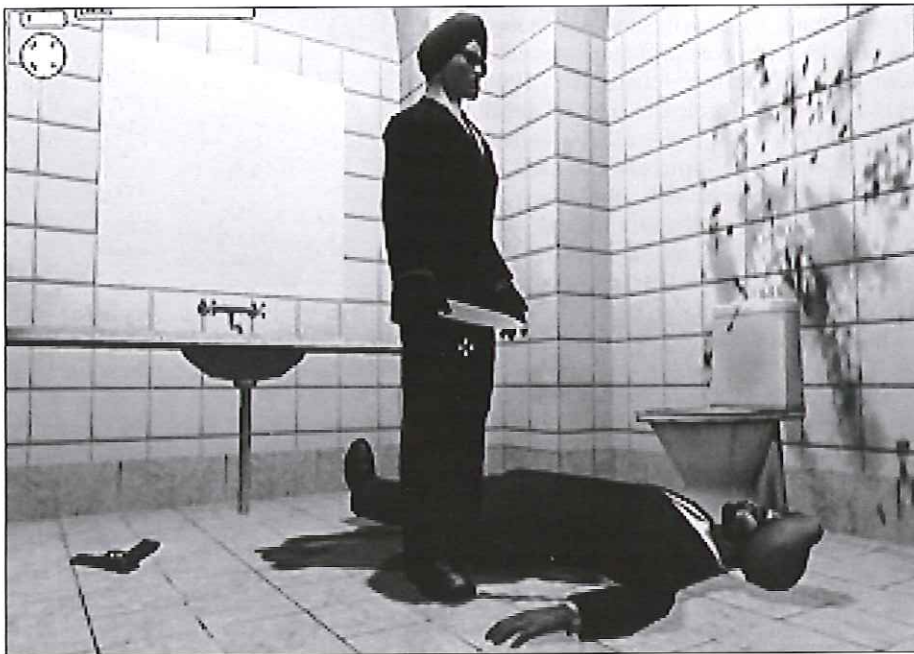
Två månader efter inspelningen har *Legend of Bhagat Singh* premiär och jag går

och ser den i New Delhi. Filmen har blivit utskäld av Indiens intellektuella för sitt överdrivet nationalistiska budskap och för att den framställer **Mahatma Gandhi** som en menlös fjant. Men det är inget som avskräcker publiken. Stämningen är i högform när reklamfilmen för Pepsi börjar rulla innan filmen.

Filmen är som Indien i övrigt. Det till synes obegripliga kaoset på inspelningen blev till en tre och en halv timmes färgsprakande mastodontfilm med alla tänkbara ingredienser.

Själv syns jag klart och tydligt i tre sekunder!

Björn Berglund, text och foto

Scen ur *Hitman 2*, som sikher över hela världen protesterat emot för dess diskriminerande innehåll.

Sikh Coalition ordnade så att varje signerad skrivelse automatiskt vidarebefordrades till Eidos via e-post. Samtidigt ombads alla större återförsäljare att inte sälja spelet. Parallellt uppmärksammades sikhernas

kampanj i media, där bland annat sikhiska representanter intervjuades för BBC. Kampanjen blev även politisk.

Både Kaliforniens och New Mexicos viceguvernörer **Cruz Bustamante** respekti-

ve **Walter Bradley** anslöt sig i början av november och begärde att Eidos arbetar om spelet för att inte skada sikherna.

Den 7 november kunde så Sikh Coalition informera att Eidos slutligen gått med på att ta bort bilder och innehåll från webbsidan, ändra innehåll i dataspelet och gå ut med en helt ny version. En talesman för Sikh Coalition fick tillåtelse att granska den nya versionen innan den sändes vidare till detaljhandeln. Vid den tidpunkten hade organisationen lyckats samla 10 674 signaturer och fått stöd från över hundra religiösa (även judiska, kristna, muslimska) och humanitära organisationer.

I ett tackbrev som Sikh Coalition publicerade på Internet några dagar senare stod det: "Eidoskampanjen är ett förstklassigt exempel på vad vi kan göra när vi gör det tillsammans." På bara några veckor hade sikherna via Internet lyckats stoppa ett stort företag från att sälja media med diskriminerande innehåll.

Kristina Myrvold

Dröm om svunnet paradis etablerade idealbild av Tagore

Steget in i det moderna samhället skapade vitt skilda reaktioner. I Sverige fanns alltsedan 1890-talet ett starkt intresse för den egna historien och för den nationella identiteten. Tidstypisk var även fascinationen inför det exotiska. Drömmar om främmande kulturer erbjöd en tillflykt undan en komplicerad samtid. Mot denna bakgrund blir intresset för Nobelpristagaren Rabindranath Tagores diktning förståeligt.

I en tid då västerlandet tycktes vara hotat av upplösning och då industrialismen tedde sig som en återvändsgränd föreföll Rabindranath Tagore kunna ge löften om en återkomst till ett svunnet paradisi. Anders Österling uttryckte detta förhållande i sin reseskildring *En fläkt av Indien* (1923):

”Över västerlandets litteratur regna industrialismens sotflakor, och ingen drömmare får där gå i vita kläder. Tagores diktning måste hos oss väcka föreställningar om en övernaturligt tidig sommargryning, en morgon före morgonen där vi vandra i ett genomskinligt landskap, där solen har en annan ställning än vi någonsin förr ha skådat.”

Tagore togs emot som en kunglighet under sina besök i västvärlden åren efter Nobelpriset. Uppståndelsen kring honom påminner om den intensiva mediabevakningen kring Maharishi Mahesh Yogi eller Dalai Lama under senare delen av 1900-talet. Karismatiska personer som i egenskap av företrädare för österländsk filosofi spelar en central roll då element av främmande kulturer assimilerats i den västerländska kulturen.

Kortvarigt intresse i Sverige

Det enastående mottagande Tagore fick under sina båda besök i Sverige 1921 och 1926 och den berömmelse han kom att få är av stort intresse, även om Tagorekulten blev ett kortvarigt fenomen. Efter en stridström av översättningar åren efter Nobelpriset mattades Tagores popularitet mot slutet av 1920-talet för att därefter nästan helt upphöra. I den andra delen av *Världen bortom västerlandet* (1988) gör historikern Åke Holmberg en negativ värdering av intresset för Indien efter Tagores nobelpris:

”Tagore var en episod i Sverige. När festtalen var hållna återgick allt till ordningen, den dvaliga försoffningens

töcken sänkte sig åter över Orienten. Bakom övertygelsen att Österlandet inte förmådde lära av västerlandet låg en folkpsykologi, som utrustade turkar, perser och indier med en passivitet under ödet som förkvävde alla nya ansatser.”

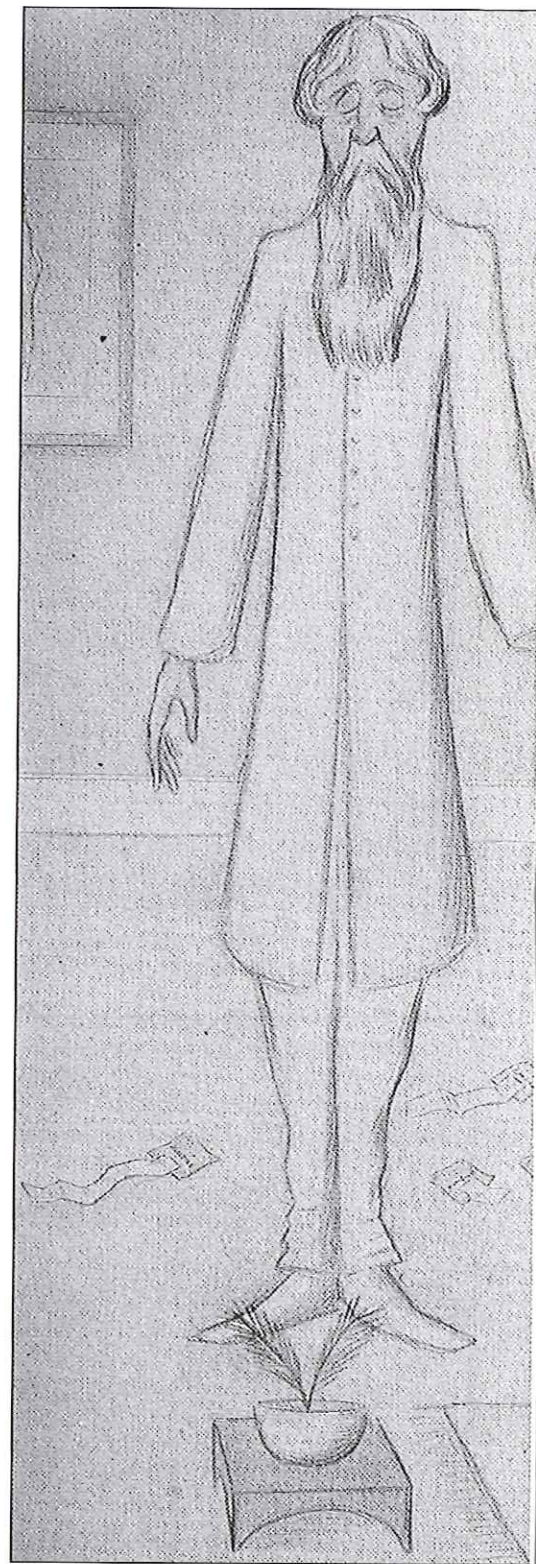
Föreställningen om det vegetativa och passiva österlandet har funnits under lång tid. Den ligger emellertid nära en annan tanke, nämligen den att Indien representerar en högtstående andlig odling som är överlägsen den rastlösa västerländska kulturen. Också denna tanke har en lång historia, och den återkom med stor kraft under senare delen av 1900-talet.

Engagerad i reformrörelse

Rabindranath Tagores livskarriär kan knytas till de gränsöverskridande processer som florerade kring sekelskiftet 1900. Farfadern, den förmögne Dwarkanath Tagore (1794-1846), reste till England där han togs emot som ”prins Dwarkanath” av Drottning Victoria och umgicks med Charles Dickens och andra ledande personligheter. Prinsens son, Debendranath Tagore (1817-1905), blev den drivande kraften i Brahma Samaj, en hinduisk reformrörelse som var mycket inflytelserik vid denna tid.

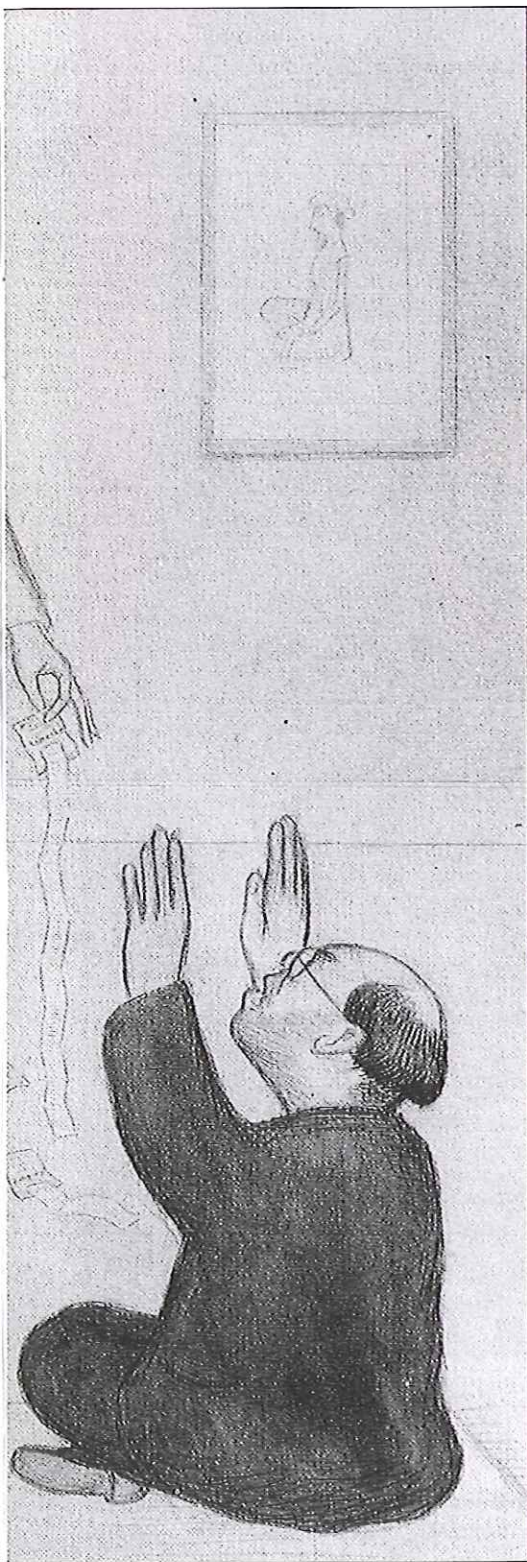
Brahma Samaj sökte reformera hinduismen och tog avstånd från tron på reinkarnationsläran, från polyteism och polygami samt från underkastelsen under Vedaskrifternas auktoritet. Rörelsen sökte även stärka kvinnans ställning. Särskilt uppmärksamman blev kampanjen mot sati, änkebränning. Brahma Samaj hade i sin monoteism mycket gemensamt med västerländsk kristendom och stöddes också främst av den västerländskt influerade eliten i Bengalen. I denna elit intog alltså släkten Tagore en framstående plats.

Rabindranath Tagore blev sekreterare i Brahma Samaj 1884. Till skillnad mot sin

far blev han med tiden allt liberalare i sociala frågor. Så försökte han exempelvis placera icke-brahminerna i ledande ställningar inom rörelsen. Hans tidiga engagemang märktes senare bland annat i att han aldrig behandlade reinkarnationsläran i sina böcker och att han avvisade all form av polyteism i traditionell hinduisk mening. Den Tagore som blev känd efter Nobelpriset kan därför inte sägas ha varit en ortodox hindu.

1878 gjorde Tagore en resa till England. Tanken på en syntes mellan öst och väst tog form hos honom och utvecklades under ett andra besök i England 1890. Tagores beundran för den engelska kulturen dämpades dock kring 1905, då antibrittiska stämningar vuxit fram i Bengalen. 1912 reste han åter till Europa och medförde då

ett antal dikter som han skrivit efter en tids sjukdom. Han översatte dem själv till engelska och kallade samlingen *Gitanjali* (Sångoffer). Tagore introducerades i Londons kulturella elit. Han träffade **William Butler Yeats**, som senare skrev ett berömmande förord till *Gitanjali*. Boken publicerades i mars 1913 och trycktes om tio gånger redan före Nobelpriset i november 1913.

Tagore var inte personligen närvarande i Stockholm för att ta emot priset året därpå (till följd av det pågående världskriget) utan besökte Sverige först i maj 1921, och dessutom i augusti och september 1926. Upptäcktsresanden **Sven Hedin** mottog Tagore som gäst under besöket 1921 och träffade honom även flera gånger under si-

En romantisk bild av Rabindranath Tagore som den store vishetsläraren från Indien spreds i Europa, också i Sverige som Tagore besökte 1921 och 1926. Idealiserandet störde vännerna som visste att Tagore representerade så mycket mer. I denna teckning av Max Beerbohm från 1915 visas skämtsamt hur vännen William Rothenstein varnar Tagore för att låta framgången i väst stiga honom åt huvudet.

na resor i Asien. Den bild Hedin gav av Nobelpristagaren i *Stormän och kungar* (1950) är typisk för mytbildningen kring Tagores person:

"I timal kunde den unge Rabindranath sitta orörlig i sin trädgård och begrunda i djup andakt. Ekorrarna kilade över hans skuldror och morgonfriska sångfåglar satte sig på hans huvud och knän. I sitt hem var han omgiven av litteratur och musik och han älskade *Upanishaderna* och andra urgamla heliga indiska skrifter, i vilkas utgivande i nya upplagor han senare tog del."

"Vid germanens sida"

Artikeln ger även en ögonblicksbild från Tagores besök i Stockholm 1921. Hedin blev imponerad av Tagore: "Det var en syn att se den ståtliga indiske skalden vid den lika präktige germanens riksantikvariern **Montelius** sida i öppen vagn åka till den förres bostad i Grand Hotel". Hedins tyskvänlighet är välkänd, och i denna skildring har Tagore fått förkroppsliga den gamla tanken på ett gemensamt ursprung för de nordeuropeiska och de indiska folken.

En skildring av Tagores besök i Stockholm gavs också av ärkebiskopen **Nathan Söderblom** i boken *Sundar Singhs budskap* (1923). Denne indier var en hindu som konverterat till kristendomen och som därigenom rönt uppmärksamhet i västvärlden. Ett avsnitt av boken ägnas Tagore, som skildras i samma anda som präglar så många andra beskrivningar av hans person:

"Det är således ett mänskligt, icke ett nationellt ideal, som Tagore, med all sin iver för de indiska språkens och de indiska nationernas framtida självständighet och självstyrelse, uppställer för Indiens folkvärld. Hur nära dessa ämnen lågo honom om hjärtat, kunde den bevittna, som helst på tu man hand eller i en liten krets fick höra Tagore uttala sig. Han är en idealgestalt både till kropp och själ: Ren hög luft omgiver honom. När han stod där och mässade fram sina föredrag lik Indiens barden och offerpräster på en hög och spröd falsset-ton, verkade han så världsfrämmande, och hans åthävor voro så högtidliga, avmätta och tronande, att man blev helt överraskad över att i det enskilda samtalet förmimma hans medlemsamhet och iver."

Innan Tagore kom till Sverige besökte han Köpenhamn under några dagar. I Svenska Dagbladet den 23 maj gav signaturen "Quelqu'une" (**Märta Lindqvist**) en livfull skildring av besöket i Köpenhamn:

"Rabindranath Tagores andra dag i Köpenhamn gynnades av ett strålände

högssommarväder ända från förmiddagen, då Tagore tillsammans med danska vänner företog en biltur uppåt Nordsjälland, till kvällen, då Köpenhamns studenter hyllade honom med ett ståtligt fackeltåg efter hans uppläsningafton i Studenterforeningen."

Märta Lindqvist lägger stor vikt vid skaldens behagliga yttre:

"Hans rörelser äro ytterst få, mest sitter han orörlig i sin karmstol med armarna på dess armstöd, huvudet höjt, men blicken nedåtriktad, stundom slår han upp ögonen bakom den guldbågade pincenesen – det enda västerländska i hans apparation – och man möter blicken ur de lysande, mörka ögonen, mild, vacker, uttrycksfull. Hans hy är märkvärdigt ljus, han verkar en solbränd vit man; dragen äro rena och ädla. En renhjärtad idealist och drömmare är det intryck man får vid ett flyktigt sammanträffande med Tagore; det Kristusliknande i hans ansikte och gestalt bidrar givetvis härtill."

En gästande orientalisk vishetslärare kunde uppenbarligen få ett starkt gensvar redan vid denna tid. Då element av en främmande kultur introduceras i en ny miljö är det av stor betydelse om denna introduktion understöds av människor som har ett högt anseende i den mottagande kulturen. Dessa personer legitimerar de nya signalerna och möjliggör därmed ett ökat inflöde av nya idéer.

Från 1916 etablerade sig Lindqvist som journalist i Svenska Dagbladet och skrev till en början i huvudsak artiklar om film, mode och dans. Från mitten av 20-talet, alltså kort efter mötet med Tagore, utvecklades hon alltmer i kristen riktning och intresserade sig för ämnen som Frälsningsarmén och Sjomanskyrkans verksamhet i utlandet. Skildringen av Tagore förebådar denna nyorientering hos henne. Efter första världskriget sökte hela Europa efter en andlig förnyelse.

Projiceringar på Tagore

Detta behov kunde ibland, som i fallet Tagore, ge upphov till onyanserade projiceringar. Märta Lindqvist betraktar Tagore som en "solbränd vit man", och Sven Hedin låter honom presidera vid "den praktige germanens riksantikvariern Montelius" sida. Tonen i Märta Lindqvists artikel är drömmande, trots att det samtal som hon refererar till i sin artikel snarare borde ha stimulerat till en kritisk diskussion:

"Jag sätter mig ej upp mot lag och regering, förklarar Tagore, och Indien har varit med om inkräktelser och främmande

VÄND!

FORTS.

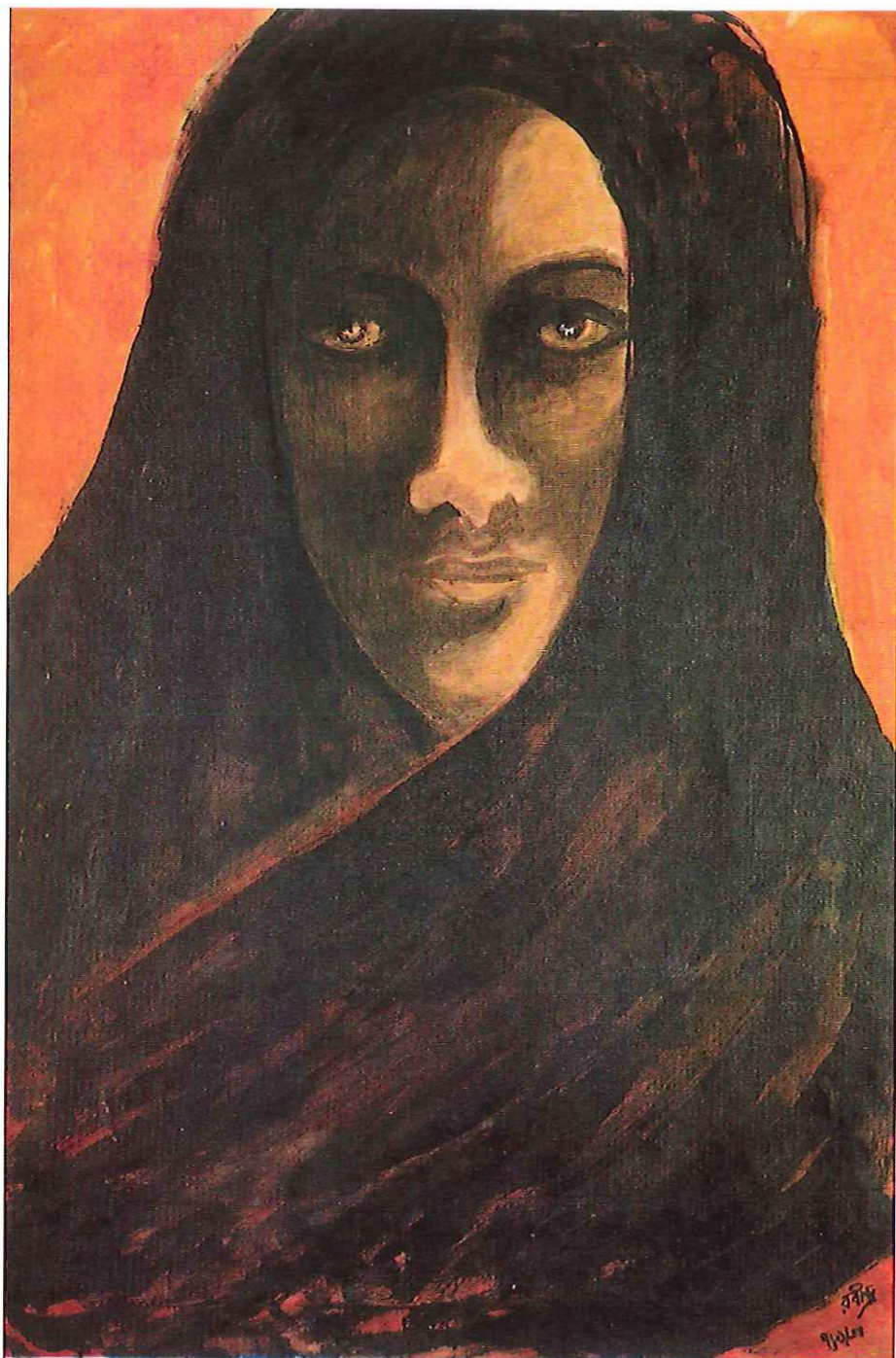
styresmän förr. Men skillnaden har varit den, att inkräktarna då bosatt sig i landet, betraktat det som hemland, sammansmält med vårt folk och fått Indiens intressen till sina egna. Nu äro förhållandena annorlunda. Jag kan ej gilla ett främmande herravälde, vars representanter undandraga sig all kontakt med folket, framförallt i andligt avseende. Engelsmännen säga: Indien är inbördes splittrat. Om vi lämnade landet åt sitt öde skulle resultatet bli kaos. Jag svarar: splittring har förekommit även i andra länder och det är varje lands ensak att ena och försona. Att artificiellt hålla de inom Indien stridande krafterna i lugn och ordning betyder ej utplånande av orsakerna till slitningarna. England hyser intresse, ej kärlek, för Indien och dess intresse är slaktarens för gödboskapen. Det är detta exploaterande av vårt land i själviska syftens tjänst som jag ej kan gilla."

Kritiken mot engelsmännen är anmärkningsvärt hård och torde vara en del av förklaringen till Sven Hedins entusiasm över Tagores budskap och person. När audiensten är slut avslutar emellertid Lindqvist sin beskrivning av Tagore i en mer högstämd ton:

"Hans följeslagare manar på honom; middagen på Nimb väntar, därefter Studenterforeningen, därefter fackelhyllningen och därefter äntligen vilan – men den blir kort, ty dagbräckningen plägar finna åldringen vaken, försänkt i meditationer och betraktelser, hämtande näring till det inre liv av vars renhet och frid glimtar återspeglas i hans diktning."

Skymmer kritiken av väst

Bilden av den halvt gudomliga skalden skymmer den skarpa kritik mot västerländsk kultur som han framför. Detta drag i rapporteringen från Tagores besök i Köpenhamn återkommer i skildringarna av hans vistelse i Sverige. Tagore anlände till Malmö på kvällen den 22 maj och mottogs "med skallande hurrarop, för vilka han tyst tackade". Efter att ha mottagit en bukett blommor och hållit ett kortare anförande fortsatte Tagore resan norrut: "Tåget avgick i ordinarie tid kl. 10,55 e. m. under förnyade hurrarop från mängden". Till Stockholm anlände han med sitt resällskap följande morgon och möttes på perongen av "svenska akademiens sekreterare dr **Karlfeldt**, grevinnan **Williamowitz-Moellendorff**, författarinnan **Fia Öhman m.fl.**". Även här hade en stor folkmassa samlats, och "de böljande människoskarnorna" utanför stationsbyggnaden "mottogo Tagore med tystnad och blottade huvuden". Tagore for med "d:r Karlfeldt i bil" till Grand hotell. Under mottagningen på kvällen uttryckte Tagore en önskan att få resa över landet med flygplan, vilket han dock avröddes från."

Tagore verkade under de sista decennierna av sitt liv också som uppskattad bildkonstnär, med utställningar runt om i världen. Denna tavla från 1934 finns nu i Rabindra Bhawan i Shantiniketan.

Efter det furstliga mottagandet höll Tagore ett anförande i Stockholm på kvällen den 24 maj. Arrangemanget var ståtligt även här, vilket framgår av ett reportage i tidningen Upsala den 27 maj: "Tribunen var förvandlad nästan till ett orangeri, med en kolossal flaggdekoration i fonden, talarstolen alldeles dold i blommor". Under anförandet förnam artikelförfattaren, friherrinnan **Åkerhielm**, "liksom en fjärran, fjärran reflex av den religiösa extas som är Österns hemlighetsfulla egendom".

Likafullt måste budskapet ha varit nedslående för åhörarna. Tagore skilde i sitt anförande mellan två makter, den skapande och den förstörande. Den förra makten binder "individ till individ och folk till folk", och representeras både av **Buddha** och av **Jesus**. Den förstörande makten däremot, "den materiella makt som är västerns särmerke, som söndrar och undertrycker fol-

ken och våldför folksjälarna så som dess europeiska fabriksskorstenar svärta Ganges, den underliga flodens böljor – denna är den förstörande".

Åkerhielm framhåller att Tagores storhet uppfattats klarast i Tyskland, "det europeiska land där folksjälen genom sin filosofiska och mystiska läggning är närmast besläktat med Indiens". Domen över engelsmännen är desto hårdare: "ett skall aldrig mera lyckas England: att åter draga glömskans slöja över Indien och vad därstädes sker". Överlag hade Tagore de största framgångarna i Tyskland, medan han i England och i Frankrike mest uppmärksammades av en intellektuell elit.

Åkerhielm debuterade som författarinna omkring år 1900 och ägnade sig sedan åt journalistik. Hon företrädde enligt *Svenska män och kvinnor* (1955) "en konservativ uppfattning" och såg som sin uppgift "att

försöka stärka människornas pliktkänsla för att skapa en motvikt mot all slapphet och alla upplösande tendenser i tiden". Uppenbarligen hade aristokraten Åkerhielm sett en själsfrände i Tagore. Hennes tyskvänlighet erinrar om Sven Hedins svärmeri för det germanska, och liksom Hedin ser Åkerhielm en bundsförvant i den indiske poeten.

Tagore hann även med ett besök i Uppsala innan han fortsatte färden till Oslo. Han besökte ärkebiskopshuset och orienterade sig under Nathan Söderbloms ledning i området kring Odinslund. Därefter följde i ekumenisk anda ett besök i Domkyrkan. Där hyllades Tagore av domkyrkokören (som framförde både svensk folkmusik och sakral musik) och av studentkåren, vars ordförande höll ett tal till skalden på franska. Tagore tackades för vad han givit åt mänskligheten och därmed särskilt åt "*nous étudiants de cette université la plus boréale que vous avez visitée*".

Överallt möttes alltså Tagore av hyllningar oavsett den misstro mot västerlandet som han gav uttryck för. De kritiska rösterna var få, även om de inte saknades helt. I *Modern mystik* (1930) uttryckte religionshistorikern **Tor Andrae** sina betänkligheter mot intresset för österländsk religion:

"Europa och ännu mer Amerika ha länge hemsökts av en ström av skönlockiga och mörkögda österländska profeter, som alla tyckas finna marknad för sin förkunnelse. Som deras introduktörer och apostlar uppträda en del gott folk, som äro mer österländska än orientalerna själva och icke kunna nog nedsätta Europas kultur och religion i jämförelse med österns visdom."

Andrae vänder sig även direkt mot Tagorekulten:

"Enstaka röster hylla honom som västerlandets andlige räddare. Allt detta ehuru han säga mycket oartiga sanningar om vår västerländska kultur, sanningar som kanske skulle vara bittrare att höra om de icke sagts förut av våra egna kulturkritiker, och ehuru hans åskådning med dess estetiska naturdyrkan och dess försök att sammansmälta indisk innerlighet med västerländsk aktivitet har föga av indiskt väsen men däremot omisskännelig frändskap med den litterära mystiken i England."

Det förvånar inte att Tagores popularitet mattades i England, som ju var den huvudsakliga måltavlan för hans kritik. Engelsmännen upprördes över Tagores anticoloniala hållning. På andra håll gällde motviljan ett allmänt avståndstagande från de utomeuropeiska inflytanden som gjort sig gällande i samtiden.

Tagore gjorde ytterligare en resa till Sverige i september 1926. Bevakningen av detta besök var inte lika intensiv som under

det första. En anonym Svenska Morgonbladet-medarbetare fick ett samtal med Tagore på Grand Hotell i Stockholm, där han bodde även denna gång. Skribenten förvånas över att Tagore verkar vara "väl ett tiotal år yngre och spänstigare" än då han förra gången gästade Sverige.

Tagore visar stor generositet mot västvärldens kristna arv i denna intervju, även om han håller fast vid sin kritik mot den västerländska materialismen. "Denna mammonism och detta jäkt efter materiella värden kunna vara fröet till västerlandets undergång", menar Tagore. Han uppmanar folket i väst att "börja om sitt kristna liv från början, enkelt och med sann vilja att höja sig". Endast så kan den västerländska kulturen räddas; kristendomen står nämligen

gen i absolut motsats till den materialism som blivit förhärskande.

Niklas Bergius, lärare på Brunnsviks folkhögskola och god vän till författaren **Dan Andersson**, var närvarande vid Tagores framträdande i Uppsala. I den lilla skriften *Tagore* (1921) liknade Bergius den indiske gästen vid en modern profet som kommit med en utsträckt hand till svenskarna: "och den gud, som dyrkas i Uppsala domkyrka, är för honom en punkt på den stora periferien, från vilken man kan nå medelpunkten likaväl som från oändligt många andra punkter". Trots entusiasmen har Bergius skildring även en ironisk biton:

"Äntligen efter många om och men hade vi för några veckor sedan den äran och glädjen att ta emot Rabindranath Tagore som den svenska nationens gäst. Vi gjorde så gott vi kunde och uppförde oss så väl, som vi förstodo. Han fick en bekväm sovkupé, fastän han föredrog flygmaskin. Det var röd matta på perrongen liksom för konungar. Vi hängde blommor om halsen på honom, barnen sjöngo för honom, professorerna åto middag med honom. Vi trängdes för att få se honom och applåderade med så många händer vi hade."

Den tillbedjan som Tagore blev föremål för kunde lätt, säger Bergius, förvandlas till löje. Tagore själv stod dock över sådant:

"Han var fulländad i sin naturliga enkelhet och kultiverade takt. Hans åsyn, hans gestalt, hans underbara huvud krossade inga illusioner. Han var den han borde vara, den man väntade: ett barn och en profet. Ur hans ansikte liksom ur hans stämma lyste denna förunderliga enhet av barnslig oskuld och åldringens visdom, som vi länge beundrat och älskat i hans skrifter. Och denna gloria av oskuld och visdom förklarades ytterligare av en godhet utan gräns, som dock ingalunda uteslöt kraft och humor."

Grunden för Tagores storhet är enligt Bergius den enhetstanke som han gav uttryck för. Enligt Bergius kännetecknas den västerländska kulturen av splittring, sönderring och egoism. Skarpast är kritiken vad gäller vetenskapen: "Vi leva i ett system av indelningar och gränser, så att vi glömma bort den verklighet, som indelas". Mot den västerländska atomiseringen av själslivet ställer Tagore (i Bergius läsning), "den primitive", en inbyggare i ett arkaiskt landskap som ännu inte känner någon splittring:

"Resultatet är, att den omgivande naturen: himmel och hav, skogar och fält, växter och djur, ter sig för den primitive som ett enda sammanhängande helt, och själv hör han med till detta hela. Och det är alltsamman fyllt av liv och kraft, så som han själv är fylld av liv och kraft. Ingenting är ensamt för sig. Den betande buffeln hör tillsammans med prärien och det är ett spel av kraft emellan dem. Den indiska djungeln är som ett stort väsen med ett stort all-liv, som flammor upp i tigers språng, i vargens glimmande öga, i elefantens trumpetstöt, i människobarret Mowglis' förstånd."

Sinnebild för andlig visionär

För Bergius blir Tagore sinnebild för en andlig visionär, vars budskap dock förvrängs av en oförstående publik. En ambivalens av detta slag kommer även till uttryck i **Erik Hedéns** anmälan av Bergius skrift i Social-Demokraten den 9 december 1921:

"Det kan synas överflödigt att prisa Tagore. I Sverige finns det väl knappt ett halvt dussin personer, som tvivla på honom. Till dessa hör en ungsocialist, som, när Tagore prisades för att han gick upp kl. 3 på natten och mediterade, upplyste att hans, ungsocialistens, far, en torpare, också brukade gå upp kl. 3, men icke för att meditera, utan för att arbeta hårt och utan mat ända fram till frukostens knappt tillmätta strömming och potatis. Men han vart icke det minsta berömd för det.

VÄNDI

FORTS.

Detta är enligt min mening det bästa som sagts om Tagore. Det näst bästa är hr Bergius' skrift [---]. Hr Bergius är (så vitt en okunnig kan döma) en av de få, som kunna praktiskt vittna att Östern icke är oförståelig för Västern. Man kan endast beklaga, att han i sitt korta föredrag ej haft tillfälle giva oss mera av sin tydligen ovanligt djupa kunskap i indisk filosofi."

Blavatsky och Vivekananda

Tagore var långt ifrån den förste att presentera orientalisk visdom för en västerländsk publik. Under den så kallade hindurenässansen på 1700-talet hade en rad klassiska indiska arbeten av religiös och skönlitterär karaktär översatts till västerländska språk. Rammohun Roy (1772-1833) var den förste indiske intellektuelle som uppmärksammades i väst under modern tid. Av stor indirekt betydelse för spridningen av indiskt tankegods i västvärlden var vidare den teosofiska rörelsen, som leddes av den berömda Madame Blavatsky (1831-1891). Hennes huvudarbete *The Secret Doctrine* (1888) gav uttryck för en synkretism där de indiska lärororna om karma och reinkarnation sammansmält med esoteriska traditioner från västvärlden. Teosofin är i hög grad källan till det som i dag kallas new age.

Mycket inflytelserik blev också Swami Vivekananda (1863-1902), vars framträdande på konferensen *World's Parliament of Religions* i Chicago 1893 blev avgörande för den moderna tolkningen av hinduismen som en av de stora världsreligionerna.

Tagores båda besök i Sverige kan således ses som en episod i en längre utvecklingskedja. De väckte till liv gamla föreställningar om Indien som en andlighetens hemvist på jorden. Samtidigt gav de en indikation på att Indien var på väg att frigöra sig från det koloniala arvet, vilket alltså bidrog till att Tagores popularitet i väst mattades efter några få år.

Olavi Hemmilä

Källmaterial:

Artikeln bygger på min doktorsavhandling *En yogi kommer till stan: indisk religiositet i svensk skönlitteratur med särskild tonvikt på Dan Anderssons författarskap* (Stockholm, 2002), samt följande viktigare arbeten om Tagore: Alex Aronson: *Rabindranath Tagore Through Western Eyes* (Kitabistan, Allahabad, 1943).

Krishna Dutta & Andrew Robinson: *Rabindranath Tagore: The Myriad-Minded Man* (London, 1997).

Edward J. Thompson: *Rabindranath Tagore: Poet and Dramatist* (2 ed. New York, 1974).

De tidningsartiklar som citeras finns samlade på Sigtunastiftelsens klipparkiv (tillsammans med en mängd annat material om Tagore).

Bengaliska tigrar

Teatergrupp från Bangladesh på turné i

Jätteräkor tar mer och mer plats i våra frysdiskar, i våra mattidningar och på TV:s matprogram. Nu kommer vi även att möta denna exotiska råvara i en teaterföreställning av bangladeshiska och svenska skådespelare. Syftet är dock inte att få oss konsumenter att köpa mer jätteräkor utan snarare att fundera en extra gång innan vi lägger dem i kundvagnen.

Under mars-april 2003 gästas Svalorna i Lund av en teatergrupp från Bangladesh. Den tillhör frivilligorganisation Nijera Kori, en av Svalornas samarbetspartners i Bangladesh.

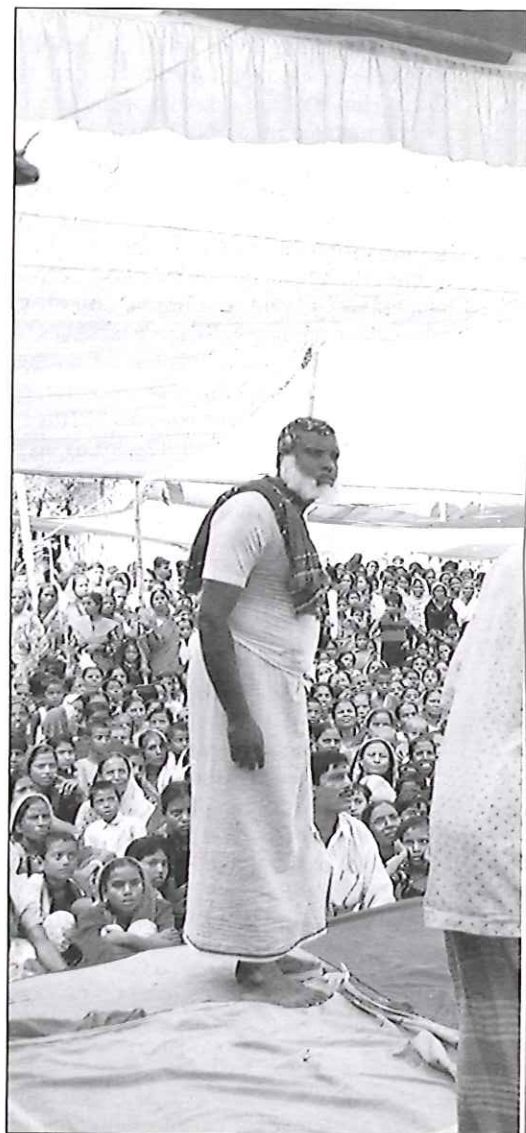
En del av det löpande arbete hos Nijera Kori består av medvetandegörande teater. Många gruppmedlemmar spelar teater för att belysa problemen för de fattiga i landet. Förutom att använda teater som verktyg för att nå ut med viktiga frågor ser man kultur som en mänsklig rättighet och något som de fattiga har rätt att bruka. Man arbetar fram pjäser baserade på vardagslivet och utan ett skrivet manus tar pjäserna form genom improvisation. Ämnen kan beröra korruption, landtvister, miljöproblem och kvinnofrågor.

Möte mellan två kulturer

Nu kommer gruppen till Sverige för att spela en pjäs om konsumtion och produktion av jätteräkor. *Bengaliska tigrar eller tigerräkor* är en unik föreställning där två kulturer, två teatrar och olika individer möts för att gemensamt berätta om hur våra konsumtionsvanor i nord påverkar de fattiga i syd. Pjäsen berättar om hur dina och mina val faktiskt har betydelse för en enskild bykvinna i södra Bangladesh. Den berör också hur vi genom att aktivt välja eller välja bort vissa varor bidrar till förändringsarbete i syd.

Idén till föreställningen har uppkommit genom ett nära samarbete mellan Svalornas Indien-Bangladesh-sektion och Nijera Kori i Bangladesh. För att göra problemet tydligare ville Svalorna att en svensk teatergrupp arbetar fram en pjäs utifrån konsumtionen i Sverige medan gruppen från Bangladesh arbetar kring produktionen av jätteräkor.

Att sedan låta de båda grupperna mötas för att sammanföra historierna är en del av

det spännande mötet. Vi kommer att möta både problemen kring jätteräkindustrin i Bangladesh och hur vi i Sverige dagligen konsumerar och vad det är som styr våra val.

Premiär i Malmö

Föreställningen har premiär den 28 mars i Malmö för att sedan spelas i Lund, Eksjö och Stockholm.

Är du intresserad av att se föreställningen? Då är du välkommen till någon de allmänna föreställningarna runt om i Sverige.

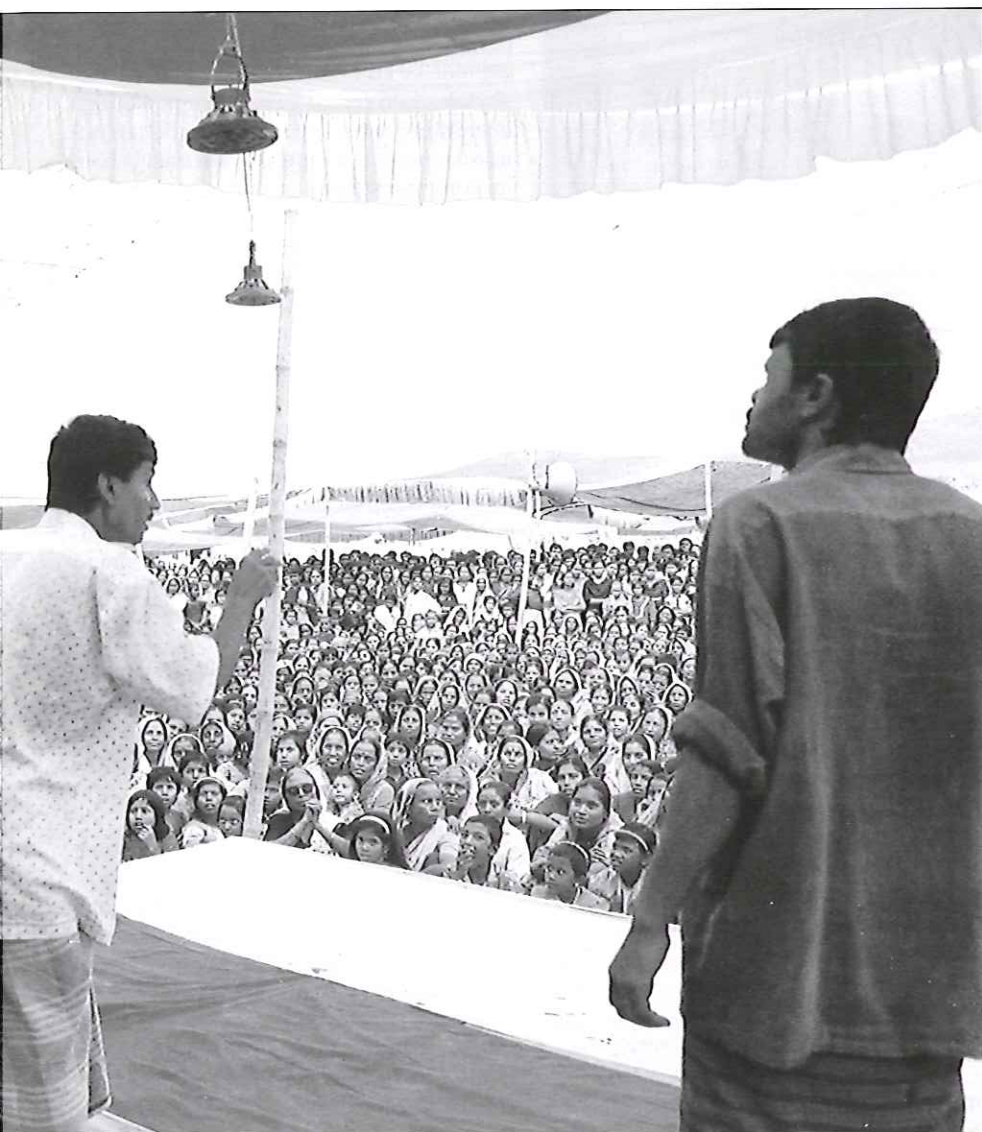
Är du kanske intresserad av att köpa in en hel föreställning för att också ge en skolklass, dina kollegor eller din organisation en chans att se den. Hör av dig till under tecknad.

Åsa Wistrand

Svalorna Indien-Bangladesh sektionen
asa.wistrand@svalorna.org

eller tigerräkor?

samarbete med svenska skådespelare

Nijera Kori är vana att uppträda för jättepublik i hemlandet Bangladesh. Nu kommer de till Sverige för en turné.

Hur hamnade räkorna på tallriken?

De flesta räkor som når oss är odlade även om importörerna påstår att de är viltfångade. Inget av sätten är särskilt bra ur miljösynpunkt. Viltfångsten sker genom bottentrålning som skadar korallreven och dess flora och fauna.

För att anlägga en räkodling skövlas mangroveskog som är en viktig yngelplats och ett skydd mot cykloner och erosion (se SYDASIEN 4/02). Stora jordbruksområden har dessutom lagts under saltvatten för odling av jätteräkor. Saltvattnet tränger ner i marken och förstör för många år framöver. Utfiskning av fiskebeståndet är ett annat problem, eftersom räkyngelsamlingen bidrar till en stor bifångst av fiskyngel.

Lokala bönder i Bangladesh har länge uppmärksammat problemen kring produktion av jätteräkor och driver frågan mot industrin. Det är och har varit en hård kamp med mycket våld som oftast drabbar de fattiga bönderna och fiskarna hårdast. Utpressning, falska anklagelser, våldtäkter och till och med mord är några metoder som använts mot bybor för att komma åt attraktiv mark, som som bönderna enligt lag har rätt att bruka själva. Hoten har gjort att många bybor tvingats lämna sina byar och sin traditionella livsföring för att söka sig till städerna, där slummen oftast är det enda alternativet.

Åsa Wistrand

Turnéplan:

Premiär:

- Fredag 28 mars kl. 18.00, Barnens Scen, Falsterbogatan 17 (Folkets Park), Malmö

Övriga föreställningar:

- Onsdag 2 april kl. 18.00, Södra Teatern, Olof Palmes Plats 1, Folkets Hus, Malmö
- Fredag 4 april kl. 18.00, Sagohuset, Revingegatan 8, Lund
- Onsdag 9 april kl. 19.00, Brygghuset, Norrtullsgatan 12 N, Stockholm
- Torsdag 10 april kl. 19.00, Juventum, Eksjö
- Fredag 11 april dagtid för eleverna på Eksjö gymnasium, Eksjö

Som producent för projektet står Svalorna Indien–Bangladesh-sektionen som är en partipolitisk och religiöst obunden förening. Svalorna samarbetar med organisationer i Indien och Bangladesh kring frågor rörande landsbygdsutveckling, social mobilisering och hållbar utveckling. Föreningen sysslar också med kampanjarbete kring sakfrågor hemma och försöker agera lokalt på ett sätt som överensstämmer med en hållbar och rättvis utveckling.

Adress: Spolegatan 5, 222 20 Lund

Telefon: 046-12 10 05

Hemsida: www.svalorna.org

E-post: swallows@algonet.se

Moder Lanka och hennes döttrar

NELOUFER DE MEL

Women & the nation's narrative. Gender and nationalism in twentieth Century Sri Lanka

Kali for Women, New Delhi

Slutet av 1800-talet och det tidiga 1900-talet såg ett starkt uppsving för de nationalistiska strömningarna i Sri Lanka, i synnerhet hos den singalesiska befolkningens majoriteten. Den brittiska kolonialmakten utmanades av en buddhistiskt färgad rörelse, vars budskap fördes fram bland annat genom skönlitteraturen.

I en dikt från 1918 svär t ex "Lankas söner" trohet mot "Moder Lanka", ett av många exempel på hur fosterlandet liknades vid en kvinna – i behov av mannens beskydd. Att diktens författare faktiskt var kvinna, vittnar nog mest om hur totalt dominerande det manliga perspektivet var inom nationaliströrelsen.

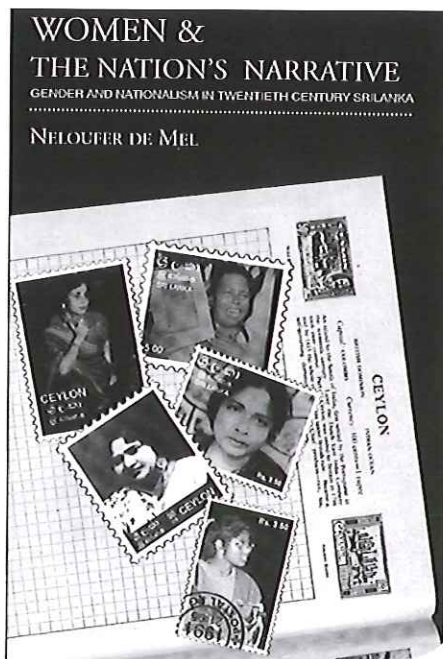
För antiimperialister som ville se sitt land nå samma kulturella nivå som européernas hade kvinnornas frigörelse varit ett viktigt mål. Men för männen inom den singalesiska nationaliströrelsen tedde sig en sådan förändring skrämmande. När dessa angrep kolonialmakten skedde det genom att brännmärka och håna "främmande" seder som vunnit insteg hos deras egna singalesiska landsmän: kristen tro, västerländsk klädedräkt, bruket av alkohol, utbildningsmöjligheter för kvinnor, kärleksäktenskap.

Brittiska kyskhetsideal

När nationalistledaren **Anagarika Dharmapala** formulerade 200 levnadsregler för buddhistiska lekmän, handlade inte mindre än 30 om kvinnors uppförande. Den singalesiska kvinnan skulle förkroppsliga "Moder Lanka", vara ren och kysk. Ironiskt nog var det ett närmast viktorianskt ideal i fråga om respektabilitet som nationalisterna övertagit från sina brittiska motståndare.

I en högtintressant bok, *Women & the nation's narrative*, skildrar **Neloufer de Mel** från University of Colombo Sri Lankas 1900-talshistoria ur kvinnoperspektiv. Dels lyfter hon fram en handfull individuella kvinnoöden, dels kvinnors agerande inom kollektivet och genom sina organisationer. Det är emellertid aldrig fråga om isolerade biografier, utan de olika porträtten får växa till veritabla tidsbilder.

Det fina med *Women & the nation's narrative* är att författarinnan aldrig förklarar. I stället visar Neloufer de Mel klart hur könsroller förändras med samhället. Entes som hon driver är att det på Sri Lanka hela tiden funnits två sorters nationalism som stått i stark motsättning till varandra. Dels en nationalism som sökt sig tillbaka till den inhemska, förkoloniala traditionen och som vänt sin udd inte bara mot briter-

na utan även mot landets egna befolkningsminoriteter – och mot kvinnornas frigörelse. Den nationalismen har utan tvekan haft en förödande inverkan på Sri Lanka.

Inspirerande nationalism

Men det har också funnits en nationalism som varit beredd att söka inspiration från mer än ett håll. Som velat förena den inhemska traditionen med det bästa ur t ex den europeiska; Grupp 43, som förenade flera av Sri Lankas främsta konstnärer, är ett bra exempel.

Neloufer de Mels bok illustrerar också att verkligheten inte alltid varit så lätt att inordna under idealen. Så var t ex **Annie Boteju** aldrig den kyskt undergivna kvinna hon sattes att spela i **John de Silvas** högstämnda nationalistiska dramer. Blotta faktum att hon stod på scenen, var populär och förhållandevis välbetald, var i sig en nyhet. Tidigare hade kvinnoroller alltid spelats av män.

Men det är signifikativt att Annie Boteju delade nationalisternas motvilja mot tamiler och muslimer, och att varken hon eller andra singalesiskor gärna nedlät sig till att spela "dåliga" kvinnor eller uppträda i komedier. Det fick skådespelerskor ur andra folkgrupper ta hand om!

Något längre fram i historien finner vi **Anil Marcia de Silva**, journalist och framstående konsthistoriker och dotter till en inflytelserik politiker. En kvinna av blandad härstamning och med låg kasttillhörighet. Anil Marcia de Silva var också motståndare till kolonialismen, men som sådan en representant för den mera kosmopolitiska inriktningen. Hon stod t ex nära den ovan nämnda Grupp 43, skrev artiklar för engelsk press om Sri Lanka och författade bl a en bok om **Buddha**.

Som kvinna stack hon emellertid ut hakan ordentligt. På Sri Lanka försummade pressen aldrig ett tillfälle att förfasa sig över hennes omoral, "orena" rastillhörighet eller håna hennes rötter i tvättarkasten. En tid var Anil Marcia de Silva, som långa perioder vistades utomlands, medlem av det indiska kommunistpartiet. Men där beskyldes hon för att genom sin personliga utstrålning hetsa upp sina sexuellt utsvultna manliga partikamrater! Hon tvangs lämna kommunisterna.

I kapitlet om **Jean Arasanayagams** författarskap handlar det skenbart inte så mycket om Jean Arasanayagam som kvinna utan mera om hennes outsiderposition – hon härstammar från en av Sri Lankas befolkningsminoriteter och är ingift i en annan.

Kvinnorörelse på mäns villkor

En världsberömd manlig författare som **Salman Rushdie** må kunna återropa sig på en gränslös, kosmopolitisk identitet. Kanske var det t o m möjligt för en kvinna i självvald landsflykt, som Anil Marcia de Silva. Men för en kvinna mitt i inbördeskrigets Sri Lanka och därtill en kvinna ur en isolerad minoritet är det omöjligt att göra likadant. Jean Arasanayagam har måst ägna en livstid av författande åt att söka sina rötter och sin egen identitet. "Jag har inget annat land nu än mig själv", heter det i några bittra rader.

Neloufer de Mel ägnar också utrymme åt att diskutera den organiserade kvinnorörelsen och kvinnornas roll inom militanta singalesiska och tamilska rörelser. Hos den tamilska tigergerillan har kvinnorna fått ett väsentligt ökat spelrum.

Äran för detta har dock inte getts åt kvinnorna själva utan åt den manliga ledaren **Prabhakaran**. Kvinnor tillåts komma fram – men inte för långt. Kyskhetsidealet lever vidare, en våldtagen kvinna förväntas tåga, och en som lämnar tigrarna blir ganska säkert brännmärkt som "lösaktig".

Det kan gå värre än så. **Thiyagarajah Selvanity**, internationellt känd poet och krigsmotståndare, fängslades av tigrarna och hördes sedan aldrig mer av. **Sivarami**, också hon poet, brände sig själv till döds tillsammans med sina dikter. Det vore säkert värt sin egen undersökning att se hur mycket kvinnorna egentligen betytt för att föra de fientliga parterna på Sri Lanka närmare varandra.

Neloufer de Mel visar på en lång tradition av samverkan med arbetarrörelsen, påtryckningar för att finna de "försvunna" och fredsarbete över etniska gränser. Men blir det fred i Sri Lanka, kan man fråga sig om männen låter kvinnorna få den ära för detta som de förtjänar.

Anders Sjöbohm

Initierat av Rashid om islamism i Centralasien

AHMED RASHID:

Jihad. Framväxten av en militant islam i Centralasien

Svenska Afghanistankommittén.

Översättning: Charlotte Hjukström

Pakistanske journalisten **Ahmed Rashid**, välkänd för SYDASIEN:s läsare och världsberömd för sin bok om Afghanistan, *Talibanerna* (2000), publicerar nu en liknande studie om de centralasiatiska republikerna Turkmenistan, Kazachstan, Uzbekistan, Tadzjikistan och Kirgizistan. Hans bok kan med fördel ses som fortsättning på **Olivier Roys** nyligen utgivna *Det nya Centralasien*. Roys historiska bakgrund är fullständigare och bättre men i gengäld är Rashids analys av den senaste politiska utvecklingen, fram till slutet av 2001, betydligt mer detaljerad.

Här ges initierad information om de viktigaste militanta islamistiska rörelserna, med Uzbekistans Islamiska Rörelse (IMU), och dess gåtfulle militärstrateg **Juma Namangani** som huvudstycke. Rashid ger en oroväckande bild av hur IMU:s, och andra organisationers, inflytande sprider sig. En skrämmande rapport från ett nyckelområde mitt på vår euroasiatiska kontinent. Möjligen är det färskvara men just nu en väsentlig bok.

Bo Utas

Fin dokumentation av musiklivet i Afghanistan

JOHN BAILEY

"Can you stop the birds singing?". The censorship of music in Afghanistan.

Freemuse, Köpenhamn, 2002

Organisationen Freemuse (*Freedom of Musical Expression*) – World Forum on Music and Censorship, baserad i Köpenhamn, arbetar aktivt mot musikkens censur i världen. Naturligtvis kom Freemuse att lägga stor kraft på Afghanistan under talibanregimen, den första i världen som helt förbjöd musikutövning. När **John Bailey** började skriva denna rapport var det i avsikt att dokumentera för eftervärlden en förlorad musik, men under arbetet förändrades allt när talibanregimen glädjande nog drevs bort hösten 2001.

Rapporten är trots det oerhört intressant i sin kartläggning av hur musikutövningen bedrivits i Afghanistan de senaste decennierna fram tills talibanernas totalförbud, och den medföljande cd-skivan med prov på olika slags afghansk musik erbjuder synnerligen god lyssning. Rapporten kan beställas från Freemuse, e-post: freemuse@humanrights.dk

Lars Eklund

Interna motsättningar skakar den indiska författarakademin

Den indiska författarorganisationen Sahitya Akademi skakas av interna motsättningar. Inför ordförandevalen nyligen backades två kandidater upp av skilda politiska falanger. Bakom fejden anas försök från hindufundamentalisterna att infiltrera den inflytelserika författarakademin.

Sahitya Akademi grundades 1954 av premiärminister **Jawaharlal Nehru** som ett allindiskt forum för subkontinentens flerspråkiga litteratur. Akademin har en omfattande verksamhet i form av översättningar, bokutgivning, litterära priser och internationellt utbyte.

Den är en av de kulturinstitutioner som längst lyckats upprätthålla sin status som politiskt oberoende. Att åtskilliga av de tongivande författarna har ett förflutet på vänsterkanten är en annan sak, som hittills knappast varit riskabel eller ens problematisk. Men på senare tid har det allt oftare höjts krav inom BJP och bland dess stödtrupper på att kommunisterna ska bort.

Två skilda politiska synsätt

Posten som ordförande i Sahitya Akademi är mest ett hedersuppdrag; den löpande verksamheten sköts av akademiens sekreterare. Litterära meriter, eller möjligen kontakter och koteritillhörighet, brukar vara avgörande för tillsättningen, som avgörs av 94 elektorer som företräder regering, delstater, språk, litterära grupper, förlag, universitet och andra institutioner. Det nya den här gången var att de två kandidaterna tycktes representera inte bara olika litterära ideologier utan också skilda politiska synsätt.

Kandidat nummer ett var den välkända bengaliska författarinnan **Mahasweta Devi**, 78 år, vänsteraktivist och feminist, (se intervju med henne i SYDASIEN 3/95). Hon har skrivit ett hundratal romaner och engagerat sig starkt i socialt hjälparbete bland stamfolk; i USA och Europa har hon introducerats av **Gayatri Spivak**.

Bland dem som stödde hennes kandidatur märktes **U R Ananthamurthy**, uppburen romanförfattare från Karnataka (och förutvarande sekreterare i akademien), **Krishna Sobti**, hindilitteraturens grand old lady och **M T Vasudevan Nair**, en av Keralas stora prosaförfattare.

Mahaswetans motståndare i ordförandevalen var **Gopi Chand Narang**, som främst är känd som akademiker; han har bland annat varit professor i urdu och skrivit böcker om postmodernismen. Han kopplas på oklara grunder samman med regeringens uttalade ambition att eliminera vänstern inom kulturinstitutionerna, och inför valet anklagades han av sina kritiker för att vara BJP-infiltratör.

Själv uppgav han att han hade vänner i

Gopi Chand Narang tittar över som ordförande för Sahitya Akademi efter Mahasweta Devi.

FOTO: FRONTLINE

alla politiska läger, vilket motståndarna snarast tog till intäkt för att de hade rätt.

Vid valet, som ägde rum den 17 februari, segrade Narang med 56 av de 94 elektorsrösterna, och även om han alltså förnekade allt samröre med BJP tolkas resultatet av många som en seger för hindufundamentalisterna. Det är med andra ord inte omöjligt att BJP nu får ett växande inflytande i Sahitya Akademi och därmed inom den indiska kultursfären i stort.

Resultatet av ordförandevalen kan bli avgörande för Sahitya Akademi trovärdighet och möjlighet att i fortsättningen företräda Indiens pluralistiska litteratur oavsett språklig, etnisk eller religiös tillhörighet.

Satchidanandan i blåsväder

Det kan också bli avgörande för akademiens sekreterare, malayalampoeten professor **K Satchidanandan**. Satchidanandan, som ledde den indiska författardelegationen i Sverige 1997, är en av de författare på vänsterkanten som särskilt attackerats av fundamentalisterna.

Han anses vara alltför marxistisk och har dessutom anklagats för att ha missbrukat sin offentliga ställning när han 2002 i en dikt kritiserade delstatsregeringen i Gujarat efter upploppen där och förföljelsen av muslimer.

Hittills har Satchidanandan åtnjutit starkt stöd bland sina kollegor i Sahitya Akademi och kunnat stå emot kraven på avgång. I den nya situation som uppstått efter ordförandevalen är hans framtid kanske mindre säker.

För övrigt kan noteras att flera av de ovannämnda författarna besökt Sverige och/eller finns översatta till svenska. Mahasweta Devi, M T Vasudevan Nair, U R Anantha Murthy och Krishna Sobti finns alla representerade i Indiska Biblioteket (se SYDASIEN 4/01). Dikter av Satchidanandan återfinns i antologin *Röster från Indien* (En bok för alla, 1997).

Tomas Löfström

Fredsavtal i Nagaland skapar nya konflikter

I januari 2003 återvände ledarna för NSCN, en grupp som slåss för en oberoende stat åt nagafolket i nordöstra Indien. De hade då levt i exil i 37 år, och deras återvändande sågs som ett genombrott i försöken att lösa en av världens äldsta etniska konflikter. Men förhoppningarna om att det 50-åriga gerillakriget skulle få ett slut fördunklas av att andra etniska grupper i regionen är skeptiska till ett fredsavtal med separatisterna.

– Den indiska regeringen har en besvärlig uppgift i att väga nagafolkets krav mot önskemål från andra etniska grupper, säger **Reishang Keishing**, som är naga av *thangkul*-stam och före detta chefsminister i delstaten Manipur som ligger precis söder om delstaten Nagaland.

Efter årslånga samtal mellan naga-ledare och indiska regeringsrepresentanter har den etniska spänningen ökat i Manipur. Och efter det att regeringen i New Delhi utökade vapenvilan med NSCN – Nagalands nationella socialistiska råd – till att gälla även områden utanför själva Nagaland, utbröt sommaren 2002 upplopp i Manipur. Roten till problemet är att NSCN kräver ett själv-

ständigt Stor-Nagaland (*Nagalim*), vilket skulle omfatta inte bara delstaten Nagaland utan också naga-befolkade områden av delstaterna Manipur, Assam och Arunachal Pradesh, och delar av Burma.

Men meiteiterna, den etniska grupp som är i majoritet i Manipur, hotar att tillgripa våld om de naga-dominerade områdena av delstaten infogas i det hypotetiska Stor-Nagaland. Och chefsministern i Manipur, **Okram Ibobi Singh**, har varnat för att det kommer att leda till mer oroligheter än fred om regeringen väljer att tillmötesgå NSCN:s Nagalim-ambitioner.

För NSCN:s ledare **Thuingaleng Muivah**, är de naga-bodda delarna av Manipur av största vikt. Han kommer själv därifrån, och hans politiska existens är beroende av stödet från hans stam, *thangkul*.

Manipurs centrala delar ligger i en bördig dal där man odlar ris, och majoriteten av befolkningen där är meiteier. Men naga- och kuki-folken är i majoritet i de omkringliggande bergen, och de utgör omkring 30 procent av delstatens befolkning.

Suman K Chakrabarti
/IPS

INDIEN

Tre dödsdömda för parlamentsattacken

□ Tre män dömdes i december 2002 till döden för delaktighet i attacken mot Indiens parlament ett år tidigare. Domarna föll i en specialdomstol som tillsatts i enlighet med landets skärpta antiterroristlagar, som genomdrevs efter terrorattackerna i USA den 11 september 2001 och efter ökad islamistisk aktivitet på indiskt territorium.

Enligt domen var terroristernas plan att inta parlamentet och döda premiärministern och inrikesministern. Men terroristerna som deltog i attacken dömdes innan de lyckats ta sig in i parlamentet. **IPS**

NEPAL

Allt fler barnsoldater deltar i gerillakriget

□ Nepalesiska medier rapporterar om hur skolbarn förs bort av den maoistiska gerillan, som kämpar för att störta monarkin i landet och skapa en kommunistisk republik. Enligt tidningen *Samacharpatra* kidnappades 80 elever vid en skola i distriktet Salyan i västra Nepal i början av januari.

– Maoisterna kommer till byn och säger åt varje familj att ge dem antingen en son eller en dotter. Vi har inget annat val än att gömma dem långt borta, förklarade **Krishna Sapkota**, som bor i byn Mude.

I takt med att maoisternas uppror blivit allt mer intensivt

UPPSALA
UNIVERSITET

Master's Programme in

South Asian Studies

Cultural Pluralism, Political Institutions
and Socio-economic Processes

60 credits (90 ECTS credits)

The Degree of Master of South Asian Studies offers an interdisciplinary framework for the study of peoples and nations in the South Asian continent. It gives a broad introduction to the region's multifaceted societies and histories and an opportunity to focus closely on one specific area of study. The aim is to provide integrated, interdisciplinary analyses of South Asian social and political processes and the ability to communicate in one of the regional languages.

The programme aims at inspiring an increased interest in the study of South Asia as well as give in-depth knowledge in the region for students aiming at professions with a focus on South Asia or an individual country within the continent. The programme is also relevant for professionals in development and assistance, as well as businesses operating in South Asia.

The programme is located within the disciplinary domain of Arts and Sciences and brings together the disciplines of Indology, Political Science, History, Religion, Cultural Anthropology and Ethnology, Economics, and Peace and Conflict Research.

Contact us and check our website

southasia@afro.uu.se

<http://www.afro.uu.se/southasia>

INDIEN- OCH ASIENSPECIALISTEN

**SIMMY'S TRAVELS med specialister
som bryr sig och priser som
tål att jämföras**

**Vi skräddarsyr resor
över hela världen**

Gråbrödersgatan 8
S-211 21 Malmö, SWEDEN
Tel: 040-23 28 30 Fax: 040-12 62 61

www.simmytravels.se

har antalet barn som deltar i striderna också ökat, enligt flera människorättgrupper i Nepal. Child Workers in Nepal (CWIN), hävdar att 4 000 barn mellan 14 och 18 år hittills rekryterats av maoister-na. 146 barn ska ha dött i strider.

IPS

PAKISTAN

Minst halv miljon tunga missbrukare

□ Pakistanska myndigheter befarar att det stora inflödet av narkotika från grannlandet Afghanistan är på väg att öka ytterligare. I en rapport som sammanställts i samarbete mellan landets polis och FN beräknas närmare 500 000 av Pakistans 65 miljoner invånare i åldern mellan 15 och 45 år använda heroin regelbundet. 1999 stod Afghanistan för 75 procent av världproduktionen av opium – grunden för framställning av heroin. Tidigare producerades även heroin i Pakistan, men enligt Zafar Abbas, som är chef för landets narkotikabekämpning, produceras i dag inget heroin i landet. Däremot ökar antalet missbrukare.

IPS

Lund University

Masters Programme in Asian Studies 2003-2004

Lund University now offers the first Swedish, Masters Programme in Asian Studies. The multidisciplinary program is open to students from all over the world. Students may choose one of two tracks: East and South-East Asian Studies or South Asian Studies. The programme focuses on social sciences and the humanities, and comprises 60 Swedish credit points (90 ECTS) over three semesters (16 months). The language of instruction is English.

The programme provides advanced knowledge about Asia with an emphasis on contemporary issues and concerns presently facing the region. The concluding semester includes a specialised course given at a leading university in the region, as well as a period of field study in Asia.

Application deadline: 15 April 2003

www.ace.lu.se/programmes/masters.html

Centre for East and South-East Asian Studies
Lund University, Sweden

SYDASIEN, RÅBYGATAN 5A 223 61 LUND

Telefon och fax: 046-13 35 68

E-mail: sydasiens@telia.com

Webb-sida:

<http://www.sydasiens.m.se>

Utgivare: Tidskriftsföreningen

SYDASIEN

Ansvarig utgivare: Thomas Bibin

Tidskriftsredaktör: Lars Eklund

Redaktion för detta nummer: Lars

Eklund och Katarina Sandström

Blyme

Tryck: Luleå Grafiska 2003

Prenumerantregister:

Nätverkstaden Väst, 031-743 99 05,

ekonomitjanst@natverkstan.net

ISSN: 0282-0463

Prenumeration: Medlemskap i tid-

skriftsföreningen SYDASIEN, inkl

fyra nummer av tidningen (ett år)

kostar för privatpersoner i Sverige

240 kr. Prenumeration för institutio-

ner och bibliotek 300 kr. Övriga

Europa (B-post) 290 kr, utom-

Europa (A-post) 380 kr.

Lösnummerpris: 55 kr

Postgiro: 79 54 96-9 SYDASIEN.

Nästa nummer utkommer i juni.

Manusstopp: 1 maj 2003

Tidskriftsföreningen SYDASIEN

har som mål att sprida information

om situationen i södra Asien.

Föreningen stödjer de krafter som

bekämpar imperialismen, det politiska

förtrycket och underutvecklingen i

området. Föreningen är fristående

från politiska partier och gruppering-

ar i Sydasiens såväl som i Sverige.

Flyg till

Indien, Bangladesh, Pakistan, Thailand, Sri Lanka,
Hong Kong, Filippinerna, Singapore, Nepal, etc.

Med

Gulf Air, Lufthansa, Tarom, British Airways, Aeroflot,
Emirates, Alitalia, CSA eller något av våra bolag

metropolresor

Luntmakargatan 42 · 111 37 Stockholm

Tel. 08-10 45 58 · Fax. 08-723 06 66

E-mail: metropolresor@telia.com

Hemsida: www.metropolresor.com

Avsändare:
SYDASIEN
Råbygatan 5 A
223 61 LUND

POSTTIDNING
BEGRÄNSAD EFTERSÄNDNING

Vid definitiv eftersändning återsänds
försändelsen med nya adressen
noterad på baksidan

Utgivningspostkontor
LULEÅ 1

Fruktansvärda syner på Ahmedabads gator efter massakrerna i slutet av februari 2002. Nu konstaterar Human Rights Watch att inga skyldiga ännu straffats och att våldsdåden mot den muslimska minoritetsbefolkningen i Gujarat fortsätter.

FOTO: PAVEL KOPZYNSKI/REUTERS

Skyldiga slipper undan straff för massakrer

Ett år efter de våldsamma och blodiga striderna i den indiska delstaten Gujarat, som krävde över 2 000 människoliv, har fortfarande ingen fällts som ansvarig för våldet. De överlevande offren har heller inte fått se mycket av de hjälpsatser som utlovats.

Det konstaterar Human Rights Watch (HRW) i en uppföljning till sin rapport "We have no orders to save you" som publicerades i april 2002.

Våldsaktionerna i Gujarat var i huvudsak riktade mot muslimer, och undersökningar av HRW visar att dessa planlagts långt innan den händelse som blev den utlösande gnistan, tågmassakern i Godhra (då ett 70-tal hinduiska pilgrimer på väg hem från Ayodhya anfölls och brändes inne i en tågagn). HRW fastslår också att delstatsmyndigheterna aktivt understött och deltagit i planerandet av våldet.

I uppföljningsrapporten visar HRW hur återuppbyggnaden efter våldet i Gujarat kommit att bli ett verktyg i hindufundamentalistiska grupperns strävan att skapa etnisk rensning, och förvandla de muslimska delarna av staden till ghetton. I fruktan för liv och säkerhet har mycket få muslimska familjer vågat återvända till sina ursprungliga hem.

Alltsedan massakrerna kan de flesta varken arbeta eller bo i hinduiskt dominerade områden, och inte heller skicka sina barn till skolor där. I takt med att segregeringen fortsätter minskar också hoppet om dialog och försoning.

Den indiska regeringen framhöll till en början ofta hur många tusentals gripanden som gjorts efter våldsdåden i Gujarat. Men sedan dess har de flesta gripna frigivits mot borgen, frikänts eller bara släppts rakt av.

Genom fiffel med protokollen vid anhöllandena kan de som organiserade och ledde angreppen mot muslimer komma att undgå åtal helt och hållet.

Vittnen som trätt fram för att identifiera angripare har sedermera blivit förföljda, hotade eller mutade att tåga i vittnesbåset, eller helt enkelt utebli från rättegången. I stället för att driva mord- och våldtäktsåtal har myndigheterna mildrat åtalpunkterna till att gälla upplopp.

Samtidigt har däremot myndigheterna selektivt i februari 2003 låtit åtala 131 muslimer enligt den stränga antiterroristlagstiftningen (POTA), för att ha legat bakom massakern i Godhra som utlöste våldet i Gujarat. Inga hinduer har åtalats enligt POTA i samband med våldet mot muslimer efter Godhra.

Omvärldsbilder

Bonusläsning i Monsun 1/03! Läs mer Sydasiens på nätet!

Surfa till: www.sydasiens.m.se/monsun.html
och använd lösenordet *vindtunnel*.
Där hittar du bland annat följande:

@Petra Zäther: Möte med Anthony Dias, människorättsaktivist bland stamfolk i Gujarat.
@ Iqbal Khattak på möte i Stockholm, om USA:s krig i Afghanistan.

@Thalif Deen: Mer opium än någonsin i Afghanistan trots internationella närvaron.
@ Suman Pradhan: Vapenvila råder i Nepal – men folket vill ha varaktig fred.